

INFORMATĪVAIS ZIŅOJUMS
“PAR LATVIJAS PĀRSTĀVJA STARPTAUTISKAJĀS CILVĒKTIESĪBU
INSTITŪCIJĀS DARBU 2024.GADĀ”

KOPSAVILKUMS

1. Informatīvais ziņojums “Par Latvijas pārstāvja starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās darbu 2024.gadā” (Ziņojums) sniedz pārskatu par Latvijas pārstāvja starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās (Pārstāvis) paveikto 2024.gadā, pārstāvot Latvijas intereses starptautiski Eiropas Cilvēktiesību tiesā (Tiesa) un Apvienoto Nāciju Organizācijā (ANO), veicinot izpratni un zināšanas par cilvēktiesībām nacionālā līmenī un Tiesas spriedumu izpildē. Ziņojuma A daļa sniedz ieskatu Pārstāvja darbā 2024.gadā un statistikas datus par Tiesā iesniegtajām sūdzībām, kur valsts-atbildētāja ir Latvija. Savukārt Ziņojuma B daļa satur pārskatu par Tiesas judikatūras attīstību 2024.gadā pasludinātajos Tiesas nolēmumos Latvijas lietās. Ziņojumam pievienots pielikums ar plašāku apskatu par Tiesas nolēmumiem un ANO Cilvēktiesību komitejas viedokļiem (Komiteja) Latvijas lietās 2024.gadā.
2. 2024.gadā Tiesas Latvijai apsvērumu sniegšanai nosūtīto lietu skaits salīdzinājumā ar 2023.gadu samazinājās. 2024.gadā Tiesa Latvijai apsvērumu sniegšanai kopumā nosūtīja 10 lietas (2023.gadā – 19 lietas; 2022.gadā – 17 lietas; 2021.gadā – 21 lietu). Vienlaikus 2024.gadā būtiski pieaudzis Tiesas pasludināto nolēmumu skaits, Tiesai pasludinot 17 nolēmumus lietās, kurās valsts-atbildētāja bija Latvija (2023.gadā – 10 nolēmumi; 2022.gadā – 13 nolēmumi; 2021.gadā – 6 nolēmumi). Ar šiem 17 nolēmumiem Tiesa atrisināja kopumā 25 lietas. No šiem nolēmumiem 7 gadījumos Tiesa noraidīja iesniedzēju sūdzības kā nepieņemamas izskatīšanai pēc būtības. Tāpat 2024.gadā Tiesa pasludināja 10 spriedumus, no kuriem 8 spriedumos konstatēts viens vai vairāki Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (Konvencija) pārkāpumi. 2024.gadā Tiesa piešķīra iesniedzējiem taisnīgu atlīdzību kopumā 21 828,04 eiro apmērā, kas ir aptuveni 0,04% no summas, ko iesniedzēji 2024.gadā izskatītajās lietās bija lūguši piešķirt. Vienlaikus 2024.gadā Tiesa ir pasludinājusi 2 spriedumus, secinot, ka nav Konvencijas pārkāpuma. Vienā spriedumā saistībā ar 2018.gada izglītības reformas posmu, palielinot latviešu valodas kā mācību valodas proporciju pirmsskolas izglītības iestādēs, Tiesa daļēji noraidīja iesniedzēju sūdzības, bet pārējā daļā – konstatēja, ka Konvencijas vai tās protokolu pārkāpums nav noticis. Vēl vienā spriedumā Tiesa secināja, ka Saeimas vēlēšanu likumā noteiktais aizliegums personām, kuras pēc 1991.gada 13.janvāra darbojušās PSKP (LKP), Latvijas PSR Darbaļaužu internacionālajā frontē, Darba kolektīvu apvienotajā padomē, Kara un darba veterānu organizācijā, Vislatvijas sabiedrības glābšanas komitejā vai tās reģionālajās komitejās, kandidēt Saeimas vēlēšanās nebija pretrunā tiesībām uz brīvām vēlēšanām.
3. Līdzīgi kā 2023.gadā, arī 2024.gadā ievērojams Pārstāvja darba apjoms veltīts Latvijas interešu pārstāvēšanai ANO. 2024.gada jūnijā Pārstāvis iesniedza Latvijas ceturto kārtējo ziņojumu par ANO Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām (Pakts) izpildi. Tāpat 2024.gadā turpinājās darbs pie jaunu ziņojumu sagatavošanas iesniegšanai ANO. Līdztekus 2024.gadā saglabājās ievērojams darba apjoms saistībā ar Komitejā izskatāmām sūdzībām par Pakta iespējamiem pārkāpumiem Latvijā. Tas skaidrojams ar to, ka, lai gan 2024.gadā Komiteja lūdza Latvijas apsvērumus 1 lietā, joprojām apjomīgu noslodzi radīja iepriekšējos gados saņemtās lietas, kurās skarti sevišķi sarežģīti jautājumi par Pakta interpretāciju un piemērošanu. 2024.gadā Komiteja publicēja viedokļus 2 lietās, kurās Latvija bija valsts-atbildētāja, noraidot sūdzības. 2024.gada nogalē Komitejā izskatīšanā bija kopumā 11 lietas, kurās iesniedzēji sūdzējās par vienu vai vairākiem Pakta garantēto tiesību iespējamiem pārkāpumiem Latvijā.

IEVADS

4. Pārstāvja darbu regulē Ministru kabineta 2017.gada 7.marta noteikumi Nr.121 “Pārstāvības kārtība starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās” (Noteikumi). Pārstāvja darbu pārrauga ārlietu ministre. Šis ziņojums ir sagatavots, pamatojoties uz Noteikumu 8.punktu, kas paredz pienākumu Pārstāvim ne retāk kā reizi gadā sniegt Ministru kabinetam pārskatu par savu darbu.
5. Atbilstoši Noteikumiem Pārstāvja darbības virzieni ir šādi:
 - a) Latvijas valsts interešu pārstāvība Tiesā, tajā skaitā Tiesas nolēmumu izpildē¹;
 - b) Latvijas valsts interešu pārstāvība ANO individuālo sūdzību izskatīšanas procesā²;
 - c) Latvijas nacionālo ziņojumu un citas informācijas sagatavošana par Noteikumos minēto ANO konvenciju cilvēktiesību jomā ieviešanu Latvijā un dalība nacionālo ziņojumu izskatīšanā.³
6. Papildus Noteikumos uzskaitītajām funkcijām Pārstāvis sadarbojas ar citām Ārlietu ministrijas struktūrvienībām un valsts iestādēm, Saeimu, tiesām, sagatavojot viedokļus, atzinumus un analītiskus pārskatus par dažādiem jautājumiem, kas saistīti ar Tiesas judikatūru un cilvēktiesībām kopumā. Tāpat Pārstāvis sniedz atzinumus par valsts iestāžu izstrādātajiem tiesību aktu projektiem un piedalās darba grupās un starpinstitūciju sanāksmēs. Šāda veida sadarbība ne vien vairo valsts iestāžu izpratni par cilvēktiesību nozīmi un saturu, bet arī veicina to aizsardzību un ievērošanu. Tā pilnveido institūciju un personu izpratni par Tiesas judikatūru, rezultātā veicinot kvalitatīvāku un Latvijas starptautiskajām saistībām atbilstošu tiesību aktu projektu izstrādi un nacionālo tiesību normu atbilstošu interpretāciju un piemērošanu. Pārstāvis iesaistās arī sabiedrības informēšanā par aktuālajiem cilvēktiesību jautājumiem, tajā skaitā savas kompetences ietvaros sniedzot atbildes uz privātpersonu iesniegumiem, piedaloties konferencēs par aktuālajiem cilvēktiesību jautājumiem Latvijā un pasaulē, sniedzot lekcijas tiesnešiem, prokuroriem, advokātiem un studentiem par Tiesas judikatūru un Komitejas praksi Latvijas lietās.
7. Īstenojot savas funkcijas, Pārstāvim no atbildīgajām institūcijām ir tiesības saņemt nepieciešamos dokumentus, paskaidrojumus, viedokli, vērtējumu, statistikas datus un citu informāciju.⁴ Lai arī šādas Pārstāvja tiesības nacionālā līmenī pieprasīt un saņemt informāciju no kompetentajām iestādēm ir noteiktas Noteikumos, tās faktiski izriet no Latvijai saistošajiem starptautiskajiem līgumiem, kuri līdztekus Noteikumiem regulē Pārstāvja darbu, pārstāvot Latvijas valsts intereses starptautiskā līmenī. Tikai tad, ja Pārstāvim ir pieejama visa nepieciešamā informācija Latvijas interešu pārstāvībai Tiesā un ANO, tas var izpildīt Latvijas pienākumu efektīvi sadarboties ar starptautiskajām institūcijām strīdu un ziņojumu izskatīšanas laikā.
8. No 2023.gada 8.jūlija līdz 2024.gada 2.jūnijam atbilstoši Noteikumu 9.punktam, lai nodrošinātu Pārstāvja funkciju īstenošanas nepārtrauktību, Pārstāvja funkcijas īstenoja Pārstāvja vietnieks. 2024.gada 28.maijā Ministru kabinets apstiprināja jaunu Pārstāvi, izsniedzot pilnvarojumu pārstāvēt Latvijas intereses starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās uz 4 gadiem, tas ir, no 2024.gada 3.jūnija līdz 2028.gada 2.jūnijam. Pārstāvja funkciju īstenošanu nodrošina Latvijas pārstāvja starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās birojs (Birojs). Birojs ir Ārlietu ministrijas struktūrvienība, un, neskaitot Pārstāvi, 2024.gadā nogalē Birojā strādāja 4 amatpersonas.

¹ Noteikumu 10.punkts.

² Noteikumu 11.punkts.

³ Noteikumu 12.punkts.

⁴ Noteikumu 13.punkts.

A. DAĻA

INFORMATĪVS PĀRSKATS PAR PĀRSTĀVJA DARBU

I. PĀRSTĀVĪBA TIESĀ

9. Īstenojot Latvijas interešu pārstāvību Tiesā, Pārstāvis veic šādus uzdevumus:

- a) Tiesas noteiktajos termiņos, pamatojoties uz atbildīgo institūciju sniegto informāciju, angļu vai franču valodā sagatavo un iesniedz Tiesā valdības sākotnējo pārstāvības pozīciju un turpmākos paskaidrojumus; iesniedz viedokli par taisnīgas atlīdzības prasībām; sagatavo un iesniedz citu Tiesas pieprasītu informāciju un piedalās Tiesas sēdēs, ja lieta tiek izskatīta mutvārdu procesā; ja tas nepieciešams Latvijas interešu vai Latvijas valstspiederīgo īpašu interešu aizstāvībai, pēc Ministru kabineta lēmuma iesaistās lietā trešās puses statusā;
- b) sagatavo un iesniedz Ministru kabinetam informatīvos ziņojumus: par ieteicamo valdības nostāju gadījumos, kad lietā ir jāpieņem lēmums par mierizlīgumu vai vienpusējo deklarāciju; par lietas izskatīšanu mutvārdu procesā; par Tiesas nolēmumu, kurā konstatēts Konvencijas vai tās protokolu pārkāpums Latvijā; par lēmumu lūgt Tiesas spriedumu nodot izskatīšanai Tiesas Lielajā palātā; par lēmumu par iestāšanos lietā trešās puses statusā;
- c) Tiesas nolēmumu izpildes gaitā nodrošina Tiesas nolēmumu tulkošanu latviešu valodā, publicēšanu un izplatīšanu; iesaka un koordinē pasākumus Tiesas nolēmumu izpildei: gan individuāla rakstura (kompensācijas izmaksa un tiesību aizskāruma rezultātā nodarītā kaitējuma vai zaudējumu novēršana, restitūcija), gan vispārēja rakstura (pasākumi, lai līdzīgi pārkāpumi neatkārtotos nākotnē) pasākumus; angļu vai franču valodā sagatavo informāciju par nolēmumu izpildi un iesniedz to Eiropas Padomes (EP) Ministru komitejā, kas uzrauga Tiesas nolēmumu izpildi.

I.1. BIROJA LIETVEDĪBĀ ESOŠĀS LIETAS

10. 2024.gada 31.decembrī Biroja lietvedībā bija 71 lieta,⁵ kurās abas puses ir lūgtas sniegt savus apsvērumus vai tos jau ir iesniegušas, bet Tiesa vēl nav pieņēmusi galīgo nolēmumu vai šis nolēmums vēl nav stājies spēkā. 2024.gadā salīdzinājumā ar 2023.gadu tiesvedībā esošo lietu skaits samazinājās (2023.gada 31.decembrī Biroja lietvedībā bija 86 lietas, 2022.gada 31.decembrī Biroja lietvedībā bija 75 lietas; savukārt 2021.gadā – 64 lietas). Tas ir izskaidrojams ar to, ka 2024.gadā, ja salīdzina ar 2023.gadu, būtiski pieaudzis Tiesas pasludināto nolēmumu skaits, Tiesai pasludinot 17 nolēmumus 25 Latvijas lietās, kā arī 2 nolēmumus 3 lietās, kurās Latvija iesaistījās trešās puses statusā. 2024.gadā 1 lietu, kurā Latvija bija iesaistījusies trešās puses statusā, t.i., lietu *Ukraina un Nīderlande pret Krieviju*, Tiesa izskatīja Lielās palātas sēdē. Turklāt 2024.gadā Tiesa nolēma 1 Latvijas lietu – *H.M.M. un citi pret Latviju* – saistībā ar notikumiem, kas laikā no 2021.gada augusta līdz decembrim esot norisinājušies Latvijas-Baltkrievijas robežas tuvumā Baltkrievijas organizētā hibrīdizbrukuma rezultātā, izmantojot migrantus ar mērķi destabilizēt situāciju uz ES ārējām robežām, nodot izskatīšanai Lielajā palātā. Līdztekus 2024.gadā Tiesa nodeva izskatīšanai Lielajā palātā lietas *C.O.C.G. un citi pret Lietuvu* un *R.A. un citi pret Poliju*, kurās skartie jautājumi ir līdzīgi lietai *H.M.M. un citi pret Latviju* un kurās Latvija ir iesaistījusies trešās puses statusā.⁶ Tāpat 2023.-2024.gadā Latvija iesaistījās trešās puses statusā 2 lietās, kurās Tiesa skatīja Krievijā izveidotā “ārvalstu aģentu” regulējuma atbilstību Konvencijas 10.pantā aizsargātajai izteiksmes brīvībai – *The Insider pret Krieviju* un *iStories fonds pret Krieviju*. Abās lietās sūdzību iesniedzējas bija Latvijā reģistrētas juridiskās personas. 2024.gadā Tiesa pasludināja spriedumu šajās lietās (un vēl 105 lietās), atkārtoti uzsverot, ka Krievijā izveidotais un pakāpeniski paplašinātais “ārvalstu

⁵ Tostarp 3 lietas, kurās Latvija iesaistījusies trešās puses statusā.

⁶ 2025.gada 12.februārī notika Tiesas Lielās palātas sēdes lietās *H.M.M. un citi pret Latviju*, *C.O.C.G. un citi pret Lietuvu*, un *R.A. un citi pret Poliju*.

aģentu” regulējums ir pretrunā Konvencijā garantētajam tiesībām uz izteiksmes brīvību un pulcēšanās brīvību.⁷

11. No Konvencijas spēkā stāšanās Latvijā 1997.gada 27.jūnijā līdz 2024.gada 31.decembrim Tiesa ir lūgusi Latviju sniegt savus apsvērumus kopumā 463 lietās, no kurām 10 lietas saņemtas 2024.gadā.⁸ Visas šīs lietas valdības apsvērumu sniegšanai saņemtas vienkāršotā kārtībā, kad Tiesa negatavo faktu izklāstu, bet šis pienākums gulstas uz valsti-atbildētāju.⁹ No šīm lietām 4 lietas Tiesa Latvijai nosūtīja apsvērumu sniegšanai dalītajā procesā,¹⁰ kad valdība vispirms ir aicināta izvērtēt iespēju noslēgt mierizlīgumu un, ja noslēgt mierizlīgumu neizdodas, tikai tad sniegt apsvērumus. Savukārt atbilstoši 2021.gadā Tiesas attiecībā uz lietām, kam ir potenciāls ietekmēt konkrētās valsts tiesību sistēmu, Konvencijas sistēmu un tajā garantēto tiesību attīstību vai skar būtiskus tiesību interpretācijas jautājumus, ieviestajai lietu sagatavošanas un apstrādes kārtībai (*impact cases*)¹¹ Tiesa 2024.gadā Latvijai apsvērumu sniegšanai nosūtīja 6 lietas (2023.gadā – 2 lietas; 2022.gadā – 3 lietas; 2021.gadā – 1 lieta). Šāda tendence norāda, ka Latvijas lietās arvien biežāk tiek risināti izteikti sarežģīti, kā arī Konvencijas un Latvijas tiesību sistēmai būtiski jautājumi. Visbeidzot jānorāda, ka arī 2024.gadā Tiesa līdzīga rakstura sūdzības Latvijai nosūtīja vienlaikus vai apvienoja tās.
12. 2024.gadā Pārstāvis sniedza valdības apsvērumus, turpmākos apsvērumus vai apsvērumus par taisnīgu atlīdzību kopumā 28 lietās,¹² lielāko īpatsvaru no kurām veidoja iepriekšējos gados saņemtās lietas. Turklāt, ņemot vērā, ka vienu Latvijas lietu un trīs lietas, kurās Latvija ir iesaistījies trešās puses statusā, Tiesa nolēma izskatīt Lielajā palātā, ievērojami resursi veltīti sarakstei ar Tiesu par šīm lietām. 2024.gadā Tiesa Latvijai apsvērumu sniegšanai kopumā nosūtīja 10 jaunas lietas, no kurām 6 ir saistītas ar tiesību uz privātās dzīves neaizskaramību (Konvencijas 8.pants) iespējamiem pārkāpumiem saistībā ar Ministru kabineta 2021.gada 9.oktobra rīkojuma Nr.720 “Par ārkārtas situācijas izsludināšanu” 5.3.punktā noteikto prasību valsts un pašvaldību institūciju darbiniekiem iegūt vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikātu, lai turpinātu strādāt. Līdztekus 2024.gadā Latvija apsvērumu sniegšanai saņēma 2 lietas, kuru pamatā ir personu sūdzības par tiesību uz personisko brīvību (Konvencijas 5.panta 1.punkts) iespējamiem pārkāpumiem Latvijā saistībā ar izmeklēšanas tiesnešu un nacionālo tiesu

⁷ Kobaliya un citi pret Krieviju (iesniegums Nr.39446/16 un 106 citi), 2024.gada 22.oktobra spriedums.

⁸ Gribuste pret Latviju; Rucki pret Latviju; Tatarinceva pret Latviju; Beierbahs pret Latviju; Saliņa pret Latviju; Poplavskis pret Latviju; Razminovičs pret Latviju; Uļmans pret Latviju; Ivanovs pret Latviju; Dinevičs pret Latviju.

⁹ 2017.gadā Tiesa ieviesa vienkāršotu kārtību lietu izskatīšanai (*immediate simplified procedure* jeb IMSI). Lai atvieglotu un padarītu efektīvāku Tiesas darbu, tā vairs negatavo lietas faktu izklāstu, tā vietā valstij-atbildētājam pārsūtīt iesniedzēja sniegto informāciju kopā ar Tiesas sagatavotu īsu kopsavilkumu par lietas galvenajiem aspektiem un jautājumiem. Šādās lietās izvērstā faktu izklāsta sagatavošana gulstas uz valsti-atbildētāju.

¹⁰ Kopš 2019.gada sākuma Tiesa ir ieviesusi sūdzību izskatīšanas kārtību, kuras ietvaros puses vispirms tiek aicinātas apsvērt mierizlīguma noslēgšanas iespēju. Šāda lietu izskatīšanas kārtība galvenokārt tiek izmantota lietās, kur Tiesa, balstoties uz iesniedzēja sniegto informāciju, saskata iespēju noslēgt mierizlīgumu. Pirmais lietas izskatīšanas posms ir bezstrīdus fāze (*non-contentious phase*), kas ilgst aptuveni 12 nedēļas, turklāt šīs tiesvedības stadijas ietvaros Tiesa bieži jau iezīmē aptuvenu kompensācijas apmēru, kuru Tiesa, ņemot vērā tās līdzšinējo judikatūru, varētu piešķirt, ja tā konstatētu Konvencijas pārkāpumu. Ja mierizlīgums netiek noslēgts, otrajā posmā puses sniedz apsvērumus par sūdzību pieņemamību izskatīšanai un būtību.

¹¹ Atbilstoši šai lietu apstrādes kārtībai lietas, kas ietilps to lietu kategorijā, kas skar Konvencijas sistēmu, tās attīstību, konkrētajā valstī būtiskus sociālus, morālus jautājumus utt., Tiesa izskatīs Tiesas Palātā, savukārt citas lietas pēc iespējas tiek nodotas izskatīšanai Tiesas Komitejās, kas izskata lietas trīs tiesnešu sastāvā, skat. arī: <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=003-6966913-9378085&filename=ECHR%20launches%20new%20case-processing%20strategy.pdf>.

¹² M.A. un citi pret Latviju; S.S. pret Latviju; M.K. pret Latviju; M.Ž.D. un citi pret Latviju; Gapoņenko pret Latviju; K.L. pret Latviju; Siņičins pret Latviju; Trēgers pret Latviju; Students pret Latviju; Studente pret Latviju; A.S. pret Latviju; IStories fonds pret Krieviju; O.Č. pret Latviju; Gribuste pret Latviju; Uļmans pret Latviju; Finbergs pret Latviju; SIA “Tavex” pret Latviju; C.O.C.G. un citi pret Lietuvu; H.M.M. un citi pret Latviju; Uļmans pret Latviju; Ukraina un Nīderlande pret Krieviju; Rucki pret Latviju; Tatarinceva pret Latviju; Beierbahs pret Latviju; Saliņa pret Latviju; Poplavskis pret Latviju; Razminovičs pret Latviju; Ivanovs pret Latviju; R.A. un citi pret Poliju.

lēmumiem par apcietinājuma sākotnējo un turpmāko piemērošanu. Turklāt vienā no šīm lietām ir izvirzīta sūdzība saistībā ar personas tiesībām iepazīties ar krimināllietas materiāliem, kas pamato apcietinājuma nepieciešamību. Tāpat 2024.gadā Latvija saņēma 1 lietu saistībā ar kriminālprocesa, kurā personai ir cietušā statuss, ilgumu (Konvencijas 6.panta 1.punkts). Visbeidzot 2024.gadā Latvijai nosūtīta arī 1 lieta, kurā sūdzība saistīta ar tiesību uz īpašumu iespējamu pārkāpumu (Konvencijas 1.Protokola 1.pants) saistībā ar personai uzlikto pienākumu kā notiesātajam segt procesuālos izdevumus par arestētās mantas – automašīnas, ko persona lietojusi noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas brīdī, – glabāšanu līdz pat notiesājošā sprieduma spēkā stāšanās brīdim.

13. Vienlaikus jāuzsver, ka Latvijas valdībai tās apsvērumu sniegšanai tiek nosūtīta proporcionāli neliela daļa no Tiesā iesniegtajām sūdzībām, jo vairums sūdzību tiek noraidītas procesuālu apsvērumu dēļ, valdībai apsvērumus nelūdzot. Sūdzības pēc to sākotnējās izvērtēšanas Tiesa izskata trīs dažādos sastāvos: viena tiesneša sastāvā noraida tikai acīmredzami nepamatotas sūdzības; Komiteja 3 tiesnešu sastāvā vienbalsīgi izlemj lietas par jautājumiem, kuros jau ir labi iedibināta judikatūra; savukārt Palātā 7 tiesnešu sastāvā tiek izskatītas visas pārējās lietas, kā arī lietas, kuras Komiteja nevar izlemt vienbalsīgi. Izskatīšanai Tiesas Lielajā palātā 17 tiesnešu sastāvā nodod lietas, kas skar no Konvencijas viedokļa nozīmīgus vai līdz šim Tiesā nevērtētus jautājumus. Lieta Tiesas Lielajā palātā var nonākt 2 gadījumos: kad Tiesa pēc savas iniciatīvas nodod kompetenci Lielajai palātai vai tad, ja kāda no pusēm pēc sprieduma pasludināšanas Palātā lūdz atbilstoši Konvencijas 43.pantam lietu nodot atkārtotai izskatīšanai Lielajā palātā. Līdz spēkā stājas Konvencijas 15.Protokols tiesvedības pusēm bija tiesības iebilst pret Tiesas iniciatīvu nodot lietu izskatīšanai no Palātas vai Komitejas Lielajai palātai, taču līdz ar šī protokola spēkā stāšanos pusēm šādu tiesību vairs nav.¹³ Tomēr Tiesa joprojām piekopj praksi uzklaut tiesvedības dalībniekus par tās plāniem lietu pēc savas iniciatīvas nodot Lielajai palātai, kā tas tika darīts arī lietā *H.M.M. un citi pret Latviju*.
14. Saskaņā ar Tiesas apkopotajiem statistikas datiem¹⁴ 2024.gadā no jau reģistrētajām lietām, tajā skaitā iepriekšējos gados, Tiesa tālākai virzībai – izlemšanai vienam tiesnesim, 3 tiesnešu Komitejai vai 7 tiesnešu Palātai – nodeva 170 lietas ar sūdzībām par iespējamiem Konvencijas vai tās protokolu pārkāpumiem Latvijā. 2024.gadā ar lēmumu Tiesa noraidīja 320 lietas, tajā skaitā arī lietas, kas jau bija nosūtītas valdībai apsvērumu sniegšanai. 2024.gadā nedaudz samazinājās Tiesas pieņemto lēmumu skaits, ar viena tiesneša lēmumu noraidot iesniedzēju sūdzības kā acīmredzami nepamatotas un nenosūtot tās valdībai apsvērumu sniegšanai (2022.gadā – 243 lietas; 2023.gadā – 175 lietas; 2024.gadā – 105 lietas). Vienlaikus salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem 2024.gadā Tiesa noraidīja ar 3 tiesnešu Komitejas lēmumu daudz lielāku lietu skaitu (2022.gadā – 7 lietas; 2023.gadā – 6 lietas; 2024.gadā – 212 lietas). Turklāt lielākā daļa šo Komitejas lēmumu pieņemta, nenosūtot lietas valdībai apsvērumu sniegšanai. Šādu tendenci iespējams skaidrot ar Tiesas metodi, apstrādājot līdzīgas lietas. Proti, Tiesa nosūta valdībai apsvērumu sniegšanai vienu vai vairākas lietas, kas skar konceptuālu jautājumu, vēl citas saistītās lietas, kuru skaits var sasniegt simtus, pieturot. Pēc Tiesas nolēmuma šajās konceptuālajās lietās tā attiecīgi atrisina arī saistītās lietas. Šādu metodi Tiesa izmantoja attiecībā uz lietām, kas bija saistītas ar 2018.gada izglītības reformas posmu. 2024.gadā ievērojami pieauga arī kopējais Tiesas atrisināto Latvijas lietu skaits (2022.gadā – 259 lietas; 2023.gadā – 192 lietas; 2024.gadā – 333 lietas). Šie statistikas rādītāji atspoguļo ievērojamo darbu, ko Tiesa pēdējos gados ir veikusi, lai uzlabotu efektivitāti un mazinātu lietu uzkrājumu, tostarp, atbilstoši 2021.gadā Tiesas ieviestajai lietu sagatavošanas un apstrādes kārtībai (*impact cases*) lielāku lietu nododot izskatīšanai Komitejā, kas ļauj 7 tiesnešu

¹³ Konvencijas 15.Protokola skaidrojošais ziņojums, angļu valodā pieejams:

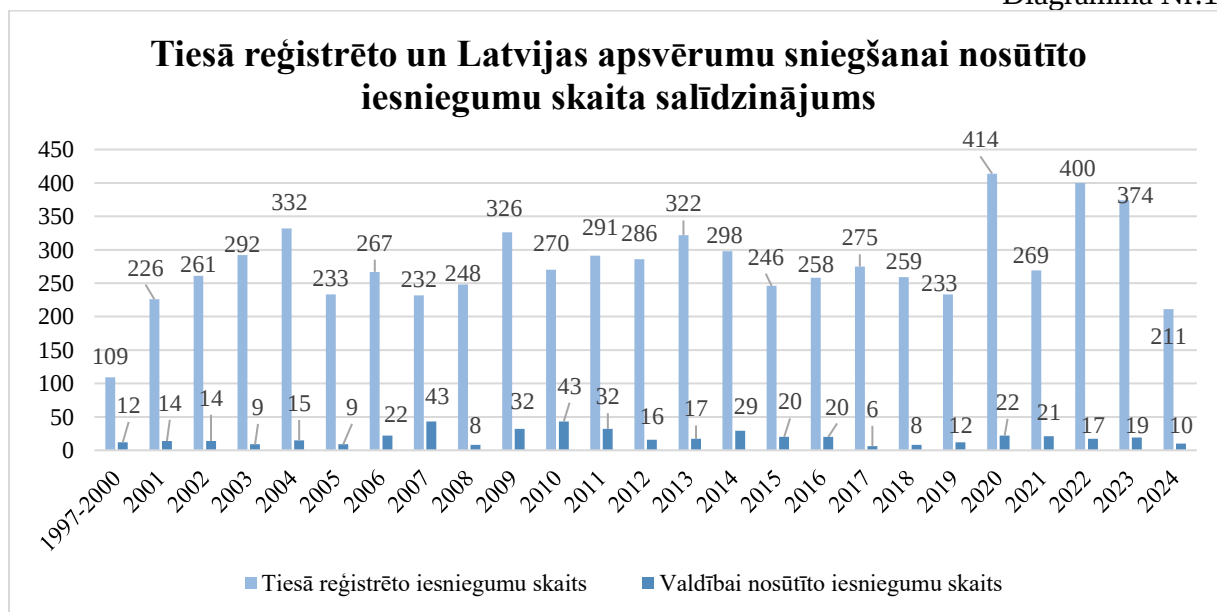
https://www.echr.coe.int/documents/protocol_15_explanatory_report_eng.pdf.

¹⁴ Tiesas apkopotā statistika angļu valodā pieejama: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/CP_Latvia_ENG.

Palātām veltīt vairāk laika un resursu sarežģītākām lietām. 2024.gadā Tiesa pasludināja arī 10 spriedumus 13 lietās, no kuriem 8 spriedumos (10 lietas) konstatēts viens vai vairāki Konvencijas pārkāpumi. Savukārt pārējos 2 spriedumos (3 lietas) Tiesa ne tikai nekonstatēja Konvencijas un tās protokolu pārkāpumus, bet 1 spriedumā vairākas no iesniedzēju sūdzībām arī noraidīja bez to izskatīšanas pēc būtības.

15. 2025.gada 1.janvārī Tiesā izskatīšanu kopumā gaidīja 211 lietas ar sūdzībām par Konvencijas vai tās protokolu iespējamiem pārkāpumiem Latvijā, no kurām 53 lietas jeb aptuveni 25,1% Tiesa nodeva izskatīšanai vienam tiesnesim (2021.gadā – 12%; 2022.gadā – 8,8%; 2023.gadā 55,3%). 116 lietas jeb aptuveni 55% – Tiesas Komitejai 3 tiesnešu sastāvā, kas ir procentuāli vairāk nekā 2023.gadā, taču joprojām nesasniedz 2020.-2022.gadā novērotos rādītājus (2021.gadā – 67%; 2022.gadā – 81,5%; 2023.gadā – 34,2%). Izskatīšanai Palātā 7 tiesnešu sastāvā 2024.gadā Tiesa nodeva 41 lietas jeb aptuveni 19,4% lietu (2021.gadā – 21%; 2022.gadā – 9,75%; 2023.gadā – 10,5%). Savukārt vēl 1 lietu saistībā ar notikumiem, kas laikā no 2021.gada augusta līdz decembrim esot norisinājušies Latvijas-Baltkrievijas robežas tuvumā Baltkrievijas organizētā hibrīduzbrukuma rezultātā, Tiesa 2024.gadā nodeva izskatīšanai Lielajā palātā.¹⁵ Atbilstoši Tiesas lietu izskatīšanas prioritārajai kārtībai (*priority policy*), iedalot Tiesā izskatāmās lietas 7 kategorijās, sākot no steidzamām (I. kategorija) līdz acīmredzami nepieņemamām (VII. kategorija),¹⁶ no 211 lietām, kas gaidīja izskatīšanu 2025.gada 1.janvārī, 78 lietas (37%) ir iedalītas I.-V. kategorijā un 133 lietas (63%) – VI.-VII. kategorijā. 17 lietas ir iedalītas pirmajās trīs steidzamākajās kategorijās (I.-III.). No 78 lietām, kas iedalītas I.-V. kategorijā, 10% skar apcietinājuma pamatotību un 8% – pušu līdztiesības un sacīkstes principu.
16. Tiesā reģistrēto un valdībai nosūtīto iesniegumu skaita salīdzinājums ir attēlots diagrammā Nr.1.

Diagramma Nr.1

I.2. TIESAS NOLĒMUMI LATVIJAS LIETĀS

17. Izlemjot Tiesā iesniegtās sūdzības, Tiesa pieņem spriedumu vai lēmumu. Lēmumi un spriedumi, kurus Tiesa pieņēmusi 3 tiesnešu Komitejas vai Lielās palātas sastāvā, kā arī Tiesas Palātas 7 tiesnešu sastāvā pieņemtie lēmumi stājas spēkā to pasludināšanas dienā. Savukārt Tiesas Palātas pieņemtie spriedumi stājas spēkā 3 mēnešus pēc to pasludināšanas, ja neviena no pusēm

¹⁵ H.M.M. un citi pret Latviju.

¹⁶ Plašāku informāciju par lietu kategorijām skat.: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Priority_policy_ENG.

atbilstoši Konvencijas 43.pantam nelūdz lietas atkārtotu izskatīšanu Tiesas Lielajā palātā vai pēc šāda lūguma noraidīšanas. 2024.gadā Tiesas Lielā palāta pasludināja 1 lēmumu lietā, kurā Latvija bija valsts-atbildētāja, Palāta pasludināja 2 lēmumus un 5 spriedumus, bet Tiesas Komiteja – 4 lēmumus un 5 spriedumus. Lai gan bieži Tiesas lēmumiem, ar kuriem tā noraida personu sūdzības kā nepieņemamas izskatīšanai pēc būtības, netiek piešķirta ievērošana, tie veido apjomīgu un būtisku Tiesas judikatūru attiecībā uz priekšnoteikumiem sūdzību pieņemamības izvērtēšanai. Šajos nolēmumos Tiesa sniedz savu vērtējumu par nacionālā līmenī pieejamiem tiesību aizsardzības līdzekļiem, skaidro citus sūdzību pieņemamības kritērijus, kā arī arvien biežāk, noraidot sūdzības kā acīmredzami nepamatotas, sniedz skaidrojumu arī par Konvencijas materiāltiesisko normu interpretāciju un piemērošanu konkrētā situācijā. Tādēļ šī ziņojuma pielikumā apkopoti un ziņojuma B daļā analizēti visi Tiesas 2024.gadā pasludinātie nolēmumi Latvijas lietās.

18. Kopš Konvencijas spēkā stāšanās Latvijā līdz 2024.gada 31.decembrim Tiesa kopumā Latvijas lietās ir pasludinājusi 401 nolēmumus.¹⁷ Lielākā daļa jeb 181 nolēmums ir lēmumi,¹⁸ ar kuriem sūdzības noraidītas kā nepieņemamas tālākai izskatīšanai vai ar kuriem lietas svītrotas no Tiesā izskatāmo lietu saraksta, jo iesniedzēji nevēlējās uzturēt savu sūdzību, vai ar kuriem atzīts, ka lieta atrisināta nacionālajā līmenī. Tiesa ir pasludinājusi arī 51 lēmumu, apstiprinot mierizlīgumu vai valdības iesniegto vienpusējo deklarāciju. No kopumā Tiesas Latvijas lietās pasludinātajiem 169 spriedumiem,¹⁹ 36 spriedumos Tiesa nekonstatēja nevienu Konvencijā vai tās protokolos garantēto tiesību pārkāpumu. Tādējādi secināms, ka 2024.gada nogalē joprojām nedaudz vairāk ir to nolēmumu, kuros nav konstatēts Konvencijas vai tās protokolu pārkāpums. No 401 nolēmuma Latvijas lietās 217 ir lēmumi par sūdzību noraidīšanu un spriedumi, kuros pārkāpumi nav konstatēti (~54,1%). Savukārt viens vai vairāki Konvencijas vai tās protokolu pārkāpumi ir konstatēti vai atzīti kopumā 184 nolēmumos (~45,9%).
19. 2024.gadā Tiesa Latvijas lietās ir pasludinājusi 17 nolēmumus: 7 lēmumus par sūdzību nepieņemšanu izskatīšanai pēc būtības²⁰ un 10 spriedumus, no kuriem 8 spriedumos konstatēts viens vai vairāki Konvencijas pārkāpumi: 2 spriedumos – spīdzināšanas un necilvēcīgas apiešanās aizlieguma pārkāpums;²¹ 3 spriedumos – tiesību uz personisko brīvību un drošību pārkāpums;²² un vēl 3 spriedumos – tiesību uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību atsevišķi vai kopsakarā ar diskriminācijas aizliegumu un necilvēcīgas attieksmes aizliegumu pārkāpums.²³ Atlikušajos 2 spriedumos Tiesa nekonstatēja Konvencijas pārkāpumus. Turklāt 1 no šiem spriedumiem Tiesa ne tikai nekonstatēja Konvencijas un tās protokolu pārkāpumus, bet vairākas no iesniedzēju sūdzībām arī noraidīja bez to izskatīšanas pēc būtības.²⁴ Salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem, 2024.gadā pasludināto Tiesas nolēmumu skaits Latvijas lietās ievērojami pieauga, Tiesai pasludinot vislielāko nolēmumu skaitu kopš 2017.gada (2021.gadā –

¹⁷ Ieskaitot tās lietas, par kurām Tiesa nav lūgusi Latvijas valdības apsvērumus.

¹⁸ Ieskaitot tās lietas, par kurām Tiesa nav lūgusi Latvijas valdības apsvērumus.

¹⁹ Ieskaitot spriedumus, kas 2024.gada 31.decembrī vēl nebija stājušies spēkā.

²⁰ Lēmumi lietās: *Jurgileviča un Poļakovs pret Latviju*; *Konoplianko pret Latviju*; *Kotoviča un citi pret Latviju*; *Duarte Agostinho un citi pret Portugāli un 32 citām valstīm*; *Ivanovs pret Latviju*; *Siņicins pret Latviju*; *Klopcovs un citi pret Latviju*.

²¹ Spriedumi lietās: *D pret Latviju*; *Maļinovskis pret Latviju*.

²² Spriedumi lietās: *Bluks Savickis pret Latviju*; *Sprūds un citi pret Latviju*; *Timofejevs pret Latviju*.

²³ Spriedumi lietās: *Hanovs pret Latviju*; *N.B. pret Latviju*; *Rutule pret Latviju*.

²⁴ Lietā *Ždanoka pret Latviju (Nr.2)* Tiesa atzina, ka nav noticis iesniedzējas Konvencijas 1.Protokola 3.pantā (tiesības uz brīvām vēlēšanām) garantēto tiesību pārkāpums, neizskatot iesniedzējas sūdzības par citiem Konvencijas pantiem. Savukārt lietā *Džeri un citi pret Latviju* Tiesa noraidīja iesniedzēju sūdzības par iespējamiem Konvencijas 8.panta atsevišķi un kopsakarā ar Konvencijas 14.pantu un 1.Protokola 2.panta, kā arī Konvencijas 1.Protokola 2.panta kopsakarā ar Konvencijas 14.pantu attiecībā uz pirmsskolas izglītības posmu bērniem vecumā no pusotra līdz 5 gadiem, pārkāpumiem un atzina, ka nav noticis iesniedzēju Konvencijas 1.Protokola 2.pantā kopsakarā ar Konvencijas 14.pantu garantēto tiesību pārkāpums attiecībā uz pirmsskolas izglītības posmu bērniem vecumā no 5 līdz 7 gadiem.

6 nolēmumi; 2022.gadā – 13 nolēmumi; 2023.gadā – 10 nolēmumi). Tiesas pasludināto nolēmumu skaits pa gadiem kopš 2012.gada attēlots diagrammā Nr.2, bet lietu skaita sadalījums pa nolēmumu veidiem (2019.-2024.gadā) – diagrammā Nr.3.

Diagramma Nr.2

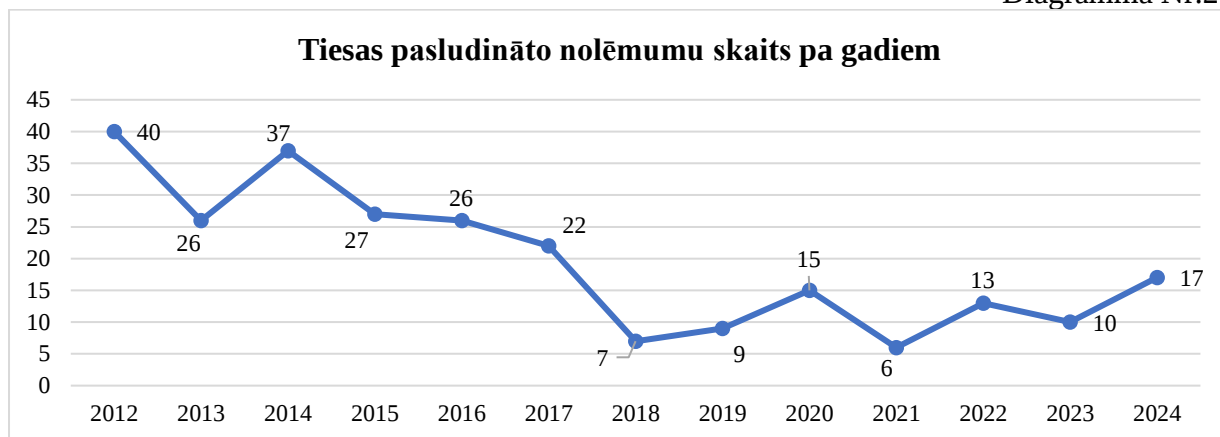
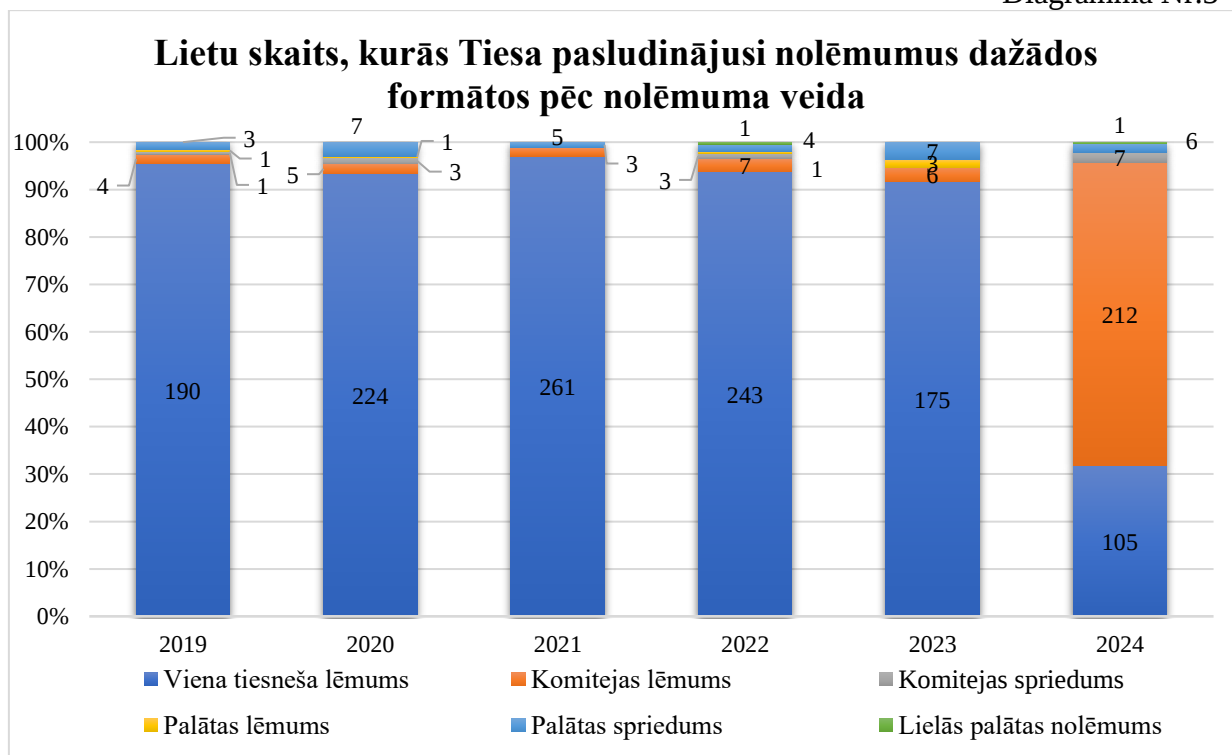

Diagramma Nr.3

20. Jāatgādina, ka vienā iesniegumā persona var būt ietvērusi sūdzības par vairāku Konvencijā un tās protokolos garantēto tiesību iespējamiem pārkāpumiem. Turklāt Tiesa vērtē katras sūdzības pieņemamību izskatīšanai pēc būtības atsevišķi. Tas nozīmē, ka Tiesas secinājumi par vienā iesniegumā iekļauto sūdzību pieņemamību un būtību var būt dažādi, jo Tiesa var atzīt sūdzību par nepieņemamu, neizpildoties kaut vai vienam no Konvencijas 35.pantā iekļautajiem pieņemamības kritērijiem, bet tajā pašā nolēmumā konstatēt citu Konvencijā vai tās protokolos garantēto tiesību pārkāpumu vai secināt, ka Konvencijā vai tās protokolos garantēto tiesību pārkāpums nav noticis. 2024.gadā tā tas bija Tiesas spriedumā lietā *Djeri un citi pret Latviju*.²⁵

²⁵ Skatīt plašāk 23. un 30.rindkopu zemāk.

21. 2024.gadā Tiesas pasludinātajos 7 lēmumos Latvijas lietās, ar kuriem iesniedzēju sūdzības noraidītas, Tiesa šādu lēmumu pieņēmusi dažādu apsvērumu dēļ. Piemēram, lietā *Duarte Agostinho un citi pret Portugāli un 32 citām valstīm*, kurā iesniedzēji apgalvoja, ka ir pārkāptas viņu Konvencijas 2.pantā (tiesības uz dzīvību), 3.pantā (necilvēcīgas apiešanās un spīdzināšanas aizliegums), 8.pantā un 13.pantā (efektīvi tiesību aizsardzības līdzekļi) garantētās tiesības, jo valstis-atbildētājas nav rīkojušās pietiekami, lai novērstu klimata pārmaiņu rezultātā radīto un nākotnē sagaidāmo nopietno ietekmi uz viņu tiesībām, Tiesa noraidīja iesniedzēju sūdzības, tostarp attiecībā uz Latviju, konstatējot, ka iesniedzēji nebija Latvijas jurisdikcijā.²⁶ Lietā *Kotoviča un citi pret Latviju* iesniedzēji apgalvoja, ka viņiem nepamatoti atņemtas īpašuma tiesības uz bēniņu telpām daudzdzīvokļu mājā, nacionālajām tiesām atzīstot strīdus bēniņu telpu kā mākslinieka darbnīcas privatizāciju par nelikumīgu, noslēgtos atsavināšanas līgumus par spēkā neesošiem un bēniņu telpas par dzīvojamās mājas dzīvokļu īpašnieku kopīpašuma daļu. Tiesa noraidīja iesniedzēju sūdzības, secinot, ka uz tām attiecas Latvijas 1997.gada 27.jūnijā iesniegtā atruna par Konvencijas 1.Protokola 1.panta (tiesības uz īpašumu) piemērošanu.²⁷ Atbilstoši šai atrunai Konvencijas 1.Protokola 1.pants neattiecas uz īpašuma reformu, kas regulē Padomju Sociālistisko Republiku Savienības veiktās aneksijas laikā nacionalizēto, konfiscēto, kolektivizēto vai citādā veidā nelikumīgi ekspropriēto īpašumu atdošanu vai kompensācijas izmaksu bijušajiem īpašniekiem vai viņu mantiniekiem, kā arī lauksaimniecības uzņēmumu, zvejnieku kolhozu un valsts un pašvaldību īpašumu privatizāciju.²⁸ Lietās *Konoplianko pret Latviju* un *Ivanovs pret Latviju* Tiesa noraidīja sūdzības kā acīmredzami nepamatotas. Lietā *Konoplianko pret Latviju* Tiesa secināja, ka iesniedzējas sūdzība par to, ka ir pārkāptas viņas tiesības uz pieeju tiesai, lai pieprasītu kompensāciju par viņai laupīšanas rezultātā nodarīto kaitējumu, jo, viņas ieskatā, noziedzīga nodarījuma izdarītājs netika noskaidrots nekvalitatīvas izmeklēšanas dēļ, neietilpst Konvencijas 6.panta 1.punkta (tiesības uz pieeju tiesai) materiāltiesiskajā tvērumā. Tiesa paskaidroja, ka Konvencijas 6.panta 1.punkts tā civiltiesiskajā aspektā ir piemērojams, ja ir strīds par personas civilajām tiesībām vai pienākumiem un procesa rezultāts attiecībā uz šīm tiesībām vai pienākumiem ir izšķirošs. Tāpat šajā lietā Tiesa noraidīja iesniedzējas sūdzību par iespējamu Konvencijas 13.panta kopsakarā ar Konvencijas 6.panta 1.punktu pārkāpumu, atgādinot, ka Konvencijas 13.pants ir piemērojams tikai tad, ja personas sūdzība par efektīvu tiesību aizsardzības līdzekļu trūkumu ir sasaistīta ar citu Konvencijā garantētās tiesības iespējamu pārkāpumu.²⁹ Arī lietā *Ivanovs pret Latviju* Tiesa noraidīja iesniedzēja sūdzību par iespējamu Konvencijas 6.panta 1.punktā garantēto tiesību uz taisnīgu tiesu pārkāpumu kā acīmredzami nepamatotu, secinot, ka konkrētajā lietā operatīvo darbību rezultātā iegūtie pierādījumi neietekmēja procesa taisnīgumu kopumā un šī lieta neatklāja acīmredzamus trūkumus nacionālo tiesu pieejā iesniedzēja Konvencijā garantēto tiesību nodrošināšanai.³⁰ Visbeidzot lietās *Jurgileviča un Poļakovs pret Latviju*, *Klopčovs un citi pret Latviju* un *Siņicins pret Latviju* Tiesa noraidīja sūdzības, jo personas nebija izsmēlušas nacionālos tiesību aizsardzības līdzekļus. Lietā *Jurgileviča un Poļakovs pret Latviju* Tiesa atgādināja savus jau iepriekš izdarītus secinājumus par konstitucionālās sūdzības Satversmes tiesā kā nacionālā tiesību aizsardzības līdzekļa efektivitāti³¹ un noraidīja iesniedzēju sūdzības,

²⁶ *Duarte Agostinho un citi pret Portugāli un 32 citām valstīm* (iesniegums Nr.39371/20), 2024.gada 9.aprīļa Lielās palātas lēmums.

²⁷ Likuma "Par 1950.gada 4.novembra Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvenciju un tās 1., 2., 4., 7. un 11.protokolu", likums, Latvijas Vēstnesis Nr.143/144, 13.06.1997., 2.pants; Latvijas 1997.gada 27.jūnija atruna par Konvencijas 1.Protokola 1.panta piemērošanu, pieejama: <https://www.coe.int/en/web/conventions/by-subject-matters1?module=declarations-by-treaty&numSte=009&codeNature=0>.

²⁸ *Kotoviča un citi pret Latviju* (iesniegums Nr.37536/16 un 2 citi), 2024.gada 20.februāra lēmums.

²⁹ *Konoplianko pret Latviju* (iesniegums Nr.28535/15), 2024.gada 25.janvāra lēmums.

³⁰ *Ivanovs pret Latviju* (iesniegums Nr.20786/14), 2024.gada 3.oktobra lēmums.

³¹ *Ēcis pret Latviju* (iesniegums Nr.12879/09), 2019.gada 10.janvāra spriedums, 50.-55.rindkopas; *Gubenko pret Latviju* (iesniegums Nr.6674/06), 2015.gada 3.novembra lēmums, 9. un 25.rindkopas; *Svārpstons un citi pret Latviju* (iesniegums Nr.14976/05), 2016.gada 6.decembra lēmums, 26. un 51.rindkopas.

jo pirmā iesniedzēja nebija iesniegusi pienācīgu konstitucionālo sūdzību, bet atkārtotajā sūdzībā nebija novērsusi Satversmes tiesas identificētās nepilnības, savukārt otrais iesniedzējs savās konstitucionālajās sūdzībās nebija ietvēris pietiekamu juridisko pamatojumu.³² Savukārt lietā *Klopcovs un citi pret Latviju* Tiesa pirmo reizi atzina, ka kompensācijas prasība, pamatojoties uz Satversmes 92.pantu, ir efektīvs tiesību aizsardzības līdzeklis sūdzībām par administratīvā procesa ilgumu, tādējādi noraidot iesniedzēju sūdzības par administratīvā procesa ilgumu.³³ Tāpat lietā *Siņicins pret Latviju* Tiesa apstiprināja jaunu efektīvu tiesību aizsardzības līdzekli sūdzībām par ieilgušu kriminālprocesu, secinot, ka pēc tam, kad spēkā stāties tiesas spriedums, ar kuru iesniedzēju attaisnoja visās pret viņu celtajās apsūdzībās, viņš par ieilgušu kriminālprocesu varēja prasīt iespējama kaitējuma atlīdzināšanu, pamatojoties uz Kriminālprocesā un administratīvo pārkāpumu lietvedībā nodarītā kaitējuma atlīdzināšanas likuma normām.³⁴

22. Līdztekus 2024.gadā pasludinātajam lēmumam lietā *Duarte Agostinho un citi pret Portugāli un 32 citām valstīm*, 2024.gadā Tiesa pasludināja arī spriedumu lietā *Verein Klimaseniorinnen Schweiz un citi pret Šveici*, kurā Latvija bija iesaistījies trešās puses statusā. Šajā spriedumā Tiesa secināja, ka Šveice nav rīkojusies pietiekami, lai pieņemtu un efektīvi piemērotu regulējumu un īstenotu pasākumus, lai mazinātu klimata pārmaiņu rezultātā radīto un nākotnē sagaidāmo nopietno ietekmi uz iesniedzēju tiesībām uz privātās dzīves neaizskaramību.³⁵ Lai arī Tiesa atgādināja, ka Konvencija negarantē personām tiesības uz labvēlīgu vidi, Tiesa uzsvēra, ka tā jau iepriekš savā judikatūrā ir izskatījusi sūdzības, kas saistītas ar vides jautājumiem, secinot, ka tiem var būt ietekme uz Konvencijā garantētajām tiesībām, jo īpaši tiesībām uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību, ko aizsargā Konvencijas 8.pants. Tiesas uzdevums ir noskaidrot, vai kaitējums videi ir ietekmējis personu Konvencijā garantētās tiesības, nevis vērtēt vispārīgi jautājumus, kas skar vides apstākļu pasliktināšanos.
23. Papildus iepriekš apskatītajiem Tiesas lēmumiem par sūdzību nepieņemšanu izskatīšanai pēc būtības, līdzīgi kā tas ir bijis 2023.gadā pasludinātajos spriedumos lietās *Valiullina un citi pret Latviju*³⁶ un *Džibuti un citi pret Latviju*,³⁷ arī vienā no 2024.gada pasludinātajiem spriedumiem daļu no iesniegtajām sūdzībām Tiesa atzina par nepieņemamām izskatīšanai pēc būtības, kamēr atlikušās sūdzības vērtēja pēc būtības. Lietā *Džeri un citi pret Latviju* Tiesa noraidīja iesniedzēju sūdzības par iespējamiem Konvencijas 8.panta pārkāpumiem, jo iesniedzēji nebija izsmēluši nacionālos tiesību aizsardzības līdzekļus. Proti, 3 no iesniedzējiem nebija lūguši Satversmes tiesu vērtēt strīda pamatā esošo tiesību normu atbilstību tiesībām uz privātās vai ģimenes dzīves neaizskaramību (Satversmes 96. vai 110.pants). Savukārt pārējie 6 iesniedzēji savos pieteikumos Satversmes tiesai nebija snieguši pietiekamu juridisko pamatojumu apstrīdēto normu neatbilstībai Satversmei, kā rezultātā Satversmes tiesa atteicās ierosināt lietu šajā daļā. Turklāt līdzīgu apsvērumu vadīta Tiesa noraidīja arī iesniedzēju sūdzības par iespējamu to Konvencijas 8.pantā kopsakarā ar Konvencijas 14.pantu (diskriminācijas aizliegums) garantēto tiesību pārkāpumu. Tāpat šajā lietā Tiesa kā acīmredzami nepamatotas noraidīja iesniedzēju sūdzības par iespējamiem Konvencijas 1.Protokola 2.panta (tiesības uz izglītību) pārkāpumiem, secinot, ka iesniedzēju sūdzības neietilpst šīs Konvencijas normas materiāltiesiskajā tvērumā. Proti, Konvencijas 1.Protokola 2.pants negarantē tiesības personām izvēlēties, kādā valodā iegūt izglītību. Visbeidzot Tiesa secināja, ka iesniedzēju sūdzības par iespējamu Konvencijas 1.Protokola 2.panta kopsakarā ar Konvencijas 14.pantu garantēto tiesību pārkāpumu attiecībā

³² *Jurgileviča un Poļakovs pret Latviju* (iesniegumi Nr.8430/16 un 54460/16), 2023.gada 12.decembra lēmums.

³³ *Klopcovs un citi pret Latviju* (iesniegums Nr.42516/18 un 2 citi), 2024.gada 17.oktobra lēmums.

³⁴ *Siņicins pret Latviju* (iesniegums Nr.48987/16), 2024.gada 3.oktobra lēmums.

³⁵ *Verein Klimaseniorinnen Schweiz un citi pret Šveici* (iesniegums Nr.53600/20), 2024.gada 9.aprīļa Lielās palātas spriedums.

³⁶ *Valiullina un citi pret Latviju* (iesniegums Nr.56928/19 un 2 citi), 2023.gada 14.septembra spriedums.

³⁷ *Džibuti un citi pret Latviju* (iesniegums Nr.225/20 un 2 citi), 2023.gada 16.novembra spriedums.

uz pirmsskolas izglītības pirmo posmu, tas ir, bērniem vecumā no pusotra līdz 5 gadiem, kas Latvijas izglītības sistēmā nav obligāts, nebija pieņemamas izskatīšanai pēc būtības, jo arī tās bija ārpus Konvencijas 1.protokola 2.panta materiāltiesiskā tvēruma. Turklāt attiecībā uz šo posmu iesniedzēji nebija izsmēlušī nacionālos tiesību aizsardzības līdzekļus. Savukārt attiecībā uz 2020.gadā dzimušo iesniedzēju Tiesa secināja, ka viņu vēl nebija skāruši 2018.gadā pieņemtie grozījumi, jo viņa vēl nebija sasniegusi pirmsskolas izglītības otro posmu, tas ir., bērniem vecumā no 5 līdz 7 gadiem, un nebija uzskatāma par iespējamu Konvencijas pārkāpuma “upuri” Konvencijas 34.panta izpratnē.³⁸

24. Ņemot vērā, ka 2024.gadā, ja salīdzina ar 2023.gadu, būtiski pieaudzis Tiesas pasludināto nolēmumu skaits, pieauga arī Tiesas spriedumu, kuros konstatēts viens vai vairāki Konvencijas pārkāpumi, skaits. 2024.gadā Tiesa atzina, ka ir pārkāptas Konvencijā garantētās tiesības 8 spriedumos (10 lietas), no kuriem 5 spriedumos (5 lietas) Tiesa iesniedzējiem piešķīra kompensāciju. Ņemot vērā, ka 2023.gadā pasludinātajos nolēmumos Tiesa konstatēja Konvencijas pārkāpumu tikai 1 lietā,³⁹ 2024.gadā Tiesas piešķirto kompensāciju kopsumma pieauga, Tiesai piešķirot kompensāciju 5 lietās – kopumā 21 828,04 eiro. Vislielākā kompensācija 10 000 eiro piešķirta lietā *Hanovs pret Latviju*, kurā Tiesa konstatēja Konvencijas 3.panta un 8.panta kopsakarā ar 14.pantu pārkāpumu saistībā ar neefektīvu homofobiska uzbrukuma izmeklēšanu un krimināltiesisko mehānismu neefektīvu piemērošanu. Tomēr 2024.gadā atlīdzībās piešķirtā summa joprojām sastāda pavisam nelielu daļu no sūdzības iesniedzēju lūgto kompensāciju apmēra. Turklāt 2024.gadā piešķirto kompensāciju īpatsvars pret sūdzības iesniedzēju lūgto kompensāciju apmēru ir mazāks nekā 2023.gadā. Proti, 2024.gadā pasludināto nolēmumu lietās personas kopumā lūdza tām piešķirt taisnīgu atlīdzību 56 900 255,31 eiro apmērā, bet Tiesa, piešķirot taisnīgu atlīdzību 21 828,04 eiro apmērā, ir piešķīrusi aptuveni 0,04% no iesniedzēju šajās lietās lūgtajām kompensācijām (2023.gadā – 2,5%; 2022.gadā – 5,4%; 2021.gadā – 0,4%).
25. Kopumā kopš Konvencijas spēkā stāšanās Latvijā līdz 2024.gada 31.decembrim Tiesa taisnīgās atlīdzībās piešķīrusi 2 256 640,79 eiro. Tabulā Nr.1 redzama 2024.gadā kopējā Tiesas piespriesto taisnīgo atlīdzību summa par konstatētajiem pārkāpumiem salīdzinājumā ar iesniedzēju pieprasīto summu. Savukārt 4.diagrammā apskatāms, kādas summas Tiesa kompensācijās piešķīrusi 2016.-2024.gadā.

Tabula Nr.1

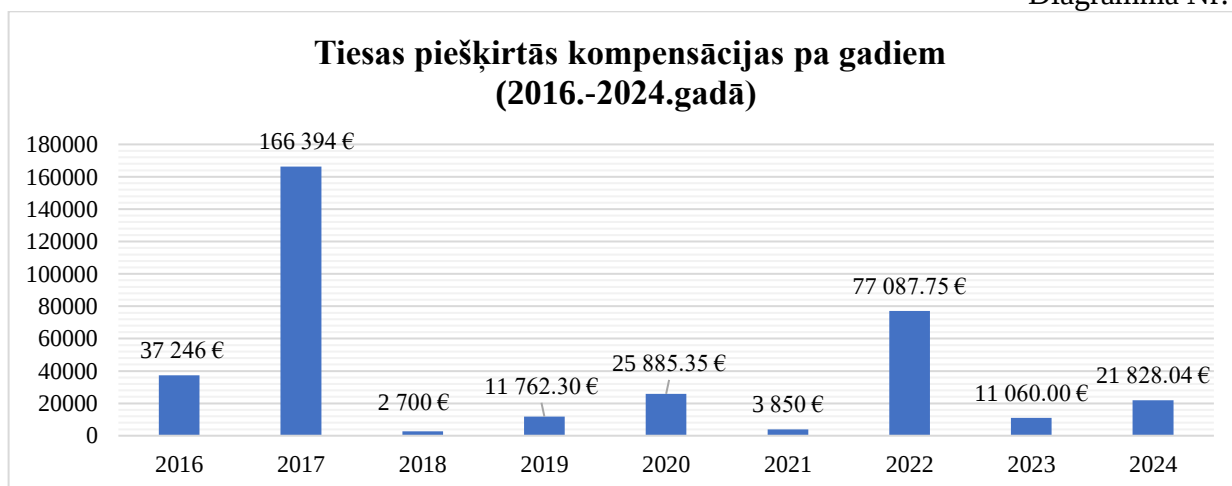
Lieta	Iesniedzēju pieprasītās kompensācijas			Tiesas piešķirtās kompensācijas apmērs		
	Par kaitējumu	Par zaudējumiem	Tiesāšanās izdevumi	Par kaitējumu	Par zaudējumiem	Tiesāšanās izdevumi
<i>Jurgileviča un Poļakovs pret Latviju</i>	107 000 EUR	98 907,51 EUR	-	-	-	-
<i>D.</i>	-	-	-	-	-	-
<i>Konoplianko</i>	19 360 EUR	21 651,26 EUR	1 072,50	-	-	-
<i>Kotoviča un citi pret Latviju</i>	-	150 000 EUR	-	-	-	-
<i>Duarte Agostinho un citi pret Portugāli un 32 citām valstīm</i>	-	-	-	-	-	-
<i>Maļinovskis pret Latviju</i>	20 000 EUR	-	4 200 EUR	3 900 EUR	-	650 EUR

³⁸ *Djeri un citi pret Latviju* (iesniegums Nr.50942/20 un 2022/21), 2024.gada 18.jūlija spriedums.

³⁹ *E.K. pret Latviju* (iesniegums Nr.25942/20), 2023.gada 13.aprīļa spriedums.

<i>Bluks-Savickis pret Latviju</i>	42 300 EUR	-	-	2 600 EUR	-	-
<i>Djeri un citi pret Latviju</i>	96 000 EUR	-	8 800 EUR	-	-	-
<i>Hanovs pret Latviju</i>	10 000 EUR	-	-	10 000 EUR	-	-
<i>Ždanoka pret Latviju (Nr.2)</i>	-	-	-	-	-	-
<i>Ivanovs pret Latviju</i>	-	56 000 000 EUR	-	-	-	-
<i>Siņicins pret Latviju</i>	250 000 EUR	-	1 936 EUR	-	-	-
<i>Klopcovs un citi pret Latviju</i>	-	-	-	-	-	-
<i>N.B. pret Latviju</i>	10 000 EUR	-	28,04 EUR	4 000 EUR	-	28,04 EUR
<i>Rutule pret Latviju</i>	15 000 EUR	1 000 EUR	-	-	-	-
<i>Sprūds un citi pret Latviju</i>	40 000 EUR	-	-	-	-	-
<i>Timofejevs pret Latviju</i>	3 000 EUR	-	-	650 EUR	-	-
Kopā	56 900 255,31 EUR			21 828,04 EUR		

Diagramma Nr.4

26. 2024.gadā Tiesas pasludinātajos spriedumos Latvijas lietās Tiesa vērtējusi sūdzības par Konvencijas 3.panta, 5.panta, 8.panta, 14.panta, 1.Protokola 2.panta un 1.Protokola 3.panta (tiesības uz brīvām vēlēšanām) iespējamiem pārkāpumiem.
27. Vispirms Pārstāvis pievēršas Tiesas spriedumiem, kuros konstatēts Konvencijas vai tās protokolu pārkāpums. Lietā *D pret Latviju* Tiesa konstatēja necilvēcīgas apiešanās un spīdzināšanas aizlieguma pārkāpumu saistībā ar ieslodzījuma vietās pastāvošo ieslodzīto neformālo hierarhiju, kuru atbildīgās iestādes nebija novērsušas. Atbilstoši Tiesas secinājumiem Konvencijas 3.panta pārkāpumu veidoja sistēmiska problēma Latvijas ieslodzījuma vietās un iesniedzēja sūdzību izskatīšana nacionālajās tiesās. Spriedumā Tiesa atbilstoši Konvencijas 46.pantam iekļāva norādi, ka, pirmkārt, kompetentajām iestādēm ir jārod risinājumi, kā visaptveroši uzlabot situāciju ieslodzījuma vietās un risināt spriedumā identificēto sistēmisko problēmu, un, otrkārt, ka nacionālajām tiesām, izskatot lietas, kas saistītas ar ieslodzīto neformālo hierarhiju un ir līdzīgas iesniedzēja sūdzībai, būtu jāņem vērā Tiesas šajā spriedumā

izmantotā metodoloģija un secinājumi.⁴⁰ Šī ir pirmā reize kopš Latvija pievienojās Konvencijai, kad Tiesa, pasludinot spriedumu, tajā ir iekļāvusi konkrētas norādes tā izpildei. Šādu pieeju Tiesa ierasti izmanto, kad lietā konstatētais pārkāpums ir saistīts ar sistēmiskiem trūkumiem Konvencijas dalībvalstī vai sprieduma izpildei ir nepieciešami ārkārtēji un nekavējoši pasākumi.⁴¹ Ņemot vērā, ka Tiesa spriedumā *D pret Latviju* secināja, ka iesniedzēja Konvencijas 3.panta pārkāpums ir sekas sistēmiskiem trūkumiem Latvijas ieslodzījuma vietās, arī Tiesas sprieduma uzraudzība pirmoreiz Latvijas vēsturē ir nodota pastiprinātai uzraudzībai.

28. Savukārt lietā *Hanovs pret Latviju* Tiesa konstatēja necilvēcīgas apiešanās aizlieguma un tiesību uz privātās dzīves neaizskaramību kopsakarā ar diskriminācijas aizliegumu pārkāpumu, secinot, ka amatpersonas nebija efektīvi izmeklējušas pret iesniedzēju vērstu homofobiski motivētu nodarījumu. Tiesa uzsvēra dalībvalstu pienākumu novērst nesodāmību par naida noziegumiem, jo tie rada būtisku Konvencijā garantēto tiesību apdraudējumu. Turklāt Tiesa norādīja, ka valstu nespēja risināt šādus incidentus var normalizēt naidīgumu pret LGBTI kopienas pārstāvjiem, ilgstoši turpināt neiecietības un diskriminācijas kultūru un iedrošināt citus atkārtot šādas darbības.⁴² Lietā *Maļinovskis pret Latviju*, vērtējot iesniedzēja sūdzību par cietuma uzraugu iespējamu vardarbību pret viņu un šī gadījuma izmeklēšanas kvalitāti, Tiesa konstatēja vairākus trūkumus un nepilnības veiktajā izmeklēšanā un secināja, ka izmeklēšana šajā lietā nebija pietiekami savlaicīga un vispusīga. Šī iemesla dēļ Tiesa secināja, ka šajā lietā ir noticis Konvencijas 3.panta procesuālā aspekta pārkāpums.⁴³ Lietā *Timofejevs pret Latviju* Tiesa konstatēja Konvencijas 5.panta 1.punktā garantēto tiesību pārkāpumu, jo iesniedzēju uz 2 stundām aizturēja pašvaldības policijas transportlīdzeklī, nesagatavojot par to aizturēšanas protokolu.⁴⁴ Lietā *Bluks-Savickis pret Latviju* Tiesa secināja, ka ir pieļauts iesniedzēja Konvencijas 5.panta 3.punktā (pirmstiesas apcietinājuma ilgums) garantēto tiesību pārkāpums, jo Latvijas tiesas nebija pietiekami pamatojušas nepieciešamību turpināt iesniedzējam piemērot ar brīvības atņemšanu saistīto drošības līdzekli – apcietinājumu, kā arī nebija pietiekami vērtējušas iesniedzēja lūgumus apcietinājumu aizstāt ar drošības naudu.⁴⁵ Savukārt lietā *Sprūds un citi pret Latviju* Tiesa konstatēja iesniedzēju Konvencijas 5.panta 4.punktā (apcietinājuma tiesiskuma kontrole) garantēto tiesību pārkāpumu, jo iesniedzējiem nebija nodrošināta iespēja iepazīties ar krimināllietas materiāliem, kas pamatoja nepieciešamību viņiem piemērot drošības līdzekli – apcietinājumu.⁴⁶ Lietā *Rutule pret Latviju* Tiesa secināja, ka ir noticis iesniedzējas-juristes (ne advokātes) tiesību uz privātās dzīves neaizskaramību pārkāpums, jo viņas dzīvesvietā īstenotā kratīšana un ierīču izņemšana, kuras ilgstoši viņai neatgriezās, nespēja nodrošināt pietiekamas procesuālās garantijas viņas tiesību, tostarp profesionālās darbības, aizsardzībai.⁴⁷ Tāpat Tiesa konstatēja tiesību uz privātās dzīves neaizskaramību pārkāpumu lietā *N.B. pret Latviju*, secinot, ka iesniedzējai netika atgriezts dators vairāk nekā 15 mēnešus, kaut arī izmeklētājs jau vairāk nekā četrus mēnešus apzinājās, ka praktisku iemeslu dēļ nebūs iespējams iegūt datorā esošo informāciju.⁴⁸
29. Savukārt, pievēršoties Tiesas spriedumiem, kuros Konvencijā un tās protokolos garantēto tiesību pārkāpums nav konstatēts, Pārstāvis vispirms vēlas izcelt Tiesas secinājumus lietā *Ždanoka pret Latviju (Nr.2)*, kurā Tiesa atzina, ka nav noticis iesniedzējas Konvencijas

⁴⁰ *D pret Latviju* (iesniegums Nr.76680/17), 2024.gada 11.janvāra spriedums.

⁴¹ Skatīt, piemēram, *Selahattin Demirtas pret Turciju (Nr.2)* (iesniegums Nr.14305/17), 2020.gada 22.decembra Lielās palātas spriedums, 442.rindkopa; *Gudmundur Andri Astradsson pret Islandi* (iesniegums Nr.26374/18), 2020.gada 1.decembra Lielās palātas spriedums, 311.-312.rindkopa.

⁴² *Hanovs pret Latviju* (iesniegums Nr.40861/22), 2024.gada 18.jūlija spriedums.

⁴³ *Maļinovskis pret Latviju* (iesniegums Nr.46084/19), 2024.gada 6.jūnija spriedums.

⁴⁴ *Timofejevs pret Latviju* (iesniegums Nr.15062/21), 2024.gada 24.oktobra spriedums.

⁴⁵ *Bluks-Savickis pret Latviju* (iesniegums Nr.44570/19), 2024.gada 13.jūnija spriedums.

⁴⁶ *Sprūds un citi pret Latviju* (iesniegums Nr.66499/17 un 2 citi), 2024.gada 24.oktobra spriedums.

⁴⁷ *Rutule pret Latviju* (iesniegums Nr.58195/16), 2024.gada 24.oktobra spriedums.

⁴⁸ *N.B. pret Latviju* (iesniegums Nr.67101/17), 2024.gada 24.oktobra spriedums.

1.Protokola 3.pantā garantēto tiesību pārkāpums, neizskatot iesniedzējas sūdzības par citiem Konvencijas pantiem. Proti, Tiesa secināja, ka Saeimas vēlēšanu likuma 5.panta 6.punktā noteiktais aizliegums personām, kuras pēc 1991.gada 13.janvāra darbojušās PSKP (LKP), Latvijas PSR Darbaļaužu internacionālajā frontē, Darba kolektīvu apvienotajā padomē, Kara un darba veterānu organizācijā, Vislatvijas sabiedrības glābšanas komitejā vai tās reģionālajās komitejās, kandidēt Saeimas vēlēšanās nebija pretrunā tiesībām uz brīvām vēlēšanām. Šajā spriedumā Tiesa atgādināja, ka tā nevar interpretēt valstu pienākumus vakuumā un ignorēt ģeopolitisko situāciju Eiropā, kas bija ievērojami pasliktinājusies kopš iepriekšējā Tiesas sprieduma lietā *Ždanoka pret Latviju* (2006.gads).⁴⁹ Tiesa atzīmēja, ka Latvijai kopš iepriekšējā sprieduma ir bijis arvien pieaugošs leģitīms pamats baidīties par savu drošību, teritoriālo integritāti, demokrātisko iekārtu, kas līdz ar to Latvijai piešķir plašāku rīcības brīvību, aizsargājot demokrātiskas valsts vērtības. Tiesa arī paskaidroja, ka šajā kontekstā tā ņem vērā, ka Latvija ir Krievijas Federācijas, kas kopš 2008.gada ir izvērsusi savas agresīvās darbības, iebrūkot Gruzijā, iegūstot militāru un politisku kontroli atsevišķās Ukrainas daļās, kaimiņvalsts.⁵⁰ Turklāt Tiesa ņēma vērā arī Krievijas 2022.gada 24.februārī uzsāktu pilna mēra iebrukumu Ukrainā, kas, lai gan bija noticis noteiktu laiku pēc iesniedzējas sūdzību nosūtīšanas valdībai, nenoliedzami norādīja uz Krievijas rīcību tendencēm. Tas ļāva Tiesai secināt, ka iesniedzējas tiesību ierobežojums pašreizējā ģeopolitiskajā situācijā bija samērīgs.⁵¹

30. Tāpat 2024.gadā Tiesa pasludināja trešo spriedumu sērijā par 2018.gada izglītības reformas posmu, kura rezultātā tika palielināta latviešu valodas kā mācību valodas proporcija izglītības iestādēs. Lietā *Djeri un citi pret Latviju* Tiesa izskatīja sūdzības par šī reformas posma ietekmi uz pirmsskolas izglītības iestādēm. Līdzīgi kā 2 iepriekšējos spriedumos, arī šajā spriedumā Tiesa secināja, ka 2018.gada izglītības reformas posms atbilst Konvencijā un tās protokolos garantētajām tiesībām. Visupirms, līdzīgi kā lietās *Valiullina un citi pret Latviju*⁵² un *Džibuti un citi pret Latviju*,⁵³ Tiesa arī lietā *Djeri un citi pret Latviju* noraidīja iesniedzēju sūdzības par iespējamiem Konvencijas 8.panta atsevišķi un kopsakarā ar Konvencijas 14.pantu un 1.Protokola 2.panta pārkāpumiem. Tāpat Tiesa noraidīja iesniedzēju sūdzības par iespējamiem Konvencijas 1.Protokola 2.panta kopsakarā ar Konvencijas 14.pantu pārkāpumiem attiecībā uz pirmsskolas izglītības posmu bērniem vecumā no pusotra līdz 5 gadiem, kas Latvijas izglītības sistēmā nav obligāts,⁵⁴ pēc būtības skatot iesniedzēju sūdzības tikai par iespējamu Konvencijas 1.Protokola 2.panta kopsakarā ar Konvencijas 14.pantu pārkāpumu attiecībā uz pirmsskolas izglītības posmu bērniem vecumā no 5 līdz 7 gadiem. Vērtējot, vai 2018.gada izglītības reformas posms radīja nepamatotu atšķirīgu attieksmi pret iesniedzējiem to dzimtās valodas dēļ, Tiesa visupirms secināja, ka pirmsskolas izglītības iestādes skolēni, kuru dzimtā valoda ir krievu valoda, un skolēni, kuru dzimtā valoda ir latviešu valoda, ir salīdzināmos apstākļos, tāpēc starp viņiem pastāvēja atšķirīga attieksme. Vienlaikus, līdzīgi kā lietās *Valiullina un citi pret Latviju* un *Džibuti un citi pret Latviju*, arī šajā lietā Tiesa secināja, ka atšķirīgai attieksmei bija 2 leģitīmi mērķi – valsts valodas aizsardzība un tās lietojuma veicināšana, kā arī nepieciešamība nodrošināt ikvienam izglītojamam pieejamu vienotu izglītības sistēmu un novērst PSRS okupācijas laikā izveidoto segregāciju izglītības sistēmā. Turklāt papildus Tiesa atzina, ka šajā lietā bija arī trešais leģitīmais mērķis – sagatavot pirmsskolas vecuma bērnus pamatizglītības iegūšanai. Izvērtējot atšķirīgās attieksmes samērīgumu, Tiesa, līdzīgi kā iepriekšējās lietās par 2018.gada izglītības reformas posmu, norādīja, ka valsts ir tiesīga īstenot pasākumus, lai labotu vēsturisku apstākļu rezultātā radītās faktiskās nevienlīdzības latviešu valodas lietojumam izglītībā, vienlaikus nodrošinot mazākumtautību tiesības saglabāt un attīstīt savu valodu, kultūru

⁴⁹ *Ždanoka pret Latviju* (iesniegums Nr.58278/00), 2006.gada 16.marta Lielās palātas spriedums.

⁵⁰ Līdzīgi skatīt arī *Gaponenko pret Latviju* (iesniegums Nr.30237/18), 2023.gada 23.maija lēmums.

⁵¹ *Ždanoka pret Latviju* (Nr.2) (iesniegums Nr.42221/18), 2024.gada 25.jūlija spriedums.

⁵² *Valiullina un citi pret Latviju* (iesniegums Nr.56928/19 un 2 citi), 2023.gada 14.septembra spriedums.

⁵³ *Džibuti un citi pret Latviju* (iesniegums Nr.225/20 un 2 citi), 2023.gada 16.novembra spriedums.

⁵⁴ Skatīt plašāk 23.rindkopu augstāk.

un identitāti. Turklāt Tiesa norādīja, ka 2018.gada grozījumi nebija neparedzami un pēkšņi un neatcēla krievu valodas kā mācību valodas lietojumu pilnībā. Tiesa uzsvēra dzimtās valodas apguves nozīmi bērna pirmajos gados, kas vedināja domāt, ka valstīm varētu būt šaurāka rīcības brīvība šajā jautājumā. Tomēr pirmsskolas izglītība lielākajā daļā Konvencijas dalībvalstu nebija obligāta, kas pieļāva nedaudz plašāku rīcības brīvību šajā jomā. Šo iemeslu dēļ Tiesa atzina, ka Latvija nebija pārkāpusi tai piešķirto rīcības brīvību un atšķirīgā attieksme bija pamatota un samērīga ar izvirzītajiem leģitīmajiem mērķiem. Attiecībā uz 2 iesniedzēju sūdzībām saistībā ar bērnu ar īpašām vajadzībām iespējamu diskrimināciju, Tiesa neizslēdza, ka var būt īpaši apstākļi, kuros valstij būtu pienākums nodrošināt bērniem ar īpašām vajadzībām pirmsskolas izglītību viņu dzimtajā valodā. Tomēr Tiesa atzina, ka Latvijas izglītības sistēma nodrošina iekļaujošu izglītību bērniem ar īpašām vajadzībām gan speciālās pirmsskolas izglītības programmās, gan vispārējās izglītības programmās, nodrošinot individuāli pielāgotu pieeju. Turklāt abās programmās bērni varēja turpināt apgūt savu dzimto valodu. Atzīmējot, ka iesniedzēji nebija pietiekami pamatojuši savus argumentus, Tiesa secināja, ka arī šajā aspektā nav pieļauta diskriminācija.⁵⁵

31. Par katru Tiesas pasludināto spriedumu, kurā tiek konstatēts Konvencijas vai tās protokolu pārkāpums, atbilstoši Noteikumu 10.7.punktam Birojs gatavo informatīvo ziņojumu Ministru kabinetam, kurā sniegts īss pārskats par lietas faktiem, tās virzību Tiesā, Tiesas izdarītajiem secinājumiem un identificētajām problēmām. Tāpat ziņojumos Ministru kabinetam Birojs iekļauj priekšlikumus par sprieduma izpildei un līdzīgu pārkāpumu nepieļaušanai nākotnē nepieciešamajiem pasākumiem. Šie priekšlikumi var ietvert nepieciešamību izdarīt grozījumus normatīvajā regulējumā, izmaiņas pastāvošajā iestāžu/institūciju praksē vai tiesu judikatūrā un citus pasākumus. Par katru Tiesas pieņemto nolēmumu Birojs gatavo informatīvu apkopojumu, kas tiek publicēts Ārlietu ministrijas tiešsaistes vietnē un bieži arī pārpublicēts Augstākās tiesas tiešsaistes vietnē un citos medijos, tādējādi informējot sabiedrību par Tiesas judikatūras attīstību Latvijas lietās, Tiesas vērtējumu un secinājumiem. Tiesas nolēmumu publicēšana un skaidrošana sabiedrībai ir viens no pasākumiem Tiesas nolēmumu izpildei.

32. Tabulā Nr.2 apkopota informācija par Tiesas spriedumu un lēmumu skaitu 2013.-2024.gadā.

Tabula Nr.2

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Spriedumu skaits kopā	10	19	7	16	14	3	4	9	3	8	3	10
Tajā skaitā spriedumi, kuros konstatēti pārkāpumi	10	17	6	9	12	1	4	8	2	5	1	8
Tajā skaitā spriedumi, kuros nav konstatēti pārkāpumi	0	2	1	7	2	2	0	1	1	3	2	2
Lēmumi, ar kuriem sūdzības noraidītas pēc valdības apsvērumu saņemšanas (t.sk., ja iesniedzēji vairs nevēlas uzturēt savu sūdzību)	14	17	12	9	6	3	3	5	3	4	6	7
Lēmumi, ar kuriem sūdzības noraidītas bez	2	1	1	0	0	1	2	0	0	1	1	0

⁵⁵ Djeri un citi pret Latviju (iesniegums Nr.50942/20 un 2022/21), 2024.gada 18.jūlija spriedums.

valdības apsvērumu lūgšanas												
Lēmumi, ar kuriem apstiprināti mierizlīgumi, vienpusējās deklarācijas	0	0	7	1	2	0	0	1	0	0	0	0
Nolēmumu skaits kopā	26	37	27	26	22	6	7	15	6	13	10	17

33. Plašāka informācija par Tiesas 2024.gadā pasludinātajiem nolēmumiem sniegta Ziņojuma pielikumā, bet analītisks pārskats par Tiesas judikatūras attīstību Latvijas lietās 2024.gadā – Ziņojuma B daļā.

I.3. TIESAS NOLĒMUMU IZPILDE

34. Pēc Tiesas nolēmuma spēkā stāšanās tā izpildes uzraudzība tiek nodota EP Ministru komitejai, kuras uzdevums ar EP Spriedumu izpildes departamenta atbalstu ir vērtēt, vai nacionālajā līmenī veiktie pasākumi Tiesas nolēmumā identificēto problēmu novēršanai un risināšanai ir atbilstoši un pietiekami. Tiesas nolēmumu izpildes gaitā Pārstāvis sniedz informāciju par individuāla rakstura pasākumiem nolēmuma izpildei, piemēram, Tiesas piešķirtās atlīdzības samaksu vai tiesvedības atjaunošanu nacionālā līmenī un vispārēja rakstura pasākumiem, piemēram, grozījumiem normatīvajā regulējumā, pastāvošās prakses vai judikatūras maiņu. Individuālie pasākumi ir vērsti uz konkrētā iesniedzēja situācijas labošanu, savukārt vispārējie pasākumi – lai novērstu līdzīgu pārkāpumu atkārtosanos. Informāciju par veiktajiem pasākumiem Pārstāvis sniedz rīcības ziņojumā vai rīcības plānā, kas 6 mēnešu laikā pēc nolēmuma stāšanās spēkā jāiesniedz EP Ministru komitejā, kas tos apkopo un publicē EP Spriedumu izpildes departamenta tiešsaistes datubāzē.⁵⁶ Ja EP Ministru komiteja uzskata, ka valsts-atbildētājas īstenotie pasākumi ir pietiekami, lai novērstu gan sekas, kas radītas iesniedzējam konkrētajā lietā, gan līdzīgus pārkāpumus nākotnē, tā pieņem rezolūciju par nolēmuma izpildi, ar ko arī noslēdzas Tiesas nolēmuma izpildes uzraudzība. EP Ministru komiteja galvenokārt uzrauga Tiesas spriedumu izpildi, taču līdzīgs process kopš Konvencijas 14.Protokola spēkā stāšanās 2010.gada 1.jūnijā ir attiecināms arī uz Tiesas lēmumu par mierizlīguma apstiprināšanu izpildi.
35. Nacionālajā līmenī spriedumu izpilde aizsākas ar Biroja sagatavotu informatīvo ziņojumu Ministru kabinetam par Tiesas spriedumu, kurā konstatēts Konvencijā vai tās protokolos garantēto tiesību pārkāpums. Lai veicinātu Tiesas nolēmumu pienācīgu izpildi, Tieslietu ministrijā ir izveidota darba grupa, kurā Pārstāvis sniedz informāciju ne tikai par Tiesas spriedumos jau konstatētajām problēmām, bet arī par problēmjautājumiem, kas izriet no lietām, kurās tiesvedība turpinās. Tāpat Pārstāvis un Biroja darbinieki piedalās dažādu Tieslietu ministrijas izveidoto pastāvīgo darba grupu sanāksmēs, kurās tiek apskatītas Tiesas spriedumos identificētās problēmas un nacionālajā regulējumā nepieciešamie grozījumi, lai šīs problēmas novērstu. Tomēr bieži vien Tiesas spriedumā identificēto trūkumu novēršanai pietiek ar pastāvošās prakses vai judikatūras maiņu, un grozījumi normatīvajā regulējumā nav nepieciešami. Tādēļ viens no būtiskākajiem vispārēja rakstura pasākumiem Tiesas spriedumu izpildei ir plašākas sabiedrības, amatpersonu un tiesību normu piemērotāju informēšana par Tiesas izdarītajiem secinājumiem un identificētajiem trūkumiem, kā arī Tiesas nolēmumu skaidrošana. Tādēļ pēc visu Tiesas nolēmumu (gan spriedumu, gan lēmumu, kuros ietverta saturiska analīze par personas sūdzību) pasludināšanas Birojs latviešu valodā sagatavo īsu Tiesas nolēmuma kopsavilkumu, ko publicē Ārlietu ministrijas tīmekļa vietnē sadaļā “Latvijas

⁵⁶ EP Spriedumu izpildes departamenta tiešsaistes datubāze, pieejama: <http://hudoc.exec.coe.int/eng>.

pārstāvis starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās”.⁵⁷ Lai pievērstu plašākas sabiedrības uzmanību Tiesas judikatūrai Latvijas lietās, šos pārskatus bieži vien savā tīmekļa vietnē pārpublicē Augstākā tiesa, žurnāls “Jurista Vārds” un citi. Turklāt, lai pēc iespējas izplatītu šos kopsavilkumus un vērstu sabiedrības uzmanību uz Tiesas secinājumiem, informāciju par Biroja sagatavotajiem kopsavilkumiem publicē arī Ārlietu ministrijas sociālajos tīklos.

36. 2024.gadā jaunu rīcības ziņojumu vai plānu Pārstāvis iesniedza lietās *E.K. pret Latviju*,⁵⁸ *D pret Latviju*⁵⁹ un *Maļinovskis pret Latviju*,⁶⁰ kurās Tiesa spriedumu, konstatējot Konvencijas pārkāpumu, pasludināja 2023. un 2024.gadā. Turpmākajās rindkopās Pārstāvis sniedz ieskatu informācijā, ko tas par vispārējiem pasākumiem sprieduma izpildei, sniedza EP Ministru komitejai. Tomēr līdztekus katra individuālā sprieduma izpildei nepieciešamajiem pasākumiem, kas aprakstīti turpmākajās rindkopās, visos rīcības ziņojumos Pārstāvis sniedza informāciju arī par Konvencijas un Tiesas spriedumu vietu Latvijas tiesību sistēmā un Tiesas spriedumā izdarīto secinājumu popularizēšanu. Tāpat 2024.gadā Pārstāvis papildināja iepriekšējos gados iesniegtos valdības rīcības ziņojumus lietās *Straume pret Latviju*,⁶¹ *Markus pret Latviju*,⁶² *Lapsa pret Latviju*⁶³ un *Bērziņš un citi pret Latviju*,⁶⁴ kā arī sniedza atbildes uz personu iesniegtajām sūdzībām spriedumu izpildes gaitā.
37. Lietā *E.K. pret Latviju* Tiesa konstatēja iesniedzēja Konvencijas 8.pantā garantēto tiesību pārkāpumu, jo nacionālās tiesas un bāriņtiesa nebija pietiekami savlaicīgi un aktīvi veikušas visas nepieciešamās darbības, lai nodrošinātu sprieduma, ar kuru noteiktas iesniedzēja saskarsmes tiesības ar viņa bērnu, izpildi. Rīcības ziņojumā par sprieduma lietā *E.K. pret Latviju* izpildi Pārstāvis informēja EP Ministru komiteju par pasākumiem, kas veikti, lai uzlabotu bāriņtiesu darbu, un apmācībām, kas nodrošinātas bāriņtiesas darbiniekiem bērnu tiesību aizsardzības jomā. Tāpat Pārstāvis informēja EP Ministru komiteju, ka pēc sprieduma lietā *E.K. pret Latviju* pasludināšanas Tieslietu ministrija organizēja starpinstitucionālo diskusiju ciklu par problēmjautājumiem tiesu nolēmumu par saskarsmes tiesībām piespiedu izpildes procesā, lai apzinātu praksē pastāvošo problemātiku un nodrošinātu vienotu izpratni par vēlamo praksi. Pārstāvis vērsa EP Ministru komitejas uzmanību uz tiesu prakses piemēriem, kuros augstākas instances tiesas vērtējušas, vai zemākas instances tiesas vai iestādes nav bijušas pārlietu formālistiskas savā vērtējumā par saskarsmes īstenošanu. Visbeidzot Pārstāvis sniedza informāciju par pasākumiem, kas veikti, lai veicinātu izpratni par vecāku domstarpību ietekmi uz bērnu emocionālo labklājību un izplatītu Tiesas secinājumus šajā lietā. Pēc valdības rīcības ziņojuma saņemšanas EP Ministru komiteja sprieduma izpildes uzraudzību šajā lietā slēdza.⁶⁵
38. Lietā *D pret Latviju* Tiesa konstatēja necilvēcīgas apiešanās un spīdzināšanas aizlieguma pārkāpumu saistībā ar ieslodzījuma vietās pastāvošo ieslodzīto neformālo hierarhiju, kuru

⁵⁷ [https://www.mfa.gov.lv/lv/jaunumi?category\[586\]=586&page=0](https://www.mfa.gov.lv/lv/jaunumi?category[586]=586&page=0).

⁵⁸ Latvijas rīcības ziņojums par Tiesas sprieduma lietā *E.K. pret Latviju* izpildi angļu valodā pieejams: [https://hudoc.exec.coe.int/?i=DH-DD\(2024\)182E](https://hudoc.exec.coe.int/?i=DH-DD(2024)182E).

⁵⁹ Latvijas rīcības ziņojums par Tiesas sprieduma lietā *D pret Latviju* izpildi angļu valodā pieejams: [https://hudoc.exec.coe.int/?i=DH-DD\(2024\)1351E](https://hudoc.exec.coe.int/?i=DH-DD(2024)1351E).

⁶⁰ Latvijas rīcības ziņojums par Tiesas sprieduma lietā *Maļinovskis pret Latviju* izpildi angļu valodā pieejams: [https://hudoc.exec.coe.int/?i=DH-DD\(2024\)1453E](https://hudoc.exec.coe.int/?i=DH-DD(2024)1453E).

⁶¹ Latvijas rīcības ziņojums par Tiesas sprieduma lietā *Straume pret Latviju* izpildi angļu valodā pieejams: [https://hudoc.exec.coe.int/?i=DH-DD\(2024\)504E](https://hudoc.exec.coe.int/?i=DH-DD(2024)504E).

⁶² Latvijas rīcības ziņojums par Tiesas sprieduma lietā *Markus pret Latviju* izpildi angļu valodā pieejams: [https://hudoc.exec.coe.int/?i=DH-DD\(2024\)914E](https://hudoc.exec.coe.int/?i=DH-DD(2024)914E).

⁶³ Latvijas rīcības ziņojums par Tiesas sprieduma lietā *Lapsa pret Latviju* izpildi angļu valodā pieejams: [https://hudoc.exec.coe.int/?i=DH-DD\(2024\)928E](https://hudoc.exec.coe.int/?i=DH-DD(2024)928E).

⁶⁴ Latvijas rīcības ziņojums par Tiesas sprieduma lietā *Bērziņš un citi pret Latviju* izpildi angļu valodā pieejams: [https://hudoc.exec.coe.int/?i=DH-DD\(2024\)1324E](https://hudoc.exec.coe.int/?i=DH-DD(2024)1324E).

⁶⁵ EP Ministru komitejas rezolūcija par Tiesas sprieduma lietā *E.K. pret Latviju* izpildi angļu valodā pieejama: <https://hudoc.exec.coe.int/eng/?i=001-233441>.

atbildīgās iestādes nebija novērsušas. Atbilstoši Tiesas secinājumiem Konvencijas 3.panta pārkāpumu veidoja sistēmiska problēma Latvijas ieslodzījuma vietās un iesniedzēja sūdzību izskatīšana nacionālajās tiesās. Rīcības plānā par sprieduma lietā *D pret Latviju* izpildi Pārstāvis informēja par Tieslietu ministrijas izstrādāto rīcības plānu ieslodzīto neformālās hierarhijas mazināšanai, tajā identificētajām problēmām un pasākumiem Tiesas sprieduma izpildei un neformālās hierarhijas cēloņu novēršanai, tostarp ieslodzījuma vietu infrastruktūras un personāla kapacitātes pilnveidošanai un notiesāto resocializācijas sistēmas turpmākai attīstībai.⁶⁶ Tāpat Pārstāvis rīcības plānā iekļāva informāciju par pasākumiem, kas veikti, informējot nacionālās tiesas un sabiedrību par Tiesas secinājumiem. Sprieduma izpildes uzraudzība šajā lietā vēl turpinās.

39. Lietā *Maļinovskis pret Latviju* Tiesa konstatēja vairākus trūkumus un nepilnības izmeklēšanā par cietuma uzraugu iespējamu vardarbību pret iesniedzēju un secināja, ka izmeklēšana nebija pietiekami savlaicīga un vispusīga. Šī iemesla dēļ Tiesa secināja, ka lietā ir noticis Konvencijas 3.panta procesuālā aspekta pārkāpums. Rīcības ziņojumā par sprieduma lietā *Maļinovskis pret Latviju* izpildi Pārstāvis informēja EP Ministru komiteju, ka ar mērķi nodrošināt efektīvu izmeklēšanu lietās par iespējamu vardarbību no iestāžu amatpersonu un darbinieku puses, 2015.gadā izveidots Iekšējās drošības birojs. Rīcības ziņojumā Pārstāvis sniedza informāciju par Iekšējās drošības biroja rezultatīvajiem radītājiem un vidējiem izmeklēšanas termiņiem. Tāpat Pārstāvis informēja par Iekšējās drošības biroja sadarbību ar prokuratūru procesos, kas saistīti ar iespējamu vardarbību no amatpersonu puses, mehānismiem, kas pieejami, lai nodrošinātu, ka izmeklētāji pienācīgi izpilda prokuroru norādījumus, un pasākumiem, kas veikti, lai veicinātu prokuratūras īstenotās uzraudzības par izmeklēšanu efektivitāti. 2024.gada nogalē sprieduma izpildes uzraudzība šajā lietā vēl turpinājās, taču sprieduma izpildes uzraudzību slēdza 2025.gada pirmajā pusē.⁶⁷
40. Vienlaikus, kā norādīts jau iepriekš, Tiesas spriedumu izpildes uzraudzības gaitā EP Ministru komiteja ne tikai pārbauda, vai valsts ir veikusi pietiekamus vispārējos pasākumus, lai novērstu līdzīgu pārkāpumu atkārtošanās nākotnē, bet vērtē arī to, vai personai, kuras tiesību pārkāpumu Tiesa ir konstatējusi, ir pienācīgi novērstas pārkāpuma sekas un pēc iespējas atjaunots stāvoklis, kāds tas bija pirms pārkāpuma izdarīšanas. Viens no galvenajiem individuālajiem pasākumiem Tiesas spriedumu izpildei ir Tiesas piešķirtās atlīdzības izmaksa, kas jāveic 3 mēnešu laikā pēc Tiesas sprieduma spēkā stāšanās. 2024.gadā Ārlietu ministrija izmaksāja Tiesas piešķirto atlīdzību 3 lietās: *Maļinovskis pret Latviju*, *Bluks Savickis pret Latviju* un *Hanovs pret Latviju*, kas visi stājās spēkā 2024.gadā. Tomēr nereti individuālie pasākumi ietver ne tikai Tiesas noteiktās taisnīgās atlīdzības izmaksu iesniedzējam, bet arī tiesvedības atjaunošanu nacionālā līmenī. Šajā saistībā, piemēram, rīcības plānā par sprieduma lietā *D pret Latviju* izpildi Pārstāvis informēja, ka, pamatojoties uz iesniedzēja pieteikumu, Administratīvā apgabaltiesa pieņēma lēmumu par administratīvās lietas, kas saistīta ar iesniedzēja sūdzību par Latvijas cietumos pastāvošo neformālo ieslodzīto hierarhiju, jaunu izskatīšanu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem – Tiesas spriedumu lietā *D pret Latviju*. Vienlaikus lietā *Maļinovskis pret Latviju* Pārstāvis informēja EP Ministru komiteju, ka nav iespējams atjaunot izmeklēšanu saistībā ar cietumu uzraugu iespējamu vardarbību pret iesniedzēju 2013.gadā, jo ir iestājies par šo noziegumu paredzētās kriminālatbildības noilgums. Savukārt lietā *E.K. pret Latviju* Pārstāvis sniedza informāciju par iesniedzēja un viņa bērna aktuālo saskarsmes īstenošanas kārtību un pasākumiem, kas veikti ar mērķi panākt situācijas uzlabošanos un nodrošināt, lai saskarsme notiktu atbilstoši spriedumā noteiktajai kārtībai.

⁶⁶ Tieslietu ministrijas informatīvais ziņojums "Par rīcību ieslodzīto neformālās hierarhijas mazināšanai ieslodzījuma vietās", pieejams: https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/bd1c1f6c-7854-4553-a4ba-f70bf4c8de5e.

⁶⁷ EP Ministru komitejas rezolūcija par Tiesas sprieduma lietā *Maļinovskis pret Latviju* izpildi angļu valodā pieejama: <https://hudoc.exec.coe.int/eng?i=001-243598>.

41. 2024.gadā EP Ministru komiteja slēdza uzraudzību pār Tiesas nolēmumu izpildi 4 Latvijas lietās, 2 no kurām Tiesa bija konstatējusi tiesību uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību pārkāpumus,⁶⁸ 1 lietā – tiesību uz taisnīgu tiesu pārkāpumu⁶⁹ un vēl 1 lietā – tiesību uz īpašumu pārkāpumu.⁷⁰ 2024.gada nogalē EP Ministru komiteja uzraudzīja Tiesas nolēmumu izpildi 12 Latvijas lietās. No šiem 12 nolēmumiem 3 lietās Tiesa konstatēja tiesību uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību pārkāpumus,⁷¹ no kurām 1 arī efektīvs tiesību aizsardzības līdzekļu trūkums⁷²; 2 lietās – spīdzināšanas un necilvēcīgas apiešanās aizlieguma pārkāpumus;⁷³ 3 lietās – tiesību uz personisko brīvību un drošību pārkāpumus⁷⁴; 1 lietā – tiesību uz dzīvību procesuālā aspekta (pienākums nodrošināt efektīvu izmeklēšanu) pārkāpumu;⁷⁵ 1 lietā – tiesību uz taisnīgu tiesu un tiesību uz biedrošanās brīvību pārkāpumu;⁷⁶ 1 lietā – tiesību uz īpašumu pārkāpumu;⁷⁷ vēl 1 lietā Tiesa secināja, ka bija pārkāpts necilvēcīgas apiešanās aizliegums kopsakarā ar tiesību uz privātās dzīves neaizskaramību pārkāpums un pieļauta diskriminējoša attieksme.⁷⁸
42. Pārstāvja darba apjoms saistībā ar Latvijas interešu pārstāvību Tiesā gan tiesvedību, gan nolēmumu izpildes ietvaros 2013.-2024.gadā atspoguļots tabulā Nr.3.

Tabula Nr.3

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Latvijas valdības pozīcijas sniegšanai saņemtās lietas, kurā Latvija ir valsts-atbildētāja	17	29	20	23	6	10	12	22	21	17	19	10
Latvijas valdības sniegtās pozīcijas, tostarp trešās puses apsvērumi	20	26	23	16	6	3	12	14	19	22	21	16
Latvijas valdības sniegtie papildu apsvērumi, apsvērumi par taisnīgu atlīdzību un apsvērumi par trešās puses apsvērumiem	18	21	17	20	15	7	17	10	26	17	20	25
Sagatavotie un valdībā izskatītie ziņojumi (tiesvedībā esošās lietas, spriedumi, mierizlīgumi)	25	22	17	14	17	6	14	14	8	8	12	13
Rīcības ziņojumi/ plāni par spriedumu izpildi un citi ar nolēmumu izpildi saistīti dokumenti	21	24	16	40	27	33	3	12	7	7	6	10
Kopā Tiesai un Tiesas spriedumu izpildes gaitā sagatavoto dokumentu skaits (pozīcijas,	84	93	73	90	65	49	46	50	60	54	59	64

⁶⁸ EP Ministru komitejas rezolūcija par Tiesas sprieduma lietā *E.K. pret Latviju* izpildi angļu valodā pieejama: <https://hudoc.exec.coe.int/eng?i=001-233441>; EP Ministru komitejas rezolūcija par Tiesas sprieduma lietā *Močuļskis pret Latviju* izpildi angļu valodā pieejama: <https://hudoc.exec.coe.int/?i=001-233439>.

⁶⁹ EP Ministru komitejas rezolūcija par Tiesas sprieduma lietā *Pilāgs pret Latviju* izpildi angļu valodā pieejama: <https://hudoc.exec.coe.int/?i=001-231904>.

⁷⁰ EP Ministru komitejas rezolūcija par Tiesas sprieduma lietā *Markus pret Latviju* izpildi angļu valodā pieejama: <https://hudoc.exec.coe.int/?i=001-238220>.

⁷¹ Spriedumi lietās: *Jansons pret Latviju*; *N.B. pret Latviju*; *Rutule pret Latviju*.

⁷² Spriedums lietā *Jansons pret Latviju*.

⁷³ Spriedumi lietās: *D pret Latviju*, *Maļinovskis pret Latviju*.

⁷⁴ Spriedumi lietās: *Timofejevs pret Latviju*, *Sprūds un citi pret Latviju* un *Bluks Savickis pret Latviju*.

⁷⁵ Spriedums lietā *Lapsa pret Latviju*.

⁷⁶ Spriedums lietā *Straume pret Latviju*.

⁷⁷ Spriedums lietā *Bērziņš un citi pret Latviju*.

⁷⁸ Spriedums lietā *Hanovs pret Latviju*.

papildus apsvērumi, ziņojumi, rīcības ziņojumi/plāni)												
---	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

II. PĀRSTĀVĪBA ANO

43. Īstenojot Latvijas interešu pārstāvību ANO individuālo sūdzību izskatīšanas procesā, Pārstāvis pilda šādas funkcijas:

- pamatojoties uz atbildīgo institūciju sniegto informāciju, kādā no ANO darba valodām sagatavo un iesniedz ANO valdības sākotnējo pārstāvības pozīciju un turpmākos apsvērumus;
- ja Komiteja pieņem viedokli, konstatējot Pakta pārkāpumu, iesniedz Ministru kabinetā informatīvo ziņojumu par Komitejas viedokļa izvērtējumu, norādot tā izpildei nepieciešamos pasākumus;
- pamatojoties uz atbildīgo institūciju sniegto informāciju, sagatavo un iesniedz ANO valdības nostāju par ANO viedokļa izpildi, nodrošina viedokļa tulkošanu latviešu valodā, publicēšanu un izplatīšanu.

44. Īstenojot Latvijas interešu pārstāvību ANO nacionālo ziņojumu izskatīšanas procesā, Pārstāvis veic šādas funkcijas:

- atbilstoši ANO noteiktajām vadlīnijām, pamatojoties uz atbildīgo institūciju sniegto informāciju, sagatavo nacionālos ziņojumus par Pārstāvja kompetencē esošo ANO konvenciju izpildi Latvijā;
- iesniedz nacionālos ziņojumus apstiprināšanai Ministru kabinetā, nodrošina nacionālo ziņojumu tulkošanu angļu valodā un to iesniegšanu ANO;
- izveido Latvijas delegāciju nacionālā ziņojuma izskatīšanai ANO, nodrošina tās apstiprināšanu Ministru kabinetā, kā arī piedalās nacionālo ziņojumu izskatīšanā ANO;
- apkopo un sagatavo ANO pieprasīto papildinformāciju par Pārstāvja kompetencē esošo ANO konvenciju izpildi Latvijā atsevišķos jautājumos posmā starp nacionālo ziņojumu iesniegšanu un ziņojumu izskatīšanu, kā arī starp dažādiem ziņošanas periodiem.

45. 2024.gadā Pārstāvja darba apjoms Latvijas interešu pārstāvībā ANO saglabājās ievērojams, jo saglabājās augsts Komitejā izskatāmo lietu skaits. Turklāt 2024.gada jūnijā Pārstāvis ANO iesniedza Latvijas ceturto kārtējo ziņojumu par Pakta izpildi. Tāpat turpinājās darbs pie jaunu ziņojumu sagatavošanas iesniegšanai ANO, un 2024.gadā Komiteja publicēja viedokli 2 Latvijas lietās.

II.1.NACIONĀLO ZIŅOJUMU SAGATAVOŠANA UN IZSKATĪŠANA ANO

46. 2024.gada 7.jūnijā Pārstāvis ANO iesniedza Latvijas ceturto kārtējo ziņojumu par Pakta izpildi kopš 2014.gada. Saskaņā ar Pakta 40.pantu tā dalībvalstis ANO ģenerālsēkretāram periodiski iesniedz ziņojumus par paveikto Pakta normu ieviešanā. Latvijas kārtējais ziņojums par Pakta izpildi sniedz informāciju par pilsonisko un politisko tiesību īstenošanu Latvijā. Tas koncentrējas uz pārskata periodā paveikto, tostarp sniedzot informāciju par latviešu valodas statusu Latvijā, Tiesībsarga biroja darbību, naturalizācijas procesu, dzimumu līdztiesību, vardarbības izskaušanu, prostitūcijas ierobežošanu, cilvēku tirdzniecības novēršanu, apstākļiem ieslodzījumu vietās, apstākļu uzlabošanu psihiskās veselības un sociālās aprūpes iestādēs, patvēruma meklētāju tiesībām, tiesu darba efektivitātes uzlabošanu, tiesību uz privātās dzīves neaizskaramību nodrošināšanu, žurnālistu un mediju brīvības aizsardzību, naida noziegumu novēršanu un sodīšanu par tiem, bērnu tiesībām uz ģimeni un identitāti un romu integrāciju.⁷⁹ Ziņojums sagatavots sadarbībā ar kompetentajām nozaru ministrijām un citām institūcijām.

⁷⁹ Latvijas ceturtais kārtējais ziņojums latviešu valodā pieejams: <https://www.mfa.gov.lv/lv/media/13671/download?attachment>.

Saskaņošanas un viedokļa sniegšanas ietvaros atbildi sniedza arī Tiesībsarga birojs un atsevišķas nevalstiskās organizācijas. Pēc ziņojuma iesniegšanas ANO Ārlietu ministrijas tīmekļa vietnē ievietota informācija par iespēju nevalstiskām organizācijām iesniegt savus alternatīvos ziņojumus ANO nepastarpināti.

47. 2024.gada 2.decembrī Komiteja lūdza Latviju līdz 2025.gada 24.februārim sniegt papildu informāciju, kas nepieciešama, lai izskatītu ziņojumu.⁸⁰ Savos jautājumos Komiteja pievērsās ļoti plašam tematu klāstam. Komiteja lūdza sniegt informāciju par 2022.gada izglītības reformas posmu, kas noslēdza desmitgadēm ilgu pakāpenisku reformu un paredzēja pāreju uz izglītību valsts valodā privātajās un valsts un pašvaldību izglītības iestādēs; par Imigrācijas likuma grozījumiem, kas paredz izsniegto pastāvīgās uzturēšanās atļauju termiņa izbeigšanos un prasību iesniegt apliecinājumu par valsts valodas apguvi kā priekšnoteikumu atkārtotas uzturēšanās atļaujas (Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusa) iegūšanai Krievijas Federācijas pilsoņiem; kā arī par ārkārtējās situācijas izsludināšanu atsevišķās administratīvajās teritorijās saistībā ar Baltkrievijas organizēto hibrīduzbrukumu, izmantojot migrantus ar mērķi destabilizēt situāciju uz Eiropas Savienības ārējām robežām, kas bija spēkā no 2021.gada 10.augusta līdz 2023.gada 10.augustam. Tāpat Komiteja pieprasīja Latvijai iesniegt informāciju par pasākumiem, kas veikti, lai novērstu un apkarotu vardarbību pret sievietēm un vardarbību ģimenē, naida noziegumus un naida runu, tostarp pret LGBT+ kopienu; par pasākumiem, kas veikti, lai stiprinātu plašsaziņas līdzekļu, žurnālistu un cilvēktiesību aizstāvju aizsardzību; par elektroniskā plašsaziņas līdzekļa SIA "TV Rain" apraides atļaujas anulēšanu, kā arī par citiem jautājumiem. Atbildes uz Komitejas uzdotajiem jautājumiem iesniegtas termiņā. Turklāt 2024.gada nogalē jau tika uzsākts darbs pie Latvijas delegācijas sagatavošanas ziņojuma izskatīšanai 2025.gada jūlijā. Komitejas noslēguma secinājumi par Latvijas ziņojumu publicēti 2025.gada jūlijā.
48. 2024.gadā turpinājās darbs arī pie Latvijas kārtējiem ziņojumiem par ANO Konvencijas par jebkuras rasu diskriminācijas izskaušanu ieviešanu Latvijā, ANO Konvencijas par jebkādas sieviešu diskriminācijas izskaušanu ieviešanu Latvijā, ANO Konvencijas par bērna tiesībām ieviešanu Latvijā un ANO Konvencijas pret spīdzināšanu un citiem nežēlīgas, necilvēcīgas vai pazemojošas izturēšanās vai sodīšanas veidiem ieviešanu Latvijā.

II.2. INDIVIDUĀLO SŪDZĪBU IZSKATĪŠANA KOMITEJĀ

49. 2024.gadā Pārstāvja darba apjoms saistībā ar individuālo sūdzību izskatīšanu Komitejā saglabājās ievērojams. Tas skaidrojams ar to, ka, lai gan 2024.gadā Komiteja lūdza Latvijas apsvērumus tikai 1 jaunā lietā, joprojām apjomīgu noslodzi radīja iepriekšējos gados saņemtās lietas, kurās skarti sevišķi sarežģīti jautājumi par Pakta interpretāciju un piemērošanu, atsevišķās no kurām ir vairāki desmiti sūdzību iesniedzēju un kurās Komiteja bija lūgusi Latviju īstenot pagaidu aizsardzības pasākumus. 2024.gadā Pārstāvis nodrošināja Latvijas interešu pārstāvību, iesniedzot valdības papildu apsvērumus, vairākās Komitejā izskatāmajās lietās: 3 lietās saistībā ar personu sūdzībām par PSRS un nacistisko Vāciju slavinošo objektu demontāžu Latvijā, 1 lietā saistībā ar personas sūdzību par krimināllietas izmeklēšanu un iztiesāšanu un 1 lietā saistībā ar personas sūdzību par atteikumu piešķirt patvēruma meklētāja vai alternatīvo statusu, sekojošo administratīvo tiesvedību un iespējamo izraidīšanu no Latvijas. Tāpat Pārstāvis iesniedza valdības apsvērumus 1 lietā, kuru Komiteja nosūtīja Latvijai apsvērumu sniegšanai 2024.gadā. Šajā lietā sūdzības iesniedzējs sūdzas par iespējamiem Pakta 7.panta (spīdzināšanas aizliegums), 13.panta (izraidīšanas procesuālās garantijas) un 17.panta (tiesības uz ģimenes dzīves neaizskaramību) pārkāpumiem Latvijā saistībā ar viņa iekļaušanu to ārzemnieku

⁸⁰ Komitejas 2024.gada 2.decembrī uzdotie jautājumi angļu valodā pieejami:

tinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CCPR%2FC%2FLVA%2FQ%2F4&Lang=en

sarakstā, kuriem ieceļošana Latvijā ir aizliegta, un sekojošo tiesvedību. Vienlaikus ar šīs lietas nosūtīšanu Latvijai apsvērumu sniegšanai Komiteja lūdza Latviju īstenot arī pagaidu aizsardzības pasākumus – neizraidīt iesniedzēju līdz lieta Komitejā būs izskatīta. Būtiski gan uzsvērt, ka Komitejas secinājumi un tās noteiktie pagaidu aizsardzības pasākumi nav juridiski saistoši. Tie ir jāņem vērā labā ticībā, vērtējot pasākumus, kas būtu veicami nacionālā līmenī, lai nodrošinātu Pakta garantētās tiesības. Tādā ziņā process Komitejā atšķiras no procesa Tiesā, kuras noteiktie pagaidu aizsardzības pasākumi ir juridiski saistoši, jo tiesvedības process noslēdzas ar valstij juridiski saistošu nolēmumu.

50. No 1992.gada līdz 2024.gada nogalei Komiteja ir publicējusi viedokļus 12 Latvijas lietās, no kuriem 2 viedokļi publicēti 2024.gadā.⁸¹ Abās lietās iesniedzēju sūdzības noraidītas. 2024.gadā Komitejas publicētajā viedoklī lietā *A.L. pret Latviju* tā secināja, ka nav pārkāptas iesniedzēja Pakta 25.panta (a) un (c) punktā garantētās tiesības uz dalību valsts un pašvaldību darbā un tiesības uz pieeju valsts pārvaldei.⁸² Šajā lietā sūdzības iesniedzējs apgalvoja, ka viņam kriminālprocesā vairāk nekā 10 gadus piemērotais drošības līdzeklis – noteiktas nodarbošanās aizliegums –, kas viņam liedza pildīt pašvaldības domes un brīvostas pārvaldes valdes priekšsēdētāja amatu, esot pretrunā viņa tiesībām. Ņemot vērā, ka iesniedzēja sūdzība skāra faktu un pierādījumu vērtējumu, ko bija veikušas nacionālās tiesas, bet iesniedzējs nebija sniedzis pietiekamus pierādījumus un apsvērumus, kas ļautu Komitejai kaut pirmšķietami secināt, ka tiesu izvērtējums būtu bijis acīmredzami nepietiekams vai nepamatots, Komiteja iesniedzēja sūdzību par viņam piemērotā drošības līdzekļa nepieciešamību un samērīgumu noraidīja. Tāpat Komiteja kā acīmredzami nepamatotu noraidīja iesniedzēja sūdzību par procesuālo garantiju trūkumu, secinot ka iesniedzējam bija plašas iespējas lūgt gan prokuratūru, gan tiesas pārvērtēt piemērotā drošības līdzekļa nepieciešamību, ko viņš vairākkārt bija arī izmantojis. Komiteja atzīmēja, ka iesniedzējam piemērotais drošības līdzeklis bija ierobežots tvērumā un izvēlēts kā mazāk ierobežojošais līdzeklis, kas spētu sasniegt kriminālprocesa mērķus. Šo drošības līdzekli nacionālās tiesas vairākkārt bija pārskatījušas, šo jautājumu vērtēja arī Satversmes tiesa, turklāt piemērotais drošības līdzeklis faktiski neliedza iesniedzējam turpināt darboties kā pašvaldības domes deputātam vai brīvostas pārvaldes valdes loceklim. Visbeidzot Komiteja uzskatīja, ka savā vērtējumā valsts institūcijas bija ņēmušas vērā visus apsvērumus, kas bija to rīcībā.
51. Tāpat 2024.gadā Komiteja publicēja viedokli lietā *V.K. pret Latviju*, noraidot iesniedzēja sūdzības par Pakta 17.panta, 26.panta (diskriminācijas aizliegums) un 27.panta (mazākumtautību tiesības) iespējamiem pārkāpumiem Latvijā.⁸³ Savā sūdzībā Komitejai iesniedzējs savā un sava dēla vārdā apgalvoja, ka viņu tiesību pārkāpumu radījis Latvijas iestāžu un tiesu atteikums viņa dēla dzimšanas reģistrā un dzimšanas apliecībā papildus dēla vārdam latviešu valodā norādīt arī dēla vārda krievu valodas formu latīņalfabētiskajā transliterācijā. Komiteja atzīmēja, ka atšķirībā no lietas *Raihan pret Latviju*⁸⁴ šajā lietā jautājums bija par iesniedzēja dēla vārda pirmreizējo ierakstīšanu dzimšanas reģistrā. Turklāt valsts iestādes apmierināja iesniedzēja lūgumu viņa dēla dzimšanas apliecībā papildus dēla uzvārdam latviešu valodā norādīt arī viņa uzvārdu latīņalfabētiskajā transliterācijā. Komiteja uzsvēra, ka, lai gan iesniedzējs savā sūdzībā apgalvoja, ka valsts iestāžu un tiesu atteikums norādīt viņa dēla dzimšanas apliecībā arī dēla vārda latīņalfabētiskās transliterācijas formu radījis viņa dēlam

⁸¹ Viens no Komitejas viedokļiem lietā *A.M. pret Latviju* (2020) par iespējamu Pakta 14.panta (tiesības uz taisnīgu tiesu) pārkāpumu neskatīja iesniedzēja sūdzību kā tādu, jo iesniedzējs šajā lietā pārtrauca komunikāciju ar Komiteju.

⁸² Komitejas 2024.gada 19.jūlija viedoklis lietā *A.L. pret Latviju* (iesniegums Nr.3148/2018), angļu valodā pieejams: <https://www.mfa.gov.lv/lv/media/14436/download?attachment>.

⁸³ Komitejas 2024.gada 19.jūlija viedoklis lietā *V.K. pret Latviju* (iesniegums Nr.3595/2019), angļu valodā pieejams: <https://www.mfa.gov.lv/lv/media/14439/download?attachment>.

⁸⁴ Komitejas 2010.gada 28.oktobra viedoklis lietā *Raihan pret Latviju* (iesniegums Nr.1621/2007), angļu valodā pieejams: <https://www.mfa.gov.lv/lv/media/4111/download?attachment>.

neērtības personīgajā dzīvē un grūtības ar identitātes pierādīšanu, iesniedzējs nebija sniedzis konkrētus piemērus un argumentus, kas pamatotu, kā šis atteikums negatīvi ietekmē viņu un viņa dēlu. Šo apsvērumu dēļ Komiteja iesniedzēja sūdzības par Pakta 17.panta un 26.panta iespējamiem pārkāpumiem noraidīja kā acīmredzami nepamatotas. Pievēršoties iesniedzēja sūdzībai par Pakta 27.panta iespējamo pārkāpumu, Komiteja atzīmēja, ka regulējums neaizliedz mazākumtautību pārstāvjiem lietot savu dzimtu valodu savā kopienā. Tāpat Komiteja uzsvēra, ka iesniedzējs nebija pamatojis, kā atteikums iekļaut viņa dēla dzimšanas apliecībā dēla vārda latīnalfabētiskās transliterācijas formu ietekmē viņu tiesības lietot savu dzimto valodu komunikācijā ar citiem mazākumtautību pārstāvjiem. Šo apsvērumu dēļ Komiteja kā acīmredzami nepamatotu noraidīja arī iesniedzēja sūdzību par Pakta 27.panta iespējamo pārkāpumu.

52. 2024.gada 31.decembrī Komiteja turpināja izskatīt 11 Latvijas lietas, kurās iesniedzēji sūdzējās par vienu vai vairākiem Pakta garantēto tiesību pārkāpumiem (2021.gada 31.decembrī – 6 lietas; 2022.gada 31.decembrī – 12 lietas; 2023.gada 31.decembrī – 12 lietas). Šajās 11 lietās visvairāk sūdzību ir par iespējamiem Pakta 17.panta pārkāpumiem (8 lietas), 7 lietās sūdzības iesniegtas par iespējamiem Pakta 27.panta pārkāpumiem; 5 lietās sūdzības ir arī par iespējamiem Pakta 14.panta (tiesības uz taisnīgu tiesu) pārkāpumiem; 4 lietās sūdzības iesniegtas arī par iespējamiem Pakta 7.panta pārkāpumiem, 3 lietās sūdzības iesniegtas arī par iespējamiem Pakta 2.panta (efektīvi tiesību aizsardzības līdzekļi), 9.panta (tiesības uz personisko brīvību) un 26.panta pārkāpumiem; un pa 1 sūdzībai dažādās lietās ir par iespējamiem Pakta 5.panta (tiesību ļaunprātīgas izmantošanas aizliegums), 6.panta (tiesības uz dzīvību), 11.panta (aizliegums atņemt brīvību civiltiesisko saistību neizpildes gadījumā), 12.panta (pārvietošanās brīvība), 13.panta (izraidīšanas procesuālās garantijas), 16.panta (tiesības tikt atzītam par personu likuma priekšā), 19.panta (izteiksmes brīvība), 21.panta (pulcēšanās brīvība), 23.panta (vispārēja ģimenes aizsardzība), 24.panta (bērna tiesības uz identitāti) pārkāpumiem.

III. CITI PĀRSTĀVJA DARBA VIRZIENI

53. Līdztekus Latvijas interešu pārstāvībai starptautiski gan Tiesā, gan ANO Pārstāvis veic vienlīdz svarīgu un laika ziņā apjomīgu darbu nacionālajā līmenī, veicinot Latvijas valsts pārvaldes, tiesu varai un tiesu sistēmai piederīgo personu, kā arī sabiedrības kopumā izpratni un izglītošanos par cilvēktiesību jautājumiem. Lai gan šādas Pārstāvja funkcijas Noteikumos nav tieši minētas, Pārstāvja darbība nacionālajā līmenī ir likumsakarīga, jo tā ir cieši saistīta ar kvalitatīvu Latvijas valdības interešu pārstāvību starptautiski. Šīs Pārstāvja darbības mērķis ir pilnveidot izpratni par dažādiem cilvēktiesību jautājumiem, Tiesas judikatūras un darbības metožu attīstību gan Latvijas lietās, gan kopumā, lai veicinātu diskusiju un risinātu ne tikai jau zināmas problēmas Latvijā pastāvošajā regulējumā un praksē, bet arī laikus identificētu un risinātu iespējamās problēmjautājumus pirms tie nonāk izskatīšanā starptautiskā līmenī.
54. Pārskata periodā Pārstāvja tiešsaistes vietnē⁸⁵ regulāri ievietoti paziņojumi par jaunākajiem Tiesas un Komitejas nolēmumiem un viedokļiem Latvijas lietās, par jauna Pārstāvja apstiprināšanu, par atklāta konkursa uz Tiesas tiesneša amatu norisi, kā arī Pārstāvja darba pārskati. Tāpat Biroja sagatavotos apkopojumus par Tiesas nolēmumiem un Komitejas viedokļiem regulāri pārpublicēja arī žurnāls “Jurista Vārds”, Augstākā tiesa, un atsevišķus Biroja sagatavotos paziņojumus pārpublicēja arī cilvēktiesību ziņu, viedokļu un tematisko rakstu bezpeļņas platforma *cilvektiesibas.info* un citi mediji. Tāpat atbilstoši Noteikumiem Pārstāvis nodrošina Tiesas pieņemto nolēmumu Latvijas lietās tulkošanu latviešu valodā un to publicēšanu sadarbībā ar Augstāko tiesu.

⁸⁵ Pārstāvja tīmekļa vietne: <https://www.mfa.gov.lv/lv/par-mums/latvijas-parstavis-starptautiskajas-cilvektiesibu-institucijas>.

55. 2024.gadā Pārstāvis turpināja uzstāties dažādās lekcijās un semināros. 2024.gadā Birojs turpināja sadarbību ar Latvijas Tiesnešu mācību centru un augstskolām, kā arī Ģenerālprokuratūru un Iekšējās drošības biroju. 2024.gadā Latvijas Tiesnešu mācību centrā Pārstāvis vadīja vairākas lekcijas un seminārus par Tiesas metodoloģiju un praktisko darbu ar Tiesas datubāzēm. Turklāt līdztekus lekcijām, kas sniegtas tālākizglītības un profesionālās pilnveides ietvaros, 2024.gadā lekcijas par tiesvedību Tiesā, par EP un cilvēktiesībām kopumā Pārstāvis pasniedza arī Rīgas Juridiskās augstskolas studentiem. Pārstāvis 2024.gadā piedalījās vairāku nacionālo tiesas procesa izspēļu tiesāšanā: Tiesībsarga biroja organizētajā izspēlē, kas atveido tiesvedības procesu Tiesā, un prof. Kārļa Dišlera Konstitucionālo tiesību tiesas procesa izspēlē, kas atveido Satversmes tiesas procesu un kuras ietvaros 2024.gadā izpēlēs dalībnieki risināja ar izteiksmes brīvību un mākslīgo intelektu saistītus jautājumus, proti, vērtēja, kā mākslīgā intelekta radītu saturu un instrumentus var izmantot priekšvēlēšanu aģitācijā un kā ierobežojumi šajā jomā ir savietojami ar politisko partiju izteiksmes brīvību. Pārstāve kā iepriekšējā gada prof. Kārļa Dišlera Konstitucionālo tiesību tiesas procesa izspēles labākā tiesnese bija 2024.gada kāzusa autore un arī fināla tiesas sastāva priekšsēdētāja. Tāpat 2024.gadā Pārstāvis par Tiesas un Komitejas aktualitātēm Latvijas lietās sniedza ieskatu Augstākās tiesas tiesnešiem un par Latvijas pārstāvību starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās sniedza atskaiti Saeimas Cilvēktiesību un sabiedrisko lietu komisijas deputātiem.
56. 2024.gada martā Pārstāvis piedalījās Satversmes tiesas par godu Latvijas dalības Eiropas Savienībā divdesmitgadei rīkotajā starptautiskajā konferencē “Konstitucionālo tiesu loma Eiropu vienojošo kopējo vērtību konkretizācijā”. Šīs konferences ietvaros Pārstāvis piedalījās paneldiskusijā par Eiropas konsensu kā Tiesas judikatūrā attīstītu doktrīnu un tā ietekmi uz Eiropas sabiedrisko kārtību.⁸⁶ Savukārt 2024.gada maijā Pārstāvis uzstājās Eiropas Datu aizsardzības iestāžu “Pavasara konferencē”, kas ik gadu pulcē datu uzraudzības iestāžu pārstāvjus no visas Eiropas ar mērķi veidot vienotu fizisko personu datu aizsardzības ietvaru Eiropas līmenī. Pārstāvis sniedza ieskatu aktuālajos Tiesas nolēmumos no datu aizsardzības un mākslīgā intelekta perspektīvas.⁸⁷
57. No 2023.gada 8.jūlija līdz 2024.gada 2.jūnijam atbilstoši Noteikumu 9.punktam, lai nodrošinātu Pārstāvja funkciju īstenošanas nepārtrauktību, Pārstāvja funkcijas īstenoja Pārstāvja vietnieks. 2024.gada 28.maijā Ministru kabinets apstiprināja jaunu Pārstāvi, izsniedzot pilnvarojumu pārstāvēt Latvijas intereses starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās uz 4 gadiem – no 2024.gada 3.jūnija līdz 2028.gada 2.jūnijam.
58. Tāpat 2024.gadā pilnvaru termiņš izbeidzās no Latvijas ievēlētajam tiesnesim Tiesā, tāpēc 2023. un 2024.gadā Birojs organizēja atklātu konkursu jauna Latvijas tiesneša kandidātu izvērtēšanai un izvēlei. Atklāts konkurss uz Tiesas tiesneša vietu tika izsludināts 2023.gada 16.jūnijā, ļaujot pretendentiem pieteikties līdz 2023.gada 1.augustam. Kopumā konkursā pieteicās 9 pretendenti, kuru pieteikumus 2 kārtās izvērtēja nacionālā tiesneša amata pretendentu atlases komisija. Atlases komisijā, ko apstiprināja ar Ministru kabineta rīkojumu,⁸⁸ piedalījās pārstāvji no Augstākās tiesas, Ārlietu ministrijas, Ģenerālprokuratūras, Latvijas Zvērinātu advokātu padomes, Tiesībsarga biroja, Tieslietu ministrijas, Saeimas Juridiskās komisijas, Satversmes tiesas un Valsts prezidenta kancelejas. Nacionālās atlases procedūras rezultātā Ministru kabinets 2024.gada februārī apstiprināja Artūra Kuča, Jāņa Neimaņa un Daigas Rezevsas

⁸⁶ Satversmes tiesas starptautiskā konference “Konstitucionālo tiesu loma Eiropu vienojošo kopējo vērtību konkretizācijā”, 2024.gada 1.marts, pieejams: <https://m.juristavards.lv/zinas/284874-tiesraide-starptautiska-konference-konstitucionalo-tiesu-loma-eiropu-vienojoso-kopejo-vertibu-konkre/>.

⁸⁷ Eiropas Datu aizsardzības iestāžu “Pavasara konference”, 2024.gada 14.-16.maijs, pieejams: <https://www.dpspringconference.org/home-2/>.

⁸⁸ Ministru kabineta 2023.gada 16.jūnija rīkojums Nr.346, Latvijas Vēstnesis Nr.118, 20.06.2023.

kandidatūras.⁸⁹ Atlases process noslēdzās 2024.gada 16.aprīlī, kad EP Parlamentārā asambleja ar absolūto balsu vairākumu Latvijas tiesneša Tiesā amatā ievēlēja Artūru Kuču. Jaunievēlētais Latvijas tiesnesis darbu Tiesā uzsāka 2024.gada septembrī. Pēc tam, kad A. Kučs 2024.gada septembrī bija uzsācis darbu Tiesā, lai nodrošinātu efektīvu Latvijas lietu izskatīšanu Tiesā, bija nepieciešams atjaunot Latvijas *ad hoc* tiesnešu Tiesā sarakstu. Atbilstoši Konvencijas 26.panta 4.punkta otrajam teikumam un Tiesas Reglamenta 29.punkta 1.(a) apakšpunktam valstīm jāiesniedz trīs līdz piecu *ad hoc* tiesnešu saraksts, no kura Tiesas palātas, kas izskata lietu, kurā Latvija ir valsts-atbildētāja, priekšsēdētājs var izvēlēties *ad hoc* tiesnesi konkrētas lietas izskatīšanai, ja no attiecīgās valsts ievēlētā tiesneša amats šīs lietas izskatīšanas laikā ir vakants vai tiesnesis nevar piedalīties lietas izskatīšanā. Līdz ar to 2024.gada novembrī, balstoties uz atklātā konkursa uz Latvijas tiesneša Tiesā amata vietu rezultātiem, kā arī citiem apsvērumiem, Ministru kabinets apstiprināja atjaunotu Latvijas *ad hoc* tiesnešu Tiesā sarakstu.⁹⁰ Šobrīd Latvijas *ad hoc* tiesneši Tiesā ir: Jautrīte Briede, Mārtiņš Mits, Jānis Neimanis un Daiga Rezevska.

59. Visbeidzot 2024.gada vidū Birojs uzsāka darbu, lai atkārtoti izvērtētu nepieciešamību Latvijai pievienoties Konvencijas 16.protokolam, kas paredz valsts izvēlētām augstākā līmeņa tiesām tiesības Tiesai lūgt konsultatīvu atzinumu par būtiskiem Konvencijā un tās protokolos garantēto tiesību interpretācijas un piemērošanas jautājumiem.⁹¹ Latvijai pievienojoties 16.protokolam, tajā paredzētās tiesības Latvijas augstākajām tiesām lūgt konsultatīvo atzinumu Tiesai būtu līdzeklis efektīvai cilvēktiesību aizsardzībai. Šīs tiesības ļautu Saeimai izvēlētajām Latvijas augstākajām tiesām uzsākt dialogu, sniedzot savu un uzklusot Tiesas vērtējumu par dažādiem sarežģītiem un būtiskiem Konvencijā un tās protokolos garantēto tiesību interpretācijas un piemērošanas jautājumiem. Turklāt šis instruments ļautu tiesu dialoga veidā Latvijas augstākajām tiesām sniegt Tiesai padziļinātu skaidrojumu par Latvijas tiesību sistēmu, īpašo vēsturisko situāciju un skatījumu uz aktuālajiem izaicinājumiem. Latvijas pievienošanās Protokolam tika vērtēta 2013.gadā, kad Protokols tika atvērts parakstīšanai, tomēr iestādes lēma nogaidīt līdz pirmo rezultātu saņemšanai, lai atkārtoti izvērtētu turpmāku rīcību, kad būs skaidra Tiesas prakse šīs procedūras īstenošanā. Protokols stājās spēkā 2018.gada 1.augustā, savukārt pirmais konsultatīvais atzinums tika pasludināts jau 2019.gada 10.aprīlī (sešus mēnešus pēc atzinuma lūgšanas). Tādēļ 2019.gada 28.augustā Birojs organizēja sanāksmi, kurā piedalījās dažādu institūciju pārstāvji un kurā dalībnieki atkārtoti pārrunāja jautājumus par 16.protokola sniegtajiem ieguvumiem un ietekmi uz Latvijas tiesību sistēmu, kā arī lietderības apsvērumiem. Ievērojot, ka tiesu varas pārstāvji ir aicinājuši izvērtēt pievienošanos 16.protokolam, kā arī to, ka šobrīd ir izveidojusies vēlā ņemams informācijas par konsultatīvā atzinuma procesu kopums, 2024.gadā jautājums par Latvijas pievienošanos šim protokolam tika atkal aktualizēts, izkristalizējoties spēcīgam tiesu varas atbalstam Protokola ratificēšanai.

III.1. SADARBĪBA AR VALSTS IESTĀDĒM UN TIESĀM

60. Līdzīgi kā iepriekšējos gados, arī 2024.gada novērojumi liecina, ka Pārstāvja iesaiste jauna normatīvā regulējuma izstrādes procesā, sniedzot atzinumus par tiesību aktu projektiem un piedaloties starpinstitūciju sanāksmēs, kā arī iesaiste darba grupās, kas izstrādā tiesību aktu projektus vai lemj par nepieciešamajiem uzlabojumiem esošajā regulējumā vai praksē, ir efektīvs veids, kā novērst Latvijas tiesību aktu neatbilstību Konvencijai un tādējādi novērst arī jaunu sūdzību nonāksanu Tiesā. Šāda Pārstāvja iesaiste un līdzdalība veicina valsts amatpersonu izpratni par cilvēktiesību jautājumiem. Līdzīgi kā 2023.gadā, arī 2024.gadā Pārstāvis un Birojs plaši iesaistījās dažādu viedokļu sniegšanā, darba grupās un normatīvo aktu izstrādes procesā.

⁸⁹ Ministru kabineta 2024.gada 27.februāra rīkojums Nr.156, Latvijas Vēstnesis Nr.43, 29.02.2024.

⁹⁰ Ministru kabineta 2024.gada 5.novembra rīkojums Nr.934, Latvijas Vēstnesis Nr.218, 07.11.2024.

⁹¹ Konvencijas 16.Protokols, starptautisks līgums, CETS no.214, pieņemts 2013.gada 2.oktobrī, angļu valodā pieejams: <https://rm.coe.int/1680084832>.

Cita starpā, Birojs un Pārstāvis sniedza viedokli likuma “Par rīcību ar nekustamo īpašumu, kas nepieciešama valsts drošības apdraudējuma novēršanai” un Nacionālo drošību apdraudošu darījumu ierobežošanas likuma izstrādes procesā.

61. 2024.gadā Pārstāvis sniedza viedokli vairākās Satversmes tiesā izskatāmajās lietās: lietā Nr.2022-45-01 “Par Izglītības likuma 9.panta 1.¹ daļas, pārejas noteikumu 102.punkta 1.apakšpunkta un 2022.gada 29.septembra likuma “Grozījumi Izglītības likumā” 1., 5. un 6.panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1.pantam, 112.panta pirmajam teikumam un 114.pantam”; lietā Nr.2022-44-01 “Par Elektronisko sakaru likuma 48.panta septītās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91.panta pirmajam teikumam un 105.pantam”; apvienotajās lietās Nr.2023-04-01 un 2023-07-0106 “Par Imigrācijas likuma pārejas noteikumu 58.punkta un 2022.gada 22.septembra likuma “Grozījumi Imigrācijas likumā” 5.panta, ciktāl ar to izslēgts Imigrācijas likuma 24.panta pirmās daļas 8.punkts, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1.pantam, 91.panta pirmajam teikumam un 96.pantam” un “Par Imigrācijas likuma pārejas noteikumu 58.punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1.pantam, 91.panta pirmajam teikumam un 96.pantam, kā arī Konvencijas 4.Protokola 4.pantam”; lietā Nr.2024-23-01 “Par 2024.gada 11.janvāra likuma “Grozījumi Tabakas izstrādājumu, augu smēķēšanas produktu, elektronisko smēķēšanas ierīču un to šķidrumu aprites likumā” 12.panta, ciktāl ar to Tabakas izstrādājumu, tabakas aizstājējproduktu, augu smēķēšanas produktu, elektronisko smēķēšanas ierīču un to šķidrumu aprites likuma 10.panta otrā daļa papildināta ar 17.punktu, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1.pantam un 105.panta pirmajiem trim teikumiem”, kā arī lietā Nr.2024-06-01 “Par Priekšvēlēšanu aģitācijas likuma 5.¹panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 100.pantam”. Lietā Nr.2022-45-01 Pārstāvis sniedza visaptverošu apskatu par Latvijas starptautiskajām saistībām cilvēktiesību jomā mazākumtautību tiesību aizsardzībai, kā arī vērta Satversmes tiesas uzmanību uz Tiesas secinājumiem lietās *Valiullina un citi pret Latviju* un *Džibuti un citi pret Latviju*.⁹² Lietā Nr.2022-44-01 Pārstāvis argumentēja, ka uz ierobežota radiofrekvenču spektra lietošanas tiesību tālāknodošanu ir jāraugās nevis kā uz autonomām tiesībām, bet gan kā uz lietošanas tiesību izmantošanas veidu. Apvienotajās lietās Nr.2023-04-01 un 2023-07-0106 Pārstāvis pauda viedokli, ka apstrīdētās normas atbilst Konvencijas 8.pantam, 14.pantam un 4.Protokola 4.pantam, uzsvaru liekot uz to, ka likumdevēja izstrādātie grozījumi Imigrācijas likumā to kopumā nosaka jaunu sistēmu uzturēšanās atļauju piešķiršanas kārtībai un prasībām, kas, salīdzinājumā ar iepriekšējo regulējumu, nodrošina efektīvu demokrātiskas valsts iekārtas, sabiedrības drošības un citu personu tiesību aizsardzību.⁹³ Lietā Nr.2024-23-01 Pārstāvis atzīmēja, ka konstitucionālās sūdzības iesniedzējas komercdarbība – azartspēļu organizēšana – nav saistīta ar ietekmētās uzņēmējdarbības nozari un, ievērojot valstīm noteikto plašo rīcības brīvību sabiedrības veselības aizsardzības jomā, pārejas periods, kas noteikts līdz apstrīdētās normas spēkā stāšanās dienai, ir pietiekami saudzējošs no tiesiskās palāvības aizsardzības viedokļa. Tādējādi, Pārstāvja ieskatā, likumdevējam nebija jāparedz nekādi īpaši priekšnoteikumi tiesiskās palāvības aizsardzībai papildus tiem, kas jau bija paredzēti.⁹⁴ Savukārt lietā Nr.2024-06-01 savā viedoklī Pārstāvis pievērsās Tiesas judikatūrai saistībā ar valodas ierobežojumiem priekšvēlēšanu aģitācijā, kā arī vērta uzmanību uz citu starptautisko institūciju viedokļiem šajā jautājumā.⁹⁵
62. 2024.gadā Pārstāvis Saeimā un tās komisijās piedalījās diskusijās par dažādiem starpnozarju jautājumiem un izskatāmajiem likumprojektiem, kā arī sniedza viedokli un atzinumus par specifiskiem cilvēktiesību aspektiem. Pārstāvis un Biroja darbinieki piedalījās vairākās Izglītības, kultūras un zinātnes komisijas sēdēs, kurās debatēja par iespējamiem grozījumiem Izglītības likumā un lēmumprojektu “Par Krievijas Federācijas un Baltkrievijas Republikas

⁹² Skat., Satversmes tiesas 2024.gada 10.jūlija spriedums lietā Nr.2022-45-01, 9.punkts.

⁹³ Skat., Satversmes tiesas 2024.gada 15.februāra spriedums lietā Nr.2023-04-0106, 11.punkts.

⁹⁴ Skat., Satversmes tiesas 2025.gada 30.jūnija spriedums lietā Nr.2024-23-01, 5.punkts.

⁹⁵ Skat., Satversmes tiesas 2025.gada 13.februāra spriedums lietā Nr.2024-06-01, 6.punkts.

pilsoniem, kuri strādā Latvijas skolās”, Aizsardzības, iekšlietu un korupcijas novēršanas komisijas sēdēs saistībā ar grozījumiem Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likumā un Nacionālās drošības komisijas sēdē saistībā ar grozījumiem Valsts pārvaldes iekārtas likumā. Tāpat Pārstāvis piedalījās likumprojekta “Par rīcību ar nekustamo īpašumu, kas nepieciešama valsts drošības apdraudējuma novēršanai” izskatīšanā. Visbeidzot 2024.gada decembrī, kā minēts jau iepriekš, Pārstāvis Cilvēktiesību un sabiedrisko lietu komisijas sēdē sniedza ieskatu Pārstāvja darbā 2023.-2024.gadā, statistikas datus par Tiesā iesniegtajām sūdzībām, kur valsts-atbildētāja ir Latvija, kā arī šajā laika posmā pasludinātajiem Tiesas nolēmumiem Latvijas lietās un 2025.gadā gaidāmajiem nozīmīgākajiem pasākumiem.

63. Kā katru gadu, arī 2024.gadā Pārstāvis un Birojs cieši sadarbojās ar Tieslietu ministriju. 2024.gadā gan Pārstāvis, gan Biroja darbinieki iesaistījās atsevišķu jautājumu, tostarp jautājumu, kas skar Tiesas spriedumu izpildi vai Tiesas nolēmumos identificētos trūkumus, apspriešanā pastāvīgās Kriminālprocesa likuma darba grupas sanāksmēs. Tāpat 2024.gadā Birojs sniedza vairākus atzinumus par iestāžu sagatavotajiem likumprojektiem un citiem tiesību aktu projektiem. 2024.gadā Birojs vairākos jautājumos turpināja iepriekš uzsākto sadarbību ar Iekšlietu ministriju, Valsts robežsardzi un Iekšējās drošības biroju. Ņemot vērā situāciju Baltkrievijas-Latvijas robežas tuvumā un Tiesā izskatāmās lietas, kas saistītas ar šo situāciju, Birojs vairākkārt konsultējās ar Iekšlietu ministriju, Valsts robežsardzi un Iekšējās drošības biroju, lai precizētu minētajā teritorijā notiekošo, informāciju par iesniedzējiem, šo personu iespējamu ielaišanu Latvijas teritorijā, atgriešanu uz izcelsmes valsti, amatpersonu darbībām un citu informāciju. Turklāt 2024.gadā Tiesa nolēma 1 Latvijas lietu – *H.M.M. un citi pret Latviju* – saistībā ar notikumiem, kas laikā no 2021.gada augusta līdz decembrim esot norisinājušies Latvijas-Baltkrievijas robežas tuvumā, nodot izskatīšanai Lielajā palātā. Gatavojoties Lielās palātas sēdei, kas notika 2025.gada 12.februārī, 2024.gadā Pārstāvis organizēja sanākumi ar augšminēto iestāžu pārstāvjiem, kuri tika iekļauti arī Latvijas delegācijas sastāvā.

III.2. STARPTAUTISKĀ SADARBĪBA

64. Starptautiskajā līmenī 2024.gadā Pārstāvis turpināja piedalīties darba grupās EP ietvaros, tajā skaitā EP Cilvēktiesību koordinācijas komitejā (CDDH). 2024.gada novembrī Pārstāvi ievēlēja CDDH birojā. 2024.gadā Birojs sadarbībā ar Latvijas Pastāvīgo pārstāvniecību EP turpināja darbu Tiesas spriedumu izpildes jomā un EP Ministru komitejā izteicās par vairākiem spriedumiem, kuros Tiesa konstatējusi cilvēktiesību pārkāpumus, tostarp spriedumu lietā *Ukraina pret Krieviju (Krima)*, kurā Tiesa secināja, ka Krievija ir atbildīga par Krimas pussalā sistemātiski īstenotiem masveida Konvencijas pārkāpumiem, tostarp, personu piespiedu pazušanu, spīdzināšanu, nelikumīgu aizturēšanu, reliģisko vajāšanu, vārda un pulcēšanās brīvības ierobežošanu, īpašuma ekspropriāciju bez kompensācijas, izglītības ukraiņu valodā ierobežošanu un pārvietošanās brīvības ierobežošanu.⁹⁶ Tāpat šajā formātā pausta Latvijas nostāja par vairākiem citiem spriedumiem, kuru pamatā, tostarp, ir mēģinājumi ierobežot politisko opozīciju, vērsties pret izteiksmes brīvību un cilvēktiesību aizstāvjiem dažādās Konvencijas dalībvalstīs. Tāpat 2024.gadā Pārstāvis piedalījās Tiesas spriedumu izpildes nacionālo koordinātoru sadarbības tīkla (ExCN) sanāksmēs. ExCN izveidots 2024.gada jūnijā ar mērķi dot iespēju dalībvalstīm atbalstīt vienai otru Tiesas nolēmumu izpildes procesā un stiprināt dialogu starp valstu koordinātoriem un EP kompetentajām struktūrām.
65. 2024.gada novembrī noslēdzās darbs pie EP CDDH darba grupas cilvēktiesību un vides aizsardzības jautājumos (CDDH-ENV) sagatavotā un CDDH pabeigtā ziņojuma par jauna instrumenta cilvēktiesību uz labvēlīgu vidi aizsardzībai nepieciešamību un iespējamību. Ziņojums apskata 9 iespējamus risinājumus ar vairākiem iespējamiem katra risinājuma

⁹⁶ *Ukraina pret Krieviju (Krima)* (iesniegums Nr.20958/14 un 38334/18), 2024.gada 25.jūnija Lielās palātas spriedums.

modeļiem. Noslēdzot darbu pie sagatavotā teksta, CDDH ziņojuma secinājumi tika balstīti uz valstu vispārējām pozīcijām par ziņojumu un jauna instrumenta nepieciešamību un iespējamību. Šobrīd minētais ziņojums un ar to saistītie jautājumi tiek izskatīti EP Ministru komitejā.

66. 2019.gadā atsāktais darbs pie Eiropas Savienības pievienošanās Konvencijai, kas joprojām turpinās, nozīmēja, ka 2023.-2024.gadā turpinājās diskusijas gan Eiropas Savienības, gan EP līmenī. Proti, Eiropas Savienības līmenī diskusijas notika Eiropas Savienības Padomes Pamattiesību, pilsoņu tiesību un personu brīvas pārvietošanās jautājumu darba grupā (FREMP); savukārt EP līmenī darbs noritēja darba grupā “46+1”.⁹⁷ 2023.gada martā tika sasniegts būtisks panākums EP līmenī, panākot EP dalībvalstu vidū provizorisku vienošanos par Eiropas Savienības pievienošanās Konvencijai instrumentu tekstu un saturu.⁹⁸ Savukārt FREMP darba grupā 2024.gadā turpinājās darbs pie Eiropas Savienības iekšējiem noteikumiem, kas būtu pakārtoti Pievienošanās līgumam, un Eiropas Savienības dalībvalstu koordinācijas ar Komisiju vienotas nostājas veidošanai sarunās EP darba grupas ietvaros. Tāpat Eiropas Savienības līmenī turpinās diskusijas par iespējamu konsultatīvā atzinuma lūgšanu Eiropas Savienības Tiesai. Latvijas pozīciju abās organizācijās – EP Strasbūrā un ekspertu darba grupās Briselē – koordinē Birojs. 2024.gadā Latvija aktīvi atbalstīja Eiropas Savienības pievienošanās Konvencijai un nepieciešamību aktīvi darboties pie Eiropas Savienības iekšējiem noteikumiem. Saistībā ar šo procesu Pārstāvis kopā ar bijušo Pārstāvi žurnālā *Jurista Vārds* publicēja rakstu “Ērkšķainais ceļš uz kopīgo vērtību aizsardzību”, aprakstot līdzšinējo procesu, tā nozīmi un ietekmi, kā arī gaidāmos soļus.⁹⁹

IV.2025.GADĀ PLĀNOTIE DARBI

67. 2025.gadā Pārstāvis turpinās iesāktos darbus, īstenojot Latvijas valsts interešu pārstāvību Tiesā un ANO. Pārstāvis nodrošinās valdības apsvērumu sagatavošanu un iesniegšanu Tiesā un Komitejā izskatāmajās lietās, kā arī Ministru kabineta informēšanu par aktuālajām tiesvedībām Tiesā un pieņemtajiem spriedumiem Latvijas lietās. Ievērojot Tiesas pasludināto nolēmumu skaitu un valdības apsvērumu sniegšanai saņemto lietu skaitu un šo lietu sarežģīto dabu, sagaidāms, ka Pārstāvja un Biroja darbs, pārstāvot Latvijas intereses Tiesā, saglabāsies nemainīgs. Tiesa šobrīd izskata vairākas Latvijas lietas, kam var būt ietekme uz Konvencijas interpretāciju plašākā kontekstā, tāpēc sagaidāms, ka ievērojams darbs būs veltāms tieši šo konceptuālo jautājumu vērtēšanai un valdības apsvērumu par tiem sniegšanai. Turklāt Tiesas 2024.gadā pasludināto nolēmumu, kas skar sistēmiskus un sarežģītus jautājumus, izpilde pieprasīs ievērojamus Pārstāvja un Biroja resursus.
68. 2025.gadā Pārstāvja galvenie uzdevumi ANO būs sniegt atbildes uz Komitejas 2024.gada 2.decembrī atsūtītajiem papildu jautājumiem saistībā ar Latvijas ceturto kārtējo ziņojumu par Pakta izpildi Latvijā, kā arī koordinēt šī ziņojuma izskatīšanu Komitejas 144.sesijā, kas 2025.gada jūlijā norisināsies Ženēvā, izveidojot Latvijas delegāciju un sagatavojot nepieciešamos dokumentus tās sastāva apstiprināšanai Ministru kabinetā. Tāpat Pārstāvis turpinās darbu pie Latvijas valdības apsvērumu iesniegšanas Komitejā izskatāmajās lietās. Turklāt arī Komiteja ir uzlabojusi savas darbības metodes un ātrāk apstrādā jaunas lietas un pieņem jaunus viedokļus Latvijas lietās, īpaši lietās, kas skar politiski jūtīgus jautājumus. Tāpēc arī šajā jomā sagaidāms, ka Pārstāvja un Biroja darba apjoms varētu pieaugt vai saglabāties nemainīgi augsts. Tāpat Pārstāvis turpinās darbu pie Latvijas kārtējiem ziņojumiem par ANO Konvencijas par jebkuras rasu diskriminācijas izskaušanu ieviešanu Latvijā 2017.-2020.gadā,

⁹⁷ Sākotnēji darba grupas nosaukums bija “47+1”, taču pēc Krievijas iebrukuma Ukrainā 2022.gada 24.februārī Krieviju 2022.gada martā izslēdza no EP. Līdz ar šo darba grupu pārdēvēja par “46+1”.

⁹⁸ Plašāka informācija angļu valodā pieejama EP tīmekļa vietnē: <https://www.coe.int/en/web/human-rights-rule-of-law/-/latest-meeting-of-the-cddh-ad-hoc-negotiation-group-46-1->.

⁹⁹ Līce K., Vītola E.L., *Ērkšķainais ceļš uz kopīgo vērtību aizsardzību*, *Jurista Vārds*, 30.04.2024., Nr.18/19(1336/1337), 25.-29.lpp.

ANO Konvencijas par jebkādas sieviešu diskriminācijas izskaušanu ieviešanu Latvijā 2018.-2023.gadā un ANO Konvencijas pret spīdzināšanu un citiem nežēlīgas, necilvēcīgas vai pazemojošas izturēšanās vai sodīšanas veidiem ieviešanas Latvijā 2020.-2023.gadā.

69. Nacionālajā līmenī Pārstāvis turpinās sadarbību ar valsts pārvaldes iestādēm, tiesām un tiesībsargājošajām iestādēm, tostarp turpinot piedalīties arī Latvijas Tiesnešu mācību centra organizētās tālākizglītības programmās, Rīgas Juridiskās augstskolas un Latvijas Universitātes rīkotajosursos un konferencēs, un turpinās informēt atbildīgās iestādes un sabiedrību kopumā par cilvēktiesību aktualitātēm un Tiesas judikatūras attīstību. 2025.gadā Pārstāvis turpinās darbu, lai Latvija pievienotos Konvencijas 16.Protokolam, kas ļaus Latvijas izvēlētām augstākā līmeņa tiesām lūgt konsultatīvu atzinumu par Konvencijā un tās protokolos garantēto tiesību interpretācijas un piemērošanas jautājumiem, kuros vēl nav izveidojusies skaidra Tiesas judikatūra.
70. 2025.gadā Pārstāvis un Biroja darbinieki turpinās starptautisko sadarbību, piedaloties gan EP ekspertu darba grupās, gan EP Ministru vietnieku komitejas sanāksmēs par Tiesas nolēmumu izpildes uzraudzību, diskusijās par Eiropas Savienības pievienošanas Konvencijai un Eiropas Savienības Iekšējo noteikumu izstrādes procesā Eiropas Savienības ekspertu darba grupās. 2025.gadā Pārstāvis turpinās piedalīties CDDH darba grupas sanāksmēs, kā arī uzsāks darbu CDDH-PTS darba grupā, kas izveidota ar mērķi izvērtēt iespēju atjaunot EP Ministru komitejas 1997.gada Rekomendāciju Nr.R(97)22, kurā ir ietvertas vadlīnijas drošas trešās valsts koncepta piemērošanai.¹⁰⁰

¹⁰⁰ EP Ministru komitejas Rekomendācija Nr.R(97)22, pieņemta 1997.gada 25.novembrī, angļu valodā pieejama: <https://rm.coe.int/native/0900001680505fc5>.

B.DAĻA

PĀRSKATS PAR TIESAS JUDIKATŪRAS ATTĪSTĪBU LATVIJAS LIETĀS

71. Šīs ziņojuma daļas mērķis ir sniegt pārskatu par Tiesas judikatūras attīstības tendencēm 2024.gadā pasludinātajos Tiesas nolēmumos Latvijas lietās. Kā norādīts Ziņojuma iepriekšējās lapaspusēs, 2024.gadā Tiesa kopumā pasludināja 17 nolēmumus Latvijas lietās, tādējādi kopumā atrisinot 25 lietas. Visvairāk lietu Tiesa 2024.gadā izskatīja par Konvencijas 6.panta iespējamiem pārkāpumiem dažādos aspektos, taču galvenokārt saistībā ar sūdzībām par tiesvedību ilgumu administratīvajā procesā un kriminālprocesā. Turklāt jāatzīmē, ka Tiesa kopumā visvairāk sūdzību saņēma tieši par iespējamiem Konvencijas 6.panta pārkāpumiem. Līdztekus Tiesa Latvijas lietās izskatīja vairākas sūdzības par personu tiesībām uz personisko brīvību un drošību, kā arī personu tiesībām uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību. Tomēr jāuzsver, ka visas personu sūdzības par iespējamiem tiesību uz taisnīgu tiesu pārkāpumiem Tiesa 2024.gadā pasludinātajos Latvijas nolēmumos noraidīja. Savukārt vislielāko pārkāpumu īpatsvāru Tiesa 2024.gadā pasludinātajos nolēmumos konstatēja attiecībā uz apcietinājuma piemērošanu un pušu līdztiesības principa ievērošanu apcietinājuma piemērošanas kontekstā.
72. Lai arī ierasti Tiesas lēmumiem, ar kuriem personu sūdzības tiek noraidītas, sabiedrība pievērš ievērojami mazāku uzmanību, šajos nolēmumos bieži ietvertas nacionālajai tiesību sistēmai būtiskas atziņas. Tā, piemēram, 2024.gadā pasludinātajos nolēmumos Tiesa identificēja vairākus jaunus tiesību aizsardzības līdzekļus vai paplašināja jau identificēto tiesību aizsardzības līdzekļu attiecināmību uz citām lietu kategorijām, kā arī padziļināti vērtēja jau identificēto tiesību aizsardzības līdzekļu efektivitāti konkrētos apstākļos. Šīs tendences izvērsti apskatītas turpmākajās rindkopas. Savukārt 2024.gadā pasludinātajos nolēmumos, pretēji iepriekšējos gados novērotajai tendencei, Tiesa nevienu sūdzību nesvītvoja no Tiesā izskatāmo lietu saraksta atbilstoši Konvencijas 37.pantam (persona pārtraukusi saziņu ar Tiesu, atsaukusi savu sūdzību u.c. līdzīgi apsvērumi).¹⁰¹
73. Pievēršoties Tiesas 2024.gadā pasludinātajiem spriedumiem, jāatzīmē, ka salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem pieaudzis Tiesas konstatēto Konvencijas 5.pantā garantēto tiesību pārkāpumu skaits. Tomēr līdztekus šai parādībai, īpaši izceļami Tiesas spriedumi lietās *D pret Latviju*, *Hanovs pret Latviju*, *Djeri un citi pret Latviju*, kā arī *Ždanoka pret Latviju (Nr.2)*. Šajos spriedumos Tiesai bija iespēja vērtēt būtiskus jautājumus ar nozīmi gan Konvencijas interpretācijai un piemērošanai visās EP dalībvalstīs, gan Latvijas nacionālajai drošībai un vēsturiskajam kontekstam. Turklāt lietā *D pret Latviju*, konstatējot sistēmisku problēmu Latvijas ieslodzījuma vietās, kas ilgstoši netika risināta, Tiesa pirmoreiz Latvijas lietā atbilstoši Konvencijas 46.pantam noteica konkrētus vispārējos pasākumus sprieduma izpildei. Šie Tiesas noteiktie pasākumi, kas paredz Latvijas kompetentajām iestādēm izskaust ieslodzījuma vietās pastāvošo ieslodzīto neformālo hierarhiju, padomju okupācijas sekas, kā arī nacionālajām tiesām ievērot Tiesas spriedumā izmantoto metodoloģiju līdzīgu sūdzību izskatīšanai, ir noteicoši sprieduma lietā *D pret Latviju* izpildei, ko atbilstoši Konvencijas 46.pantam uzrauga EP Ministru komiteja. Jāatzīmē, ka lietās *D pret Latviju* un *Hanovs pret Latviju* apskatītie jautājumi ir tādi, ko Tiesa iepriekš attiecībā uz Latviju nebija vērtējusi, bet Tiesas spriedumi lietās *Djeri un citi pret Latviju* un *Ždanoka pret Latviju (Nr.2)* atspoguļo Tiesas dialogu ar Satversmes tiesu un sniedz atkārtotu vai jaunu vērtējumu par tās iepriekš apskatītiem jautājumiem.

¹⁰¹ Šajā saistībā vairāk aicinām skatīt Pārstāvja iepriekšējos gada pārskatos, kas pieejami Ārlietu ministrijas tīmekļa vietnē: <https://www.mfa.gov.lv/lv/latvijas-parstavja-starptautiskajas-cilvektiesibu-institucijas-darba-parskati>.

74. Turpmākajās rindkopās Pārstāvis vispirms apskata Tiesas secinājumus, noraidot personu sūdzības, bet pēc tam pievēršas Tiesas vērtējumam, izskatot lietas pēc būtības. Lai arī izvērsti Tiesas izdarīto secinājumu apskats iekļauts Ziņojuma pielikumā, turpmākajās rindkopās Pārstāvis sniedz ieskatu tajā, kā Tiesas secinājumi 2024.gadā pasludinātajos nolēmumos Latvijas lietās skatāmi no Tiesas judikatūras attīstības un spriedumu izpildes perspektīvas.

I. TIESAS SECINĀJUMI, NORAI DOT PERSONU SŪDZĪBAS

75. Kā redzams no iepriekšējās rindkopās izklāstītā, lai arī Tiesa 2024.gadā pasludināja kopumā 17 nolēmumus, septiņos no tiem tā sūdzības noraidīja ar lēmumu, nevienu no sūdzībām neskatot pēc būtības. Turklāt divos no spriedumiem, ko Tiesa 2024.gadā pasludināja, tā vairākas sūdzības noraidīja, līdztekus lemjot daļu sūdzību skatīt pēc būtības. Tā, piemēram, lietā *Djeri un citi pret Latviju* Tiesa izskatīja iesniedzēju sūdzības tikai par Konvencijas 1.protokola 2.panta kopsakarā ar Konvencijas 14.pantu iespējamiem pārkāpumiem, pārējās viņu sūdzības noraidot, bet lietā *Ždanoka pret Latviju (Nr.2)* Tiesa izskatīja iesniedzējas sūdzību par Konvencijas 1.protokola 3.panta iespējamu pārkāpumu pēc būtības, iesniedzējas sūdzības par iespējamiem Konvencijas 10.panta, 11.panta un 17.panta pārkāpumiem nemaz neskatot.
76. Galvenie iemesli sūdzību noraidīšanai 2024.gadā bija saistīti ar nacionālo tiesību aizsardzības līdzekļu neizsmelšanu, vēršot sabiedrības uzmanību uz Latvijā pastāvošiem efektīviem tiesību aizsardzības līdzekļiem un personu pienākumu sniegt iespēju valstij jau nacionālā līmenī novērst kādu iespējamu tiesību pārkāpumu. Šāda pieeja ir tieši saistīta ar subsidiaritātes principu, kas jau sen ir daļa no Tiesas judikatūras, bet 2021.gadā, spēkā stājoties Konvencijas 15.protokolam, tika iekļauts arī Konvencijas preambulā. Tomēr tas nebija vienīgais iemesls, kādēļ Tiesa sūdzības noraidīja. Lietā *Duarte un Agostinho un citi pret Portugāli un 32 citām valstīm* Tiesa attiecībā uz Latviju sūdzības noraidīja, jo iesniedzēji nebija Latvijas jurisdikcijā Konvencijas 1.panta izpratnē. Savukārt lietā *Kotoviča un citi pret Latviju* Tiesa sūdzības noraidīja, jo tās, atbilstoši Latvijas atrunai, kas, ratificējot Konvenciju, pievienota pie Konvencijas 1.protokola 1.panta, bija ārpus Konvencijas materiāltiesiskā tvēruma. Ņemot vērā šos apsvērumus un to iespējamo nozīmīgumu lasītājam, turpmākajās rindkopās Pārstāvis īpaši izdala tos Tiesas nolēmumus, kuros sūdzības noraidītas nacionālo tiesību aizsardzības līdzekļu neizsmelšanas dēļ, atlikušos nolēmumus apskatot vienkopus.

I.1. Nacionālie tiesību aizsardzības līdzekļi

77. Vispirms Pārstāvis atzīmē lietas *Siņicins pret Latviju* un *Klopcovs un citi pret Latviju*, kuros abos Tiesa vai nu identificēja jaunu nacionālo tiesību aizsardzības līdzekli, kas jāizmēģina pirms vēršanās ar sūdzībām Tiesā, vai arī paplašināja jau iepriekš identificēta tiesību aizsardzības līdzekļa attiecināmību. Lietā *Siņicins pret Latviju* Tiesa vērtēja iesniedzēja sūdzību par Konvencijas 6.panta iespējamu pārkāpumu saistībā ar ieilgušu kriminālprocesu. Proti, iesniedzējs apgalvoja, ka vairāk nekā 20 gadus virzītais kriminālprocess, kurā viņš bija apsūdzēts par zādzību izdarīšanu, acīmredzami pārkāpa viņa tiesības uz taisnīgu tiesu. Tomēr Tiesa, ņemot vērā Latvijas valdības argumentāciju, secināja, ka iesniedzējs nebija izsmējis nacionālos tiesību aizsardzības līdzekļus, jo pirms vēršanās ar sūdzību Tiesā viņš nebija atbilstoši Kriminālprocesā un administratīvo pārkāpumu lietvedībā nodarītā kaitējuma atlīdzināšanas likuma (Kaitējuma atlīdzināšanas likums) 4.pantam lūdzis piešķirt kompensāciju par iespējami ieilgušu kriminālprocesu. Tiesa atzīmēja, ka valstis ir brīvas izvēlēties, kādus nacionālos tiesību aizsardzības līdzekļus veidot savā tiesību sistēmā – preventīvus vai kompensējošus, vai abu savienojumu – lai atbildētu uz sūdzībām par iespējami ieilgušu tiesvedību.¹⁰² Balstoties uz

¹⁰² Konvencijas 17.pants, kāds tas izteikts Tiesas tīmekļa vietnē publicētajā konsolidētajā tulkojumā: “Neviena no šīs Konvencijas normām nav tulkojama kā kādas valsts, personu grupas vai personas tiesības veikt jebkuru darbību,

Kaitējuma atlīdzināšanas likuma 4.pantu un Latvijas tiesu prakses piemēriem,¹⁰³ ko iesniedza valdība, Tiesa secināja, ka šī norma paredz tiesības personām, kuras attaisnotas, tiesības prasīt kaitējuma atlīdzinājumu. Tiesa atzīmēja, ka, lai arī iesniegtajā piemērā Tieslietu ministrija bija noraidījusi pieteikumu par kaitējuma atlīdzinājumu, vēlāk administratīvās tiesas, ņemot vērā arī Tiesas judikatūrā nostiprināto metodoloģiju tiesvedības ilguma vērtēšanai, bija šo pieteikumu apmierinājušas. Turklāt, ņemot vērā, ka Latvijas tiesu prakse norādīja, ka šīs tiesību aizsardzības līdzeklis bija pieejams jau brīdī, kad galīgais spriedums iesniedzēja lietā tika pieņemts, iesniedzējam bija pienākums šo tiesību aizsardzības līdzekli izsmelt pirms vēršanās ar sūdzību Tiesā. Šāds Tiesas lēmums apstiprināja Tiesā līdz šim nevērtēta tiesību aizsardzības līdzekļa efektivitāti Latvijā, tādējādi nostiprinot, ka turpmāk ikvienā situācijā, kad persona krimināllietā ir attaisnota, bet šī persona uzskata, ka kriminālprocess ir nesamērīgi ieildzis, tai pirms vēršanās ar sūdzībām Tiesā atbilstoši Konvencijas 35.panta 1.punktam ir pienākums izsmelt šo tiesību aizsardzības līdzekli, lai Tiesa sūdzības nenoraidītu.

78. Savukārt lietā *Klopcovs un citi pret Latviju* Tiesa vērtēja iepriekš lietā *Guravska pret Latviju*¹⁰⁴ identificētā tiesību aizsardzības līdzekļa efektivitāti sūdzībām par administratīvā procesa ilgumu. Proti, Tiesa apskatīja, vai tās secinājumus, ka tiesības atbilstoši Satversmes 92.pantam prasīt kompensāciju par iespējami ieilgušu tiesvedību civilprocesā ir uzskatāmas par efektīvu tiesību aizsardzības līdzekli, var attiecināt arī uz situācijām, kad iespējami ieildzis administratīvais process. Šajā lēmumā Tiesa izskatīja trīs lietas par administratīvā procesa ilgumu: (1) pirmajam iesniedzējam administratīvo lietu izskatīja piecus gadus un trīs mēnešus divās tiesu instancēs; (2) otrajam iesniedzējam administratīvo lietu izskatīja septiņus gadus, deviņus mēnešus un 29 dienas trīs tiesu instancēs, (3) bet trešajam – sešus gadus, trīs mēnešus un 28 dienas trīs tiesu instancēs. Visi trīs iesniedzēji uzskatīja, ka tiesvedības administratīvajās lietās bija nesamērīgi ieilgušas, tādējādi pārkāpjot viņu Konvencijas 6.pantā garantētās tiesības uz taisnīgu tiesu. Šajā lēmumā Tiesa atzīmēja valdības argumentu, ka, līdzīgi kā attiecībā uz iespējami ieilgušu civilprocesu, personām nacionālajā līmenī ir pieejams efektīvs tiesību aizsardzības līdzeklis sūdzībām par iespējami ieilgušu administratīvo procesu – iespēja prasīt kompensāciju par tiesvedības ilgumu, atsaucoties uz Satversmes 92.pantu. Lai šo argumentu pamatotu, valdība bija iesniegusi vairākus nacionālo tiesu prakses piemērus, kas apliecināja, ka Latvijas tiesas, izskatot šādas prasības, izmanto to pašu metodoloģiju, ko Tiesa, izskatot sūdzības par tiesvedību ilgumu.¹⁰⁵ Tiesa šajā saistībā norādīja, ka iepriekš lietā *Klopcovs pret Latviju*,¹⁰⁶ tā bija noraidījusi argumentu par šāda tiesību aizsardzības līdzekļa efektivitāti, taču tā šādu secinājumu toreiz izdarīja, jo tobrīd nebija pieejami nacionālo tiesu prakses piemēri, kas norādītu uz pretējo. Savukārt pēc Tiesas lēmuma lietā *Guravska pret Latviju* konceptuāli šādas prasības attiecībā uz iespējami nesamērīgi ieilgušu civilprocesu bija atzītas par efektīvām, tāpēc bija jānoskaidro tikai tas, vai tās ir tikpat efektīvas attiecībā uz sūdzībām par administratīvā procesa ilgumu. Balstoties uz iesniegtajiem tiesu prakses piemēriem, Tiesa piekrita, ka tās ir efektīvas attiecībā uz sūdzībām gan par civilprocesa, gan administratīvā procesa ilgumu. Turklāt brīdī, kad administratīvās tiesas pabeidza iesniedzēju pieteikumu izskatīšanu, šīs tiesību aizsardzības līdzeklis jau bija pietiekami skaidri nodibināts. Savukārt iesniedzēju iebildumus, ka tiesību aizsardzības līdzeklis nav bijis efektīvs viņu gadījumā, Tiesa noraidīja, atzīmējot, ka viņi pat nebija mēģinājuši to izsmelt.

kuras mērķis ir likvidēt šajā Konvencijā atzītās tiesības un brīvības vai ierobežot tās lielākā mērā nekā tas noteikts šajā Konvencijā.”

¹⁰³ Viens no tiesu prakses piemēriem, ko iesniedza Latvijas valdība, bija Administratīvās apgabaltiesas spriedums lietā Nr.A420289618, pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/417809.pdf>.

¹⁰⁴ *Guravska pret Latviju* (iesniegums Nr.41553/18), 2020.gada 7.jūlija lēmums, pilns lēmuma teksts latviešu valodā pieejams Augstākās tiesas tīmekļa vietnē: <https://at.gov.lv/downloadclawfile/1042>.

¹⁰⁵ Viens no tiesu prakses piemēriem, ko iesniedza Latvijas valdība, bija Rīgas apgabaltiesas spriedums lietā Nr.C27182814, pieejams: eliena.lv platformā.

¹⁰⁶ *Klopcovs pret Latviju* (iesniegums Nr.26902/13), 2020.gada 13.februāra spriedums.

79. Jāatzīmē, ka Tiesas lēmumi lietās *Siņicins pret Latviju* un *Klopcovs un citi pret Latviju* ir ievērojams papildinājums Tiesas nolēmumiem par efektīviem tiesību aizsardzības līdzekļiem Latvijas tiesību sistēmā, kas var atbildēt uz personu sūdzībām par iespējami ieilgušu tiesvedību. Lai arī lietu par nesamērīgi ieilgušu tiesvedību skaits, kur Latvija ir valsts-atbildētāja, pēdējos gados salīdzinājumā ar tendencēm šī gadsimta sākumā ir ievērojami krities, visticamāk, tāpēc, ka Latvijā bijušas ievērojamas tiesu reformas un nepārtraukti pilnveidoti nacionālie tiesību aizsardzības līdzekļi, ar šiem Tiesas lēmumiem pēc gadiem ilgā darba ir apstiprināts, ka Latvijā ir pieejami efektīvi kompensējošie tiesību aizsardzības līdzekļi par iespējami ieilgušu tiesvedību gan civilprocesā, gan kriminālprocesā, gan administratīvajā procesā. Lai arī pirms tam jau bija identificēti atsevišķi efektīvi tiesību aizsardzības līdzekļi, piemēram, Krimināllikuma 49.¹ pantā paredzētā iespēja samazināt sodu par saprātīga termiņa neievērošanu kriminālprocesā,¹⁰⁷ šobrīd secināms, ka Tiesa principā noraidītu personas sūdzības par tiesvedības ilgumu, ja tā nebūs izsmēlusi iepriekš aprakstītos tiesību aizsardzības līdzekļus. Tomēr līdztekus arī jāatzīmē, ka šāds secinājums nav pašsaprotams un Tiesai ir tiesības jebkurā situācijā pārvērtēt tiesību aizsardzības līdzekļa efektivitāti,¹⁰⁸ ja rodas šaubas. Tādēļ noturīga, konsekventa un skaidra nacionālo tiesu prakse, kur tiesas ņem vērā Tiesas metodoloģiju, vērtējot procesa ilguma samērīgumu, ir noteicoša, lai šie tiesību aizsardzības līdzekļi arī ilgtermiņā tiktu uzskatīti par efektīviem un tādiem, kas līdz ar to arī personām ir jāizsmēl pirms vēršanās ar sūdzību Tiesā.

80. Papildus augšminētajiem diviem Tiesas lēmumiem, runājot par 2024.gadā noraidītajām sūdzībām, jāatzīmē arī Tiesas spriedums lietā *Djeri un citi pret Latviju*, kur Tiesa noraidīja iesniedzēju sūdzības par iespējamu Konvencijas 8.panta atsevišķi un kopsakarā ar Konvencijas 14.pantu pārkāpumu, jo viņi nebija izsmēluši nacionālos tiesību aizsardzības līdzekļus. Atsaucoties uz tās iepriekšējiem secinājumiem lietās *Valiullina un citi pret Latviju*¹⁰⁹ un *Džibuti un citi pret Latviju*,¹¹⁰ Tiesa atgādināja, ka šajā lietā personas sūdzējās par 2018.gada izglītības reformas posma, ar kuru palielināta latviešu valodas kā mācību valodas proporcija izglītības iestādēs Latvijā, ietekmi uz viņu tiesībām. Tiesa norādīja, ka šī iespējamā ietekme ir radusies tieši no tiesību normām, tāpēc pirms vēršanās ar sūdzībām Tiesā viņiem bija pienākums vērsties Satversmes tiesā. Tiesa atzīmēja, ka Satversmes tiesa iepriekš nebija vērtējusi apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 96.pantam (tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību) un Satversmes 110.pantam (ģimenes aizsardzība). Tādēļ, ņemot vērā, ka vairāki no iesniedzējiem vispār nebija vērsušies ar pieteikumiem Satversmes tiesā, bet tie, kuri bija vērsušies, savos pieteikumos attiecībā uz šo sūdzību nebija snieguši juridisko pamatojumu, kā rezultātā Satversmes tiesa šajā daļā atteicās ierosināt tiesvedību, Tiesa secināja, ka iesniedzēji attiecībā uz sūdzību par iespējamu Konvencijas 8.panta atsevišķi un kopsakarā ar Konvencijas 14.pantu pārkāpumu nebija izsmēluši nacionālos tiesību aizsardzības līdzekļus.

81. Šis ir vēl viens piemērs, kur Tiesa, atsaucoties uz savu labi iedibinātu judikatūru, atbilstoši kurai personām, ja tās uzskata, ka iespējamais tiesību pārkāpums radies no tiesību normas kā tādas, pirms vēršanās ar sūdzību Tiesā ir pienākums vispirms iesniegt konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesā.¹¹¹ Atšķirībā no Tiesas sprieduma lietā *Valiullina un citi pret Latviju*, šajā spriedumā Tiesai nebija jāsniedz vērtējums par to, vai ir atšķirības starp pieteikumu, ko Satversmes tiesā iesniedz abstraktās konstitucionālās kontroles ietvaros, un konstitucionālo sūdzību, ko persona iesniedz pati. Tomēr no Tiesas sprieduma lietā *Djeri un citi pret Latviju* varētu rasties jautājums, vai tad, ja kāda cita persona ir iesniegusi konstitucionālo sūdzību par

¹⁰⁷ Skatīt, piemēram, *Žerebkovs pret Latviju* (iesniegums Nr.16800/11), 2019.gada 3.septembra lēmums.

¹⁰⁸ Skatīt, piemēram, *Vervele pret Grieķiju* (iesniegums Nr.34012/20), 2025.gada 26.augusta spriedums, 52.rindkopa.

¹⁰⁹ *Valiullina un citi pret Latviju* (iesniegumi Nrs.56928/19 un citi), 2023.gada 14.septembra spriedums.

¹¹⁰ *Džibuti un citi pret Latviju* (iesniegumi Nrs.225/20 un citi), 2023.gada 16.novembra spriedums.

¹¹¹ Skatīt, piemēram, *Ēcis pret Latviju* (iesniegums Nr.12879/09), 2019.gada 10.janvāra spriedums; *Larionovs un Tess pret Latviju* (iesniegumi Nrs.45520/04 un vēl viens), 2014.gada 25.novembra lēmums; *Latvijas Jauno Zemnieku Apvienība pret Latviju* (iesniegums Nr.14610/05), 2013.gada 17.decembra lēmums.

kādu jautājumu un ir saņemts Satversmes tiesas vērtējums par konkrēto jautājumu pēc būtības, citai personai būtu pašai jāvēršas ar sūdzību Satversmes tiesā, lai aktīvi aizsargātu savas tiesības nacionālā līmenī pirms vērsšanās Tiesā. Atbilde uz šo jautājumu rodama, lasot visu Tiesas spriedumu kopumā. Proti, lai arī Tiesa noraidīja atsevišķu iesniedzēju, kuri paši vispār nebija vērsušies Satversmes tiesā ar pieteikumiem, sūdzības par iespējamu Konvencijas 8.panta atsevišķi un kopsakarā ar Konvencijas 14.pantu pārkāpumu, citas šo iesniedzēju sūdzības Tiesa noraidīja citu iemeslu dēļ vai skatīja pēc būtības. Tas varētu liecināt, ka šīm personām nebija pienākuma pašām par jautājumu, ko Satversmes tiesa jau bija skatījusi pēc būtības, lūgt Satversmes tiesas vērtējumu, lai Tiesa šīs sūdzības skatītu pēc būtības. Tomēr, Pārstāvja ieskatā, šādam secinājumam nevajadzētu būt universālam, jo, lai arī Satversmes tiesa vērtē zemāka juridiskā spēka tiesību normas atbilstību augstāka juridiskā spēka juridiskai normai, iesniedzot pieteikumu Satversmes tiesā, personai ir jāpamato arī individuālais aizskārums, kas dažādām personu grupām un dažādos apstākļos varētu būt atšķirīgs. Tādējādi, ja Satversmes tiesa kādu aspektu nebūtu vērtējusi, jo persona par to nebūtu sūdzējusies, Pārstāvja ieskatā, tieši šim apsvērumam būtu jābūt nozīmīgam, vērtējot, vai personai bija jāvēršas pašai ar savu pieteikumu Satversmes tiesā, lai uzskatītu, ka tā ir izsmēlusi nacionālos tiesību aizsardzības līdzekļus.

82. Tiesas spriedumā lietā *Djeri un citi pret Latviju* izdarītie secinājumi ir daļa no Tiesas ilgstošas judikatūras par Satversmes tiesu kā efektīvu tiesību aizsardzības līdzekli. Tomēr, runājot par Satversmes tiesu kā efektīvu tiesību aizsardzības līdzekli, būtiski pievērsties arī Tiesas lēmumam lietās *Jurgiļeviča un Poļakovs pret Latviju*, kur Tiesa sniedza padziļinātu vērtējumu par Satversmes tiesas lēmumu, ar kuriem atteikts ierosināt tiesvedību, nozīmi, vērtējot, vai persona izsmēlusi nacionālos tiesību aizsardzības līdzekļus. Pārstāvis atgādina, ka Tiesas judikatūrā ir skaidri un sen nodibināts, ka Satversmes tiesa ir efektīvs tiesību aizsardzības līdzeklis un arī gadījumos, kad personas ir vērsušās ar konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesā, bet Satversmes tiesa ir atteikusies ierosināt lietu, jo sūdzībā izklāstītā argumentācija neatbilst Satversmes tiesas likumā izvirzītajām prasībām, Tiesa ierasti uzskatīs, ka persona nav izsmēlusi nacionālo tiesību aizsardzības līdzekli. Tomēr, apskatot Tiesas vērtējumu lietās *Jurgiļeviča un Poļakovs pret Latviju*, vērts atminēties Tiesas secinājumus lietā *Ēcis pret Latviju*,¹¹² kur Tiesa tomēr secināja, ka pēc Satversmes tiesas lēmuma atteikties ierosināt lietu persona bija izsmēlusi nacionālos tiesību aizsardzības līdzekļus un sūdzību izskatīja pēc būtības.
83. Pārstāvis atgādina, ka lietā *Ēcis pret Latviju* iesniedzējs Satversmes tiesā bija vērsies trīs reizes, savu pēdējo sūdzību pamatojot ar tiem pašiem argumentiem, kurus viņš vēlāk izmantoja, formulējot savu iesniegumu Tiesā. Šajā lietā Tiesa norādīja, ka visās trīs reizēs Satversmes tiesa atteicās ierosināt lietu, pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 20.panta sesto daļu (juridiskais pamatojums ir acīmredzami nepietiekams prasījuma apmierināšanai). Savukārt tajās lietās, kurās Tiesa bija iepriekš piekritusi valdībai, ka persona nav pienācīgi izmantojusi iespēju vērsties Satversmes tiesā, personas konstitucionālās sūdzības bija noraidītas, jo Satversmes tiesa secināja, ka attiecīgā konstitucionālā sūdzība neatbilst Satversmes tiesas likuma 19.²pantā izvirzītajām prasībām. Toreiz Tiesa norādīja, ka, tās ieskatā, Satversmes tiesas likuma 20.panta sestā daļa Satversmes tiesai dod zināmu rīcības brīvību, tādēļ Tiesa uzskatīja, ka Satversmes tiesa savā motivācijā atteikt izskatīt iesniedzēja individuālo sūdzību nepietiekamā juridiskā pamatojuma dēļ zināmā mērā jau bija paudusi attieksmi arī pret pašu sūdzības būtību. Savukārt lietās *Jurgiļeviča un Poļakovs pret Latviju* gan pirmā iesniedzēja, gan otrais iesniedzējs bija vērsušies Satversmes tiesā ar konstitucionālo sūdzību divreiz. Pirmajā reizē pēc pirmās iesniedzējas pieteikuma Satversmes tiesa atteicās ierosināt lietu, pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 20.panta piektās daļas 3.punktu (sūdzība neatbilst Satversmes tiesas likuma 19.²pantā izvirzītajām prasībām), savukārt attiecībā uz otro pieteikumu – pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 20.panta piektās daļas 5.punktu (pieteikumā ietvertais juridiskais pamatojums vai

¹¹² *Ēcis pret Latviju* (iesniegums Nr.12879/09), 2019.gada 10.janvāra spriedums.

faktisko apstākļu izklāsts pēc būtības nav mainījies salīdzinājumā ar iepriekš iesniegto pieteikumu, par kuru lēmusi kolēģija). Savukārt par otrā iesniedzēja pirmo pieteikumu Satversmes tiesa atteicās ierosināt lietu, atsaucoties uz Satversmes tiesas likuma 20.panta sesto daļu, bet par otro pieteikumu – atsaucoties uz Satversmes tiesas likuma 20.panta piektās daļas 3.punktu.

84. Lēmumā lietās *Jurgiļeviča un Poļakovs pret Latviju* Tiesai nebija jautājumu par Satversmes tiesas pirmo lēmumu, ar kuru atteikts ierosināt tiesvedību pirmās iesniedzējas gadījumā, taču attiecībā uz otro lēmumu Tiesai bija nepieciešams padziļināts vērtējums, jo no Satversmes tiesas secinājuma nebija iespējams skaidri saprast, vai tā ir sniegusi kādu vērtējumu par sūdzības būtību. Tiesa atzīmēja, ka atkārtotajā pieteikumā iesniedzēja bija iekļāvusi vairāk argumentu par iespējamo iejaukšanos viņas tiesībās, kā arī vairāk detaļu par viņas nodarbinātības attiecībām un to, kā apstrīdētā norma it kā skāra viņas tiesības. Tomēr Satversmes tiesa norādīja, ka tai nav iespējams pārbaudīt faktus un noteikt, kad notikusi iespējamā iejaukšanās viņas tiesībās un vai iesniedzējai bija pieejami efektīvi tiesību aizsardzības līdzekļi pirms vēšanās Satversmes tiesā. Citiem vārdiem sakot, Satversmes tiesa nesniedza skaidru atbildi uz jautājumiem, ko bija izvirzījusi pirmā iesniedzēja. Tādēļ Tiesa, uzsverot, ka nacionālajām tiesām ir pienākums ar īpašu rūpību izskatīt sūdzības, kas saistītas ar Konvencijā vai tās protokolos garantētajām tiesībām,¹¹³ nolēma sīkāk vērtēt Satversmes tiesas lēmumā iekļautos argumentus. Tā, pārbaudot iesniedzējas argumentāciju otrajā konstitucionālajā sūdzībā un Satversmes tiesas secinājumus par to, Tiesa pievienojās Satversmes tiesai. Proti, Tiesa uzskatīja, ka, ņemot vērā, ka apstrīdētā norma tikai padarīja skaidrāku normatīvajā regulējumā jau iepriekš ilgstoši noteiktu aizliegumu, bez iesniedzējas pašas skaidras argumentācijas nebija iespējams noteikt, vai un kurā brīdī notikusi iespējama iejaukšanās viņas tiesībās. Tāpat Tiesa pievienojās Satversmes tiesas secinājumiem, ka iesniedzēja nebija sniegusi pietiekamu pamatojumu, kādēļ, viņas ieskatā, viņai nebija pieejami citi tiesību aizsardzības līdzekļi. Tiesa, līdzīgi kā Satversmes tiesa, uzskatīja, ka iesniedzējas piedāvātais tiesu prakses piemērs neapstiprināja viņas pozīciju, ka vēšanās vispārējās jurisdikcijas tiesā būtu neefektīva, jo tas bija saistīts ar pilnīgi citu tiesisko situāciju. Lai arī Tiesa atzīmēja, ka Satversmes tiesa neizmantoja iespēju rūpīgi atbildēt uz visiem iesniedzējas argumentiem, šīs lietas apstākļos iesniedzēja nebija iesniegusi pienācīgu konstitucionālo sūdzību arī par spīti Satversmes tiesas norādēm par konstatētajiem trūkumiem, noraidot viņas pirmo sūdzību. Tādēļ Tiesa noraidīja iesniedzējas sūdzību nacionālo tiesību aizsardzības līdzekļu neizsmelšanas dēļ. Savukārt attiecībā uz otrā iesniedzēja konstitucionālajām sūdzībām Tiesa norādīja, ka Satversmes tiesa attiecībā uz tām atteicās ierosināt tiesvedību juridiskā pamatojuma trūkuma dēļ, jo viņš nedz pirmajā, nedz atkārtotajā konstitucionālajā sūdzībā nebija analizējis, vai mazāk ierobežojošais līdzeklis, ko viņš bija piedāvājis, sasniedza leģitīmo mērķi tādā pašā apmērā un kvalitātē kā tobrīd spēkā esošais regulējums un vai sabiedrības ieguvums atsver indivīda tiesību ierobežojumu – divus elementus, kas atbilstoši Satversmes tiesas judikatūrai personām ir jāiekļauj, sniedzot konstitucionālo sūdzību. Tāpat Tiesa atzīmēja, ka viņš nedz pirmajā pieteikumā, nedz atkārtotajā nebija sniedzis argumentāciju par apstrīdētās normas iespējamo neatbilstību Satversmes 1.pantā iekļautajam tiesiskās noteiktības principam, lai arī Satversmes tiesa uz to bija norādījusi. Šo apsvērumu vadīta Tiesa noraidīja arī otrā iesniedzēja sūdzību.

85. No iepriekšējās rindkopās izklāstītā iespējams izdarīt vairākus secinājumus. Visupirms jau Tiesa skaidro vispārējo pieeju – ja Satversmes tiesa atsakās ierosināt lietu, pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 20.panta piektās daļas 3.punktu un norāda, kādi aspekti, kam atbilstoši Satversmes tiesas likuma normām un Satversmes tiesas judikatūrai būtu pieteikumā jāatspoguļojas, nav iekļauti personas pieteikumā, ierasti Tiesa uzskatīs, ka persona nav izsmēlusi nacionālo tiesību aizsardzības līdzekļus atbilstoši nacionālo tiesību prasībām. Savukārt, ja no lietas *Ēcis pret*

¹¹³ Skatīt, piemēram, *Paun Jovanovic pret Serbiju* (iesniegums Nr.41394/15), 2023.gada 7.februāris, 108.rindkopa.

Latviju varēja šķīst, ka Satversmes tiesas atsaukšanās uz Satversmes tiesas likuma 20.panta piektās daļas 6.punktu pirmšķietami liktu domāt, ka Satversmes tiesa ir paudusi savu nostāju par personas sūdzību būtību, no Tiesas vērtējuma attiecībā uz otrā iesniedzēja sūdzībām lietās *Jurgiļeviča un Poļakovs pret Latviju* secināms, ka tā nebūt nav; izšķirošais vienmēr būs Satversmes tiesas sniegtais vērtējums katrā konkrētā lietā. Tieši uz šo apsvērumu norāda Tiesa arī lēmumā lietās *Jurgiļeviča un Poļakovs pret Latviju*, uzsverot, ka tās loma atbilstoši subsidiaritātes principam nav spekulēt par kādu jautājumu, ja par to vērtējumu nav sniegusi nacionālā tiesa. Šāds secinājums izriet arī no Konvencijas sistēmā un Tiesas judikatūrā skaidri iedibinātā subsidiaritātes principa, atbilstoši kuram tieši nacionālajām tiesām ir pirmajām jāsniedz vērtējums par kādu jautājumu, un Tiesa to nepārvērtēs, ja vien tas nebūs acīmredzami nepamatots vai patvaļīgs.¹¹⁴ Līdz ar to mācība, ko no šiem Tiesas nolēmumiem var iegūt, ir būt rūpīgām: personai būt rūpīgai, sniedzot sūdzības un novēršot tiesas identificētos trūkumus, un nacionālajām tiesām būt rūpīgām, vērtējot sūdzības, un īpaši rūpīgām, kad tās skar personu Konvencijā garantētās tiesības, tostarp to pieņemamību.

1.2. Citi iemesli sūdzību noraidīšanai

86. Citu iemeslu dēļ Tiesa 2024.gadā sūdzības noraidīja vēl sešos nolēmumos. Tajos Tiesa noraidījusi sūdzības, jo tās bija acīmredzami nepamatotas, tās bija ārpus Konvencijā garantēto tiesību materiāltiesiskā tvēruma, tās bija izvērtētas citas sūdzības ietvaros un tāpēc, ka iesniedzēji nebija Latvijas jurisdikcijā Konvencijas 1.panta izpratnē.
87. Pasaulē visplašāk apspriestais Tiesas lēmums, kur Latvija bija valsts-atbildētāja, 2024.gadā bija lietā *Duarte Agostinho un citi pret Portugāli un 32 citām valstīm*. Šajā lietā Tiesa izskatīja sešu portugāļu jauniešu sūdzības par iespējamiem tiesību uz dzīvību, spīdzināšanas un necilvēcīgas apiešanās aizlieguma, tiesību uz privātās dzīves neaizskaramību pārkāpumiem un šajās valstīs it kā neesošiem efektīviem tiesību aizsardzības līdzekļiem saistībā ar Konvencijas dalībvalstu rīcību, lai novērstu klimata pārmaiņu radītās nelabvēlīgās sekas. Šo Tiesas lēmumu nav iespējams skatīt atrauti no plašākas starptautiskās sabiedrības diskusijas par klimata pārmaiņu ietekmi uz cilvēktiesībām un valstu pienākumiem, novēršot klimata pārmaiņu radītās nelabvēlīgās sekas. Gan Tiesa pati paralēli izskatīja lietas *Verein KlimaSeniorinnen Schweiz un citi pret Šveici*,¹¹⁵ kurā Latvija bija iesaistījusies kā trešā puse, un *Carême pret Franciju*,¹¹⁶ gan ANO Ģenerālā asambleja bija lūgusi ANO Starptautiskajai tiesai konsultatīvo atzinumu par valstu pienākumiem klimata pārmaiņu kontekstā,¹¹⁷ gan Starpameriku cilvēktiesību tiesa bija sniegusi savu konsultatīvo atzinumu par šiem jautājumiem¹¹⁸ un arī ANO sūdzību izskatīšanas mehānismi bija snieguši vērtējumu sūdzībām par iespējamiem cilvēktiesību pārkāpumiem klimata pārmaiņu kontekstā.¹¹⁹ Šie procesi ir kulminācija jau gadus ilgušajai juridiskajai diskusijai, kad vairāku valstu nacionālās tiesas bija skatījušas sūdzības par valstu veiktajiem

¹¹⁴ Skatīt, piemēram, *Mitkus pret Latviju* (iesniegums Nr.7259/03), 2012.gada 2.oktobra lēmums; arī *Savickis un citi pret Latviju* (iesniegums Nr.49270/11), 2022.gada 9.jūnija Lielās palātas spriedums, 103.rindkopa; *Finbergs pret Latviju* (iesniegums Nr.57845/21), 2025.gada 18.septembra lēmums.

¹¹⁵ *Verein KlimaSeniorinnen Schweiz un citi pret Šveici* (iesniegums Nr.53600/20), 2024.gada 9.aprīļa Lielās palātas spriedums.

¹¹⁶ *Careme pret Franciju* (iesniegums Nr.7189/21), 2024.gada 9.aprīļa Lielās palātas lēmums.

¹¹⁷ ANO Starptautiskās tiesas konsultatīvais atzinums par valstu pienākumiem saistībā ar klimata pārmaiņām, 2025.gada 23.jūlijs, angļu valodā pieejams: <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/187/187-20250723-adv-01-00-en.pdf>.

¹¹⁸ Starpameriku cilvēktiesību tiesas konsultatīvais atzinums lietā OC-23/17, 2017.gada 15.novembris, angļu valodā pieejams: https://www.corteidh.or.cr/docs/opiniones/seriea_23_ing.pdf.

¹¹⁹ Piemēram, *Chiara Sacchi un citi pret Argentīnu un citām valstīm*, 2021.gada 8.oktobra ANO Bērnu tiesību komitejas viedoklis, angļu valodā pieejams: <https://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=%2FkweL3OBWzMH3PKILILwCcMFVAT0CYxNLfoVNCuO3Pfywy87Zkl6e8XFfaRdfnEDY0ZQRF8bk5cO3rqljf9rsF6bEnF0Qdt0ZcTMuiHjyk%3D>.

pasākumiem klimata pārmaiņu radīto seku novēršanai,¹²⁰ kā arī politiskajiem procesiem. Tomēr lietā *Duarte Agostinho un citi* attiecībā uz Latviju Tiesa savā vērtējumā apstājās pie Konvencijas 1.panta, secinot, ka iesniedzēji nebija Latvijas jurisdikcijā un tādējādi nevarēja sūdzēties par Latvijas, iespējams, pieļautu viņu Konvencijā garantēto tiesību pārkāpumu. Šāds secinājums ir īpaši nozīmīgs tieši augšminēto starptautisko procesu dēļ, jo, piemēram, ANO Bērnu tiesību komiteja lietās *Sacchi un citi pret Argentīnu un citām valstīm* konstatēja, ka valstis-atbildētājas bija īstenojušas ekstrateritoriālo jurisdikciju pār bērniem, kurus citas valsts teritorijā skāra valstu-atbildētāju teritorijā radīto siltumnīcefekta gāzu emisiju nelabvēlīgās sekas. Citiem vārdiem, ANO Bērnu tiesību komiteja valstu-atbildētāju jurisdikciju nodibināja caur to “kontrolī pār piesārņojošo avotu”, kam ir ietekme uz personu tiesībām un interesēm citas valsts teritorijā, nevis kontrolī pār citas valsts teritoriju vai tajā esošajām personām, kas ir ierastie ekstrateritoriālās jurisdikcijas nodibināšanas pamati atbilstoši Konvencijas 1.pantam. Šādu pieeju ANO Bērnu tiesību komiteja izvēlējās pēc Starpameriku cilvēktiesību tiesas konsultatīvā atzinuma par vidi un cilvēktiesībām. Savukārt Tiesa savā lēmumā izdarīja atšķirīgu secinājumu. Tiesa atzīmēja, ka, balstoties uz tās labi iedibināto judikatūru,¹²¹ lietā nebija šaubu, ka Latvija neīsteno kontrolī pār Portugāles teritoriju, kurā dzīvo iesniedzēji, vai iesniedzējiem pašiem. Tiesai nebija arī šaubu, ka šo lietu nevar pielīdzināt Tiesas iepriekš skatītām lietām par valstu procesuālo pienākumu izmeklēt nāves apstākļus.¹²² Līdz ar to Tiesai bija jānoskaidro, vai nav kādas īpašas saiknes starp iesniedzējiem un valstīm-atbildētājām, kas pieprasītu secināt, ka iesniedzēji būtu bijuši to ekstrateritoriālajā jurisdikcijā. Šajā saistībā Tiesa uzsvēra, ka tā savā judikatūrā ir konsekventi noraidījusi ideju, ka lēmuma pieņemšana vienas valsts teritorijā, kas rada ietekmi uz personu citas valsts teritorijā, Konvencijas 1.panta izpratnē varētu veidot jurisdikcijas saikni ar pirmo valsti. Tiesa norādīja, ka arī klimata pārmaiņu kontekstā šo pamatprincipu attīstīt nav nepieciešams. Lai arī Tiesa piekrita, ka valstis regulē to teritorijā īstenotās darbības, kuru rezultātā tiek radītas siltumnīcefekta gāzes, ka valstīm ir noteikti no Konvencijas izrietoši pienākumi klimata pārmaiņu kontekstā un valstīm, ņemot vērā klimata pārmaiņu globālo ietekmi, ir dalīta atbildība par to radīto seku novēršanu, tā uzsvēra, ka šie apsvērumi nav pietiekami, lai paplašinātu tās interpretāciju attiecībā uz pamatprincipiem valsts jurisdikcijas nodibināšanai vai izveidotu jaunu ekstrateritoriālas jurisdikcijas pamatu. Izdarot šādu secinājumu, Tiesa norādīja, ka ANO Bērnu tiesību komitejas un Starpameriku cilvēktiesību tiesas secinājumi bija balstīti uz citu starptautisko līgumu interpretāciju un skāra citu “jurisdikcijas” jēdziena izpratni, kas Tiesas judikatūrā nav atzīts. Šādu secinājumu faktiski apstiprināja arī ANO Starptautiskā tiesa, kas savā 2025.gada 23.jūlija konsultatīvajā atzinumā attiecībā uz valstu jurisdikcijas jautājumu bija samērā lakoniska, norādot, ka tai nav nepieciešams noteikt konkrētus apstākļus, kādos būtu iespējams uzskatīt, ka valsts ir īstenojusi savu jurisdikciju ārpus tās teritorijas, jo vērtējums par šo jautājumu ir atkarīgs no katra starptautiskā līguma noteikumiem. Turklāt ANO Starptautiskā tiesa atgādināja, ka starptautisko līgumu cilvēktiesību jomā un paražu tiesību tvērums ir atšķirīgs.

88. Turpinājumā pievēršoties Tiesas 2024.gada spriedumos noraidītajām sūdzībām, Pārstāvis vērš uzmanību, ka lietā *Djeri un citi pret Latviju* Tiesa papildus lēmumam noraidīt visu iesniedzēju sūdzības par Konvencijas 8.panta iespējamu pārkāpumu,¹²³ noraidīja arī viņu sūdzības par iespējamu Konvencijas 1.protokola 2.panta atsevišķi un kopsakarā ar 14.pantu pārkāpumu. Vispirms, atsaucoties uz tās spriedumos lietās *Valiullina un citi pret Latviju* un *Džibuti un citi pret Latviju* izdarītajiem secinājumiem, Tiesa atgādināja, ka Konvencijas 1.protokola 2.pants

¹²⁰ Piemēram, Nīderlandes tiesu skatītā *Urgenda lieta*, informācija pieejama: <https://www.urgenda.nl/wp-content/uploads/ENG-Dutch-Supreme-Court-Urgenda-v-Netherlands-20-12-2019.pdf>.

¹²¹ Skatīt, piemēram, *Bankovic un citi pret Beļģiju un citām valstīm* (iesniegums Nr.52207/99), 2001.gada 12.decembra Lielās palātas lēmums; arī *M.N. un citi pret Beļģiju* (iesniegums Nr.3599/18), 2020.gada 5.maija Lielās palātas lēmums.

¹²² Piemēram, *Hanan pret Vāciju* (iesniegums Nr.4871/16), 2021.gada 16.februāra Lielās palātas spriedums; *Guzelyurtlu un citi pret Kipru un Turciju* (iesniegums Nr.36925/07), 2019.gada 29.janvāra spriedums.

¹²³ Skatīt 80.-82.rindkopu augstāk.

negarantē personām tiesības uz izglītību sev vēlamā valodā, kas nav valsts valoda. Šajā saistībā Tiesa, ņemot vērā Satversmes tiesas secinājumus, secināja, ka Satversme paredz augstāku mazākumtautībām piederošo personu tiesību aizsardzību nekā Konvencija. Šāds secinājums balstīts divās Satversmes tiesas atziņās – pirmkārt, ka 2018.gada izglītības reformas posms attiecībā uz privātās izglītības iestādēm ieaucās personu Satversmes 112.panta pirmajā teikumā garantētajās tiesībās uz izglītību, un, otrkārt, ka Satversmes 112.pants aptver visus pirmsskolas izglītības līmeņus Latvijā. Tomēr līdztekus Tiesa norādīja, ka šāda Satversmes interpretācija nevar mainīt Konvencijā un tās protokolos garantēto tiesību materiāltiesisko tvērumu. Salīdzinot Latvijas izglītības sistēmā izveidotos pirmsskolas izglītības līmeņus, Tiesa uzsvēra, ka Konvencijas 1.protokola 2.pants neaptver tos pirmsskolas izglītības līmeņus, kas valstī nav obligāti, proti, Latvijā bērniem vecumā no pusotra līdz pieciem gadiem. Savukārt izglītības posmu no pieciem līdz septiņiem gadiem Konvencijas 1.protokola 2.pants aptvēra. Tādēļ iesniedzēju sūdzības un argumentus attiecībā uz agrīno pirmsskolas izglītības posmu Tiesa noraidīja. Turklāt šāds secinājums pamatoja arī Tiesas tālāku secinājumu, ka vienu no iesniedzējām, kura vēl nebija uzsākusi mācības otrajā pirmsskolas izglītības posmā, nevarēja uzskatīt par iespējama Konvencijas pārkāpuma upuri. Lielākā daļa Tiesas secinājumu, noraidot personu sūdzības lietā *Djeri un citi pret Latviju*, faktiski izrietēja no Tiesas iepriekšējiem spriedumiem 2018.gada izglītības reformas posma lietās. Tomēr īpaši izceļami ir Tiesas secinājumi attiecībā uz pašu agrīno izglītības reformas posmu, kad izglītības ieguve nav obligāta. Šeit nozīmīgs apsvērums ir ne tikai tas, ka Tiesa noraidīja iesniedzēju sūdzības šajā daļā, bet arī tas, ka Tiesa, analizējot visu Konvencijas dalībvalstu praksi, norādīja, ka valstīm ir plaša rīcības brīvība, organizējot pirmsskolas izglītību, it īpaši agrīno pirmsskolas izglītību, jo dalībvalstu prakse ir ļoti atšķirīga. Šim apsvērumam bija nozīme arī lietas izskatīšanā pēc būtības.¹²⁴

89. Tas, ka personas sūdzība bija ārpus Konvencijas normu materiāltiesiskā tvēruma bija pamats iesniedzēju sūdzību noraidīšanai arī lietās *Kotoviča un citi pret Latviju*. Šajās lietās iesniedzēji sūdzējās par iespējamu tiesību uz īpašumu pārkāpumu. Lietā izšķirošs apsvērums bija Latvijas 1997.gadā, pievienojoties Konvencijai un tās protokolam, pievienotā atruna pie Konvencijas 1.protokola 1.panta.¹²⁵ Proti, atbilstoši likuma “Par 1950.gada 4.novembra Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvenciju un tās 1., 2., 4., 7. un 11.protokolu”¹²⁶ 2.pantam Konvencijas 1.protokola 1.panta prasības neattiecas uz īpašuma reformu, kas regulē PSRS veiktās aneksijas laikā nacionalizēto, konfiscēto, kolektivizēto vai citādā veidā nelikumīgi ekspropriēto īpašumu atdošanu vai kompensācijas izmaksu bijušajiem īpašniekiem vai viņu mantiniekiem, kā arī lauksaimniecības uzņēmumu, zvejnieku kolhozu un valsts un pašvaldību īpašumu privatizāciju. Tiesa jau iepriekš savā judikatūrā bija vērtējusi Latvijas iesniegto atrunu un tās atbilstību Konvencijas prasībām, par ko Tiesa atgādināja arī šajā lēmumā. Tā Tiesa atsaucās uz tās iepriekšējiem lēmumiem lietās *Kozlova un Smirnova pret Latviju* un *Liepājnieks pret Latviju*,¹²⁷ kur tā jau iepriekš bija atzinusi, ka Latvijas pievienotā atruna aptver ierobežotu skaitu likumu, kas to kopsakarā veido īpašuma reformu regulējošo normatīvo aktu kopumu. Turklāt Tiesa jau toreiz atzina, ka Latvijas atruna ir pietiekami skaidra un pamatota un atbilst tās mērķim. Līdz ar to Tiesas lēmums lietā *Kotoviča un citi pret Latviju*, kurā iesniedzēju sūdzības

¹²⁴ Skatīt 102. un turpmākās rindkopas zemāk.

¹²⁵ Latvijas atrunu angļu valodā iespējams apskatīt Eiropas Padomes tīmekļa vietnē: <https://www.coe.int/en/web/conventions/concerning-a-given-treaty?module=declarations-by-treaty&territoires=&codeNature=0&codePays=&numSte=009&enVigueur=true&ddateDebut=05-05-1949&ddateStatus=10-29-2025>.

¹²⁶ Likums “Par 1950.gada 4.novembra Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvenciju un tās 1., 2., 4., 7. un 11.protokolu”, likums, Latvijas Vēstnesis 143/144, 13.06.1997., pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/43857-par-1950gada-4novembra-eiropas-cilveka-tiesibu-un-pamatbrivibu-aizsardzibas-konvenciju-un-tas-1-2-4-7-un-11protokolu>.

¹²⁷ *Kozlova un Smirnova pret Latviju* (iesniegums Nr.57381/00), 2001.gada 23.oktobra lēmums; *Liepājnieks pret Latviju* (iesniegums Nr.37586/06), 2010.gada 2.novembra lēmums.

bija saistītas ar nacionālo tiesu nolēmumiem, ar kuriem viņiem atņemtas īpašuma tiesības uz bēniņu telpām daudzdzīvokļu mājā un kuros Latvijas tiesas piemēroja Latvijas atrunā ietvertu likumu “Par valsts un pašvaldību dzīvojamo māju privatizāciju”, un jautājuma būtība bija saistīta ar īpašumu, kas uzskaitīts šajā likumā, privatizāciju, nav pārsteigums. Šajā lietā nacionālās tiesas bija skaidri norādījušas, ka daudzdzīvokļu mājas kopīpašuma daļas (bēniņu telpu) privatizācija bija lietas centrālais jautājums, un prasītāji lietā bija tieši atsaukušies uz Latvijas atrunā pieminēto likumu, ar to pamatojot savas prasības, bet tiesas šo likumu bija piemērojušas un interpretējušas. Tādējādi iesniedzēju sūdzības šajā lietā Tiesa noraidīja, jo tās bija ārpus Konvencijas 1.protokola 1.panta materiāltiesiskā tvēruma. Interesanti atzīmēt, ka iesniedzēji šīs sūdzības Tiesā bija iesnieguši 2016.gadā, bet nolēmumu Tiesa pasludināja 2024.gadā, kas liecina, ka privatizācijas jautājumi, Latvijai pārvarot PSRS prettiesiskās aneksijas un okupācijas sekas, joprojām parādās gan nacionālo tiesu, gan Tiesas dienaskārtībā, un Latvijas atruna pie Konvencijas 1.protokola 1.panta savu aktualitāti nav zaudējusi. Šāds secinājums pamato nepieciešamību Latvijas atrunu saglabāt.

90. Visbeidzot arī lietā *Konoplianko pret Latviju* Tiesa vienu no iesniedzējas sūdzībām noraidīja, jo tā bija ārpus Konvencijas 6.pantā garantēto tiesību uz taisnīgu tiesu (pieeja tiesai) materiāltiesiskā tvēruma. Iesniedzēja uzskatīja, ka ir pārkāptas viņas tiesības uz pieeju tiesai, lai pieprasītu kompensāciju par viņai laupīšanas rezultātā nodarīto kaitējumu. Iesniedzējas ieskatā, noziedzīga nodarījuma izdarītājs netika noskaidrots nekvalitatīvas izmeklēšanas dēļ, tādējādi lietai nenonākot tiesā un viņai nedodot iespēju tiesā uzturēt savu kompensācijas prasību. Tā kā iesniedzēja bija cietusi kriminālprocesā, ir skaidrs, ka Konvencijas 6.panta šajā lietā nebija attiecināms tā autonomajā krimināltiesiskajā aspektā,¹²⁸ bet bija jānoskaidro, vai sūdzība ietilpst tā autonomajā civiltiesiskajā aspektā. Tiesa paskaidroja, ka Konvencijas 6.panta 1.punkts civiltiesiskajā aspektā ir piemērojams, ja sūdzības pamatā ir strīds par personas civilajām tiesībām vai pienākumiem un procesa rezultāts attiecībā uz šīm tiesībām vai pienākumiem ir izšķirošs. Tiesa atgādināja, ka Konvencija negarantē tiesības panākt kādas personas notiesāšanu krimināllietā, taču dalībvalstis var paredzēt iespēju kriminālprocesa ietvaros personai prasīt kompensāciju, pievienojoties procesam kā “civiltiesiska puse”. Šajā saistībā Tiesa ņēma vērā, ka Kriminālprocesa likums Latvijā paredz cietušajam tiesības pieprasīt un saņemt kompensāciju par nemantisko kaitējumu un zaudējumiem, kas ciesti noziedzīga nodarījuma rezultātā. Atbilstoši Kriminālprocesa likuma 350.pantam šāda kompensācija tiek izmaksāta vai nu brīvprātīgi vai pamatojoties uz tiesas spriedumu vai prokurora lēmumu. Tomēr līdztekus Tiesa atzīmēja, ka Latvijas regulējums neparedz tiesības saņemt pilnu kompensāciju, ja nav noskaidrota pārkāpēja identitāte. Turklāt izmeklēšana pirmstiesas kriminālprocesā, kurā iesniedzēja bija iesaistīta kā cietusī, bija vērsta uz pārkāpēja identificēšanu, kas šajā lietā neizdevās un bija vienīgais iemesls, kādēļ kriminālprocesu nevarēja virzīt tālāk. Tādēļ Tiesa secināja, ka pirmstiesas kriminālprocess bija vērsts uz noziedzīga nodarījuma izmeklēšanu un neskāra iesniedzējas civilās tiesības un pienākumus, lai Konvencijas 6.pants būtu attiecināms. Savukārt fakts, ka iesniedzējas sūdzību par Konvencijas 6.panta iespējamu pārkāpumu Tiesa noraidīja, bija pamats arī Tiesas tālākam secinājumam par iesniedzējas pakārtotās sūdzības par efektīviem tiesību aizsardzības līdzekļiem noraidīšanu kā acīmredzami nepamatotu. Proti, Tiesa atgādināja tās judikatūrā sen nostiprinātu patiesību, ka sekmīgas sūdzības par iespējamu Konvencijas 13.panta pārkāpumu pamatā jābūt pirmšķietami pamatotai sūdzībai par kādu citu Konvencijā garantēto tiesību (*arguable claim*), piemēram, tiesībām uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību vai tiesībām uz taisnīgu tiesu.¹²⁹ Savukārt, secinot, ka iesniedzējas sūdzība par iespējamu Konvencijas 6.panta pārkāpumu ir ārpus Konvencijas materiāltiesiskā tvēruma, viņas pakārtotā sūdzība par Konvencijas 13.pantu bija acīmredzami nepamatota. Pie identiskiem secinājumiem Tiesa nonāca

¹²⁸ *Engel un citi pret Nīderlandi* (iesniegums Nr.5100/71 un citi), 1976.gada 8.jūnija spriedums.

¹²⁹ Piemēram, *De Tomasso pret Itāliju* (iesniegums Nr.43395/09), 2017.gada 23.februāra Lielās palātas spriedums, 179.rindkopa.

arī lietā *Siņicins pret Latviju*, kur, noraidījusi iesniedzēja sūdzību par iespējamu Konvencijas 6.panta pārkāpumu nacionālo tiesību aizsardzības līdzekļu neizmēģināšanas dēļ, Tiesa kā acīmredzami nepamatotu noraidīja iesniedzēja sūdzību par iespējamu Konvencijas 13.panta pārkāpumu.

91. Tiesas judikatūra, noraidot sūdzības kā acīmredzami nepamatotas, ir ļoti dažāda. Acīmredzami nepamatota sūdzība var būt tāda, kas atbilst formālajām prasībām sūdzības iesniegšanai, bet ko atbilstoši Tiesas labi iedibinātai judikatūrai nevar uzskatīt par tādu, kas atklātu kādu iespējamu Konvencijā garantēto tiesību pārkāpumu. Tāpat sūdzību kā acīmredzami nepamatotu Tiesa var noraidīt, ja tā ir objektīvi neskaidra, ja tā ir izdomāta, ja tā pēc būtības ir “ceturtās instances” sūdzība, ja sniegtais juridiskais pamatojums ir nepietiekams, ja nav pietiekamu pierādījumu, kas apliecinātu sūdzībā izklāstītos apstākļus, kā arī citos gadījumos.¹³⁰ Citiem vārdiem, Tiesai ir diezgan plaša rīcības brīvība, kādos gadījumos sūdzību noraidīt kā acīmredzami nepamatotu. Tā, piemēram, Tiesas nolēmumu datubāzē iespējams atrast gan nolēmumus, kur Tiesa plaši izvērtējusi sūdzību atbilstoši tiem kritērijiem, ko tā ierasti izmanto, vērtējot sūdzību pēc būtības, lai pēc šāda izvērtējuma secinātu, ka tā ir acīmredzami nepamatota,¹³¹ gan nolēmumus, kur Tiesa salīdzinoši īsi konstatē, ka sūdzības ir nepamatotas, balstoties uz tās labi iedibināto judikatūru. Turklāt, lai arī ierasti sūdzības kā acīmredzami nepamatotas noraida ar viena tiesneša vai Komitejas lēmumu, ir gadījumi, kad Tiesa kā acīmredzami nepamatotas sūdzības noraida arī Palātas vai pat Lielās palātas sastāvā.¹³² Tomēr tas, kādā sastāvā Tiesa pasludina lēmumu noraidīt konkrētu sūdzību kā acīmredzami nepamatotu nemaina šī lēmuma saturisko dabu – noraidīt sūdzību.
92. 2024.gadā pasludinātajos Tiesas nolēmumos Latvijas lietās papildus jau iepriekš apskatītajiem Tiesas lēmumiem lietās *Siņicins pret Latviju* un *Konoplianko pret Latviju*, kur Tiesa atsaucās uz skaidru un labi iedibinātu judikatūru, lai noraidītu iesniedzēju sūdzību par iespējamu Konvencijas 13.panta pārkāpumu kā acīmredzami nepamatotu, nesniedzot izvērstu vērtējumu, Tiesa kā acīmredzami nepamatotu sūdzību noraidīja arī lēmumā lietā *Ivanovs pret Latviju*. Šajā lietā Tiesa vērtēja iesniedzēja sūdzības par iespējamu Konvencijas 6.panta pārkāpumu saistībā ar pierādījumu izmantošanu kriminālprocesā un apsūdzētā tiesībām neliecināt pret sevi un, noraidot sūdzību, sniedza izvērstāku vērtējumu. Tiesa vispirms atgādināja, ka Konvencijas 6.pantā nav ietverti noteikumi pierādījumu pieņemamībai, kas primāri ir nacionālā regulējuma jautājums. Šāds secinājums ir daļa no Tiesas labi iedibinātas judikatūras, ko veido Tiesas nolēmumi arī Latvijas lietās.¹³³ Proti, Tiesas uzdevums, izskatot sūdzības par Konvencijas 6.panta iespējamiem pārkāpumiem, ir apskatīt procesu kopumā, tostarp pierādījumu iegūvi un izmantošanu, personai pieejamās procesuālās garantijas, pušu līdztiesības principa ievērošanu, un izvērtēt, vai tas ir bijis taisnīgs. Savukārt, pievērsoties iesniedzēja sūdzībai par tiesībām neliecināt pret sevi, Tiesa atgādināja, ka šīs tiesības aizsargā nevis pret inkriminējošu izteikumu veikšanu, bet gan pret pierādījumu iegūvi ar spaidiem, kas ir noteicoši, vērtējot, vai nodrošinātas tiesību neliecināt pret sevi garantijas kriminālprocesā. Ņemot vērā šos Tiesas judikatūrā labi iedibinātos aspektus, Tiesa atzīmēja, ka nacionālā tiesa spriedumā bija balstījusies uz sarunu

¹³⁰ Skatīt piemēram, Tiesas apkopojumu rubrikā “COURTalks-disCOURs”, *The admissibility of an application*, angļu valodā pieejams: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/COURtalks_Inad_Talk_ENG.

¹³¹ Piemēram, *Gapoņenko pret Latviju* (iesniegums Nr.30237/18), 2023.gada 23.maija lēmums; *Kirkorov pret Lietuvu* (iesniegums Nr.12174/22), 2024.gada 19.marta lēmums; *Zuzane pret Latviju* (iesniegums Nr.33674/02), 2013.gada 21.maija lēmums; *Šteina pret Latviju* (iesniegums Nr.7463/17), 2023.gada 11.maija lēmums; *Slivenko un citi pret Latviju* (iesniegums Nr.48321/99), 2002.gada Lielās palātas lēmums.

¹³² Skatīt vairākus piemērus iepriekšējā atsaucē; arī, piemēram, *Humpert pret Vāciju* (iesniegumi Nrs.59433/18 un citi), 2023.gada 14.decembra Lielās palātas lēmums; *Gratzinger un Gratzingerova pret Čehiju* (iesniegums Nr.39794/98), 2002.gada 10.jūlija Lielās palātas lēmums.

¹³³ Skatīt, piemēram, *Taraneks pret Latviju* (iesniegums Nr.3082/06), 2014.gada 2.decembra spriedums; arī *Cēsniņš pret Latviju* (iesniegums Nr.9278/06), 2014.gada 11.februāra spriedums.

ierakstiem, kas bija iegūti operatīvo darbību rezultātā. Tāpat Tiesa ņēma vērā, ka, lai gan vēlāk apelācijas instances tiesa secināja, ka šis ieraksts ir nepieļaujams pierādījums, un izslēdza to no pierādījumu saraksta, līdztekus piezīmējot, ka turpmākas operatīvās darbības nebija pamatotas, tiesa vēlāk atsaucās uz šiem ierakstiem, lai apstiprinātu iesniedzēja vainu. Vienlaikus Tiesa uzsvēra, ka nacionālo tiesu vērtējumā šiem pierādījumiem bija tikai sekundāra loma, jo to secinājums par iesniedzēja vainu balstījās uz vairākiem citiem pierādījumiem – vairākām liecībām –, un iesniedzējam, kuram kriminālprocesā bija aizstāvis, visā tiesas procesa laikā bija tiesības apstrīdēt ikviena pierādījuma, tostarp liecinieku liecību, autentiskumu un izmantošanu lietas izskatīšanā. Turklāt iesniedzēja pirmā saruna ar operatīvo darbinieku, kuru iesniedzējs pazina jau iepriekš, notika pēc iesniedzēja paša iniciatīvas un, pat ja turpmākās sarunas notika operatīvo darbību kontekstā, nekas neliecināja, ka uz iesniedzēju būtu izdarīts spiediens šī ieraksta iegūšanai. Šo apsvērumu dēļ Tiesa, faktiski sniedzot izvērstu vērtējumu par iesniedzēja sūdzību saturiskajiem aspektiem, galu galā, atsaucoties uz tās labi iedibinātu judikatūru, noraidīja iesniedzēja sūdzības kā acīmredzami nepamatotas.

93. Visbeidzot, pavisam īsi pievēršoties Tiesas spriedumam lietā *Ždanoka pret Latviju (Nr.2)*, Pārstāvis vērs uzmanību, ka Tiesa var ne tikai noraidīt personas sūdzības, bet arī, ņemot vērā tās noteiktā nolēmumā jau ietverto izvērtējumu, lemt, ka citas sūdzības nav nepieciešams izskatīt pēc būtības. Lietā *Ždanoka pret Latviju (Nr.2)* Tiesa nolēma neskatīt iesniedzējas sūdzības par iespējamiem Konvencijas 10.panta, 11.panta un 17.panta iespējamiem pārkāpumiem, jo izskatāmās lietas apstākļos Konvencijas 1.protokola 3.pants bija uzskatāms par speciālo normu Konvencijas 10. un 11.pantam. Šis secinājums ir līdzīgs, taču ne identisks tam, ko Tiesa izdarīja jau pirmajā reizē, kad izskatīja iesniedzējas sūdzības 2006.gadā.¹³⁴ Proti, 2006.gadā, kad Lielā palāta secināja, ka nav noticis iesniedzējas tiesību uz brīvām vēlēšanām pārkāpums, Tiesa norādīja, ka viņas sūdzību par iespējamu Konvencijas 11.pantu nav nepieciešams skatīt atsevišķi, jo Konvencijas 1.protokola 3.pants ir speciālā norma tiesībām uz pulcēšanās brīvību. Savukārt iesniedzējas sūdzību par Konvencijas 10.panta iespējamu pārkāpumu Tiesa noraidīja tādēļ, ka nesaskatīja nepieciešamību vērtēt kādas iesniedzējas sūdzības no šīs perspektīvas. Katrs no šiem lēmumiem 2006.gadā tika pieņemts ar atšķirīgu balsu vairākumu – neizskatīt iesniedzējas sūdzību par iespējamu 11.panta pārkāpumu ar 13 balsīm par, bet četrām balsīm pret; savukārt neizskatīt iesniedzējas sūdzību par iespējamu 10.panta pārkāpumu – vienbalsīgi. Uz to norāda arī 2006.gadā Lielās palātas spriedumam pievienotās tiesnešu atsevišķās nepiekrītošās un daļēji nepiekrītošās domas. Tāpat 2024.gadā Tiesa nolēma neskatīt arī iesniedzējas sūdzību par Konvencijas 17.panta iespējamu pārkāpumu, uzsverot, ka šo normu var piemērot tikai tad, ja personas sūdzības pārsniedz apgalvojumus par dažādu Konvencijā vai tās protokolos garantēto tiesību pārkāpumu, kas noteikti nebija konstatējams šajā lietā.

II. TIESAS SECINĀJUMI, IZSKATOT PERSONU SŪDZĪBAS PĒC BŪTĪBAS

94. 2024.gadā pasludinātajos Tiesas spriedumos Tiesai bija izdevība sniegt vērtējumu gan par tēmām, kas kādu brīdi bija pazudušas no Tiesā izskatāmo Latvijas lietu klāsta, bet nupat ir atgriezušās, kā arī par iepriekš gan tieši Latvijas lietās, gan arī plašāk vispār neskatītiem jautājumiem. Turpmākajās rindkopās Pārstāvis apskata Tiesas 2024.gadā pasludinātos spriedumus tematiski – pēc jautājumiem, kas tajos skatīti. Vispirms Pārstāvis pievēršas Konvencijas vai Latvijas tiesību sistēmai jauniem un nozīmīgiem jautājumiem, bet noslēgumā – tādiem, kas ir daļa no Tiesas labi iedibinātas judikatūras vai skar jau iepriekš skatītus jautājumus.

¹³⁴ *Ždanoka pret Latviju* (iesniegums Nr.58278/00), 2006.gada 16.marta Lielās palātas spriedums.

II.1. Konvencijas vai Latvijas tiesību sistēmai jauni un nozīmīgi jautājumi

95. 2024.gadā Tiesa Konvencijas un Latvijas tiesību sistēmai jaunus jautājumus izskatīja divās lietās. Lai arī pa kādam inovatīvam elementam parādās arī citās lietās, īpaši nepieciešams izcelt Tiesas spriedumus lietās *D pret Latviju* un *Hanovs pret Latviju*. Turklāt, lai gan dažādos kontekstos, abās šajās lietās Tiesa konstatēja Konvencijas 3.panta pārkāpumu. Hronoloģiski pirmais spriedums bija lietā *D pret Latviju*, kurā iesniedzējs sūdzējās par Latvijas ieslodzījuma vietās pastāvošo ieslodzīto neformālo hierarhiju, kurā viņš piederēja zemākajai kastai un līdz ar to bija liegts izmantot koplietojamās telpas un aprīkojumu, tās pašas labierīcības, sporta aprīkojumu, ko citi ieslodzītie, stāvēt vienā rindā ar citiem ieslodzītajiem, izmantot tos pašus soliņus, īstenot cilvēcīgu kontaktu ar citiem ieslodzītajiem u.c. Lietas par apstākļiem Latvijas ieslodzījuma vietās uz laiku bija noklusušas. Ja, piemēram, pirms 15 gadiem šādu lietu skaits bija ievērojams, tad pēdējo reizi pirms Tiesas sprieduma lietā *D pret Latviju* saistībā ar apstākļiem ieslodzījuma vietās Tiesa pasludināja spriedumu 2017.gadā – lietā *Ābele pret Latviju*.¹³⁵ Tātad septiņus gadus bija novērojams klusums attiecībā uz šiem jautājumiem, jo Latvija bija veikusi plašus pasākumus, lai uzlabotu apstākļus ieslodzījuma vietās un tādējādi novērstu līdzīgu pārkāpumu atkārtošanos.¹³⁶ Arī šobrīd Tiesas vienīgais nolēmums, kurā konstatēts Konvencijas pārkāpums saistībā ar apstākļiem ieslodzījuma vietās, ir lietā *D pret Latviju*, un citu nolēmumu par šiem jautājumiem nav, taču Tiesas secinājumi lietā *D pret Latviju* pieprasa sistēmiskus pasākumus, lai izskaustu ieslodzījuma vietās pastāvošo ieslodzīto neformālo hierarhiju. Turklāt jāatzīmē, ka šis spriedums tomēr būtiski atšķiras no Tiesas iepriekš skatītajām Latvijas lietām par apstākļiem ieslodzījuma vietās.
96. Lietā *D pret Latviju* Tiesa konstatēja, ka Latvija nebija izpildījusi savu Konvencijas 3.pantā noteikto pienākumu, ņemot vērā brīvības atņemšanas soda izciešanas praktiskos aspektus, veikt pasākumus, kas aizsargā ieslodzīto personu grupas, kas ir pakļautas īpašam riskam, ka pret viņiem varētu tikt vērsta vardarbība vai radītas cita veida ciešanas no citu ieslodzīto puses. Tiesa konstatēja, ka Latvijā laikā, kad iesniedzējs izcietā brīvības atņemšanas sodu, vismaz divās ieslodzījuma vietās, kurās iesniedzējs tika izmitināts, pastāvēja ieslodzīto neformāla hierarhija. Tiesa secināja arī, ka iesniedzējs šajā sistēmā piederēja pie “zemākās kastas”, vienlaikus atzīmējot, ka pret iesniedzēju no valsts amatpersonu vai citu ieslodzīto puses nekad nebija vērsta vardarbība, ne arī viņš jebkad bija pakļauts vardarbības draudiem. Izvērtējot to, vai iesniedzējs tika pakļauts attieksmei, kas ir pretrunā ar Konvencijas 3.pantu, Tiesa norādīja, ka, lai gan nelabvēlīgajai attieksmei ir jāsasniedz minimālais aizskāruma līmenis, tas ir pārsniegts situācijās, kurās tiek grauta cilvēka cieņa, kā arī situācijās, kurās persona baidās no tā, ka pret viņu varētu tikt vērsta vardarbība, jo īpaši, ja persona ir pakļauta īpašam riskam. Lai arī iesniedzējs netika pakļauts nelabvēlīgajām sekām, kas izriet no neformālas hierarhijas noteikumu pārkāpšanas, fakts, ka iesniedzējam bija jāpakļaujas šīs hierarhijas noteikumiem, pats par sevi bija pietiekams pamats uzskatīt, ka iesniedzēju šī sistēma aizskāra un viņš tika pakļauts attieksmei, kas ir pretrunā ar Konvencijas 3.pantu. Tiesa uzsvēra, ka iesniedzēja gadiem ilgā fiziskā un sociālā segregācija sasaistē ar ierobežotu pieeju ieslodzījuma vietas nodrošinātajiem pamata resursiem, kā arī liegumu uzturēt cilvēcisko kontaktu, pakļāva iesniedzēju trauksmei, kas pārsniedza brīvības atņemšanai raksturīgo ciešanu līmeni.
97. Tiesas spriedums lietā *D pret Latviju* ir otrais spriedums Tiesas vēsturē, kur vērtēti jautājumi par neformālo hierarhiju ieslodzījuma vietās. Pirmais šāds spriedums bija lietā *S.P. un citi pret Krieviju*,¹³⁷ kur Tiesa secināja, ka iesniedzēji, kuri bija t.s. “atstumtie”, piederēja īpaši

¹³⁵ *Ābele pret Latviju* (iesniegums Nr.60429/12 un vēl viens), 2017.gada 5.oktobra spriedums.

¹³⁶ Skatīt, piemēram, Latvijas rīcības ziņojumu lietās *Kadiķis pret Latviju un citi*, pieejams: [https://hudoc.exec.coe.int/?i=DH-DD\(2015\)1218E](https://hudoc.exec.coe.int/?i=DH-DD(2015)1218E). Šo spriedumu izpildes uzraudzība noslēgusies ar EP Ministru komitejas galīgo rezolūciju, secinot, ka spriedumi ir izpildīti.

¹³⁷ *S.P. un citi pret Krieviju* (iesniegumi Nrs.36463/11 un citi), 2023.gada 2.maija spriedums.

neaizsargātai personu grupai, kā rezultātā viņus segregēja un pazemoja. Tiesa uzsvēra, ka, esot ilgstoši pakļautiem šādi attieksmei, viņi bija cietuši no necilvēcīgas un pazemojošas attieksmes, kas ir pretēja Konvencijas 3.panta prasībām. Turklāt Tiesa norādīja, ka Krievijas kompetentās iestādes apzinājās vai tām bija jāapzinās iesniedzēju neaizsargātība, kas bija daļa no sistēmiskas un plaši izplatītas situācijas Krievijas ieslodzījuma vietās. Tomēr tās neko nedarīja, lai atzītu un vēl jo vairāk lai novērstu šo problēmu. Ņemot vērā minēto, Tiesa secināja, ka Krievijas kompetento iestāžu nerīkošanās ir uzskatāma par sava veida līdzdalību vardarbībā un necilvēcīgā attieksmē pret ieslodzītajiem, kuri bija valsts aizsardzībā. Tomēr tā kā Krieviju 2022.gada 16.martā izslēdza no EP un Krievija atsakās sadarboties ar EP institūcijām un orgāniem, Tiesas sprieduma lietā *S.P. un citi pret Krieviju* izpilde ir apgrūtināta. Tādējādi vienīgais Tiesas spriedums, kas šobrīd ir izpildē saistībā ar valstu pienākumu aizsargāt ieslodzītos no neformālās hierarhijas un faktiski izskaust to, ir spriedums lietā *D pret Latviju*. Turklāt, ņemot vērā Tiesas norādi par pasākumiem, kas Latvijai jāveic, lai izskaustu šo sistēmisko problēmu, kas ir samērā reta prakse, ko Tiesa izmanto tikai īpašos apstākļos, kad tiek konstatēti sistēmiski pārkāpumi vai tādi, kuru novēršanai nepieciešami steidzami individuāli pasākumi,¹³⁸ sprieduma izpildes uzraudzība turpinās pastiprinātā kārtībā. Tiesas spriedums lietā *D pret Latviju* ir pirmais Latvijas lietu vēsturē, kur Tiesa izmantoja savas tiesības norādīt uz konkrētiem pasākumiem, kas jāveic sprieduma izpildei: (1) Latvijas kompetentajām iestādēm jāveic visaptveroši pasākumi, lai izskaustu neformālo hierarhiju ieslodzījuma vietās; (2) Latvijas tiesām, izskatot līdzīgas sūdzības, jāņem vērā Tiesas spriedumā izmantotā metodoloģija. Līdz ar to Tiesas sprieduma izpildes uzraudzībā EP Ministru komiteja pievērs īpašu uzmanību tieši šīm divām pasākumu grupām. Turklāt sprieduma izpildes uzraudzībā īpašu lomu kā specializētā komiteja spēlē arī EP Komiteja spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanai (CPT), kas pēc *ad hoc* vizītes Latvijā 2024.gadā publicēja secinājumus par neformālo hierarhiju Latvijas ieslodzījuma vietās, aicinot Latviju veikt konkrētus pasākumus.¹³⁹ Šajā saistībā vērts atzīmēt, ka Tiesas spriedums lietā *D pret Latviju* līdztekus Tiesas spriedumam lietā *S.P. un citi pret Krieviju* bija viens no iemesliem CPT 2025.gadā izdotajam ieslodzījuma vietu standartam par neformālo hierarhiju veidiem, cēloņiem, ietekmējošajiem faktoriem un izskaušanu.¹⁴⁰ Lai gan Tiesas spriedumi par šo tēmu ir tikai attiecībā uz Krieviju un Latviju, nevar izslēgt, ka ar līdzīgām problēmām saskaras arī citās valstīs, tāpēc Tiesas spriedums ne tikai Latvijai palīdz skaidrāk identificēt problēmu un vērsties pret to, izstrādājot rīcības plānu neformālās hierarhijas izskaušanai,¹⁴¹ bet arī attīsta visas EP izpratni un praksi, tostarp dodot iespēju citām valstīm mācīties no Latvijas, lai izskaustu līdzīgas problēmas savās sistēmās.

98. Jāatzīmē, ka lietā *D pret Latviju* Tiesa turpināja iepriekšējās Latvijas lietās iezīmēto tendenci attīstīt judikatūru attiecībā uz Konvencijas 3.panta interpretāciju par personām, kuras pieder pie īpaši aizsargājamām ieslodzīto grupām (*vulnerable groups*), kuras valstij ir pienākums aizsargāt. Šajā spriedumā Tiesa atgādināja, ka, vērtējot, vai valsts ir izpildījusi savus pienākumus saskaņā ar Konvencijas 3.pantu, būtisks faktors ir tas, vai konkrētais ieslodzītais pieder pie šādas īpaši neaizsargātas grupas. Tiesa šim jautājumam pievērsās jau savā 2013.gada 29.oktobra spriedumā lietā *D.F. pret Latviju*, kurā, konstatējot Konvencijas 3.panta pārkāpumu, tā atzina, ka ieslodzītie, kuri ir apsūdzēti vai izcieš sodu par dzimumnoziegumiem un kuri iepriekš sadarbojušies ar tiesībsargājošām iestādēm, Latvijas cietumos ir uzskatāmi par paaugstināta riska grupu. Minētajā

¹³⁸ Skatīt, piemēram, *Kavala pret Turciju* (iesniegums Nr.28749/18), 2019.gada 10.decembra spriedums; *Selahattin Demirtas pret Turciju* (Nr.2) (iesniegums Nr.14305/17), 2020.gada 22.decembra spriedums; *Fatullayev pret Azerbaidžānu* (iesniegums Nr.40984/07), 2010.gada 22.aprīļa spriedums.

¹³⁹ Vairāk informācijas EP CPT mājaslapā, angļu valodā: <https://www.coe.int/en/web/cpt/-/council-of-europe-anti-torture-committee-publishes-report-on-its-2024-ad-hoc-visit-to-latvia>.

¹⁴⁰ CPT, *Ieslodzījuma vietu standarts*, CPT/INF (2025) 12, angļu valodā pieejams: <https://rm.coe.int/1680b57a6a>.

¹⁴¹ Skatīt informāciju par Tiesas sprieduma lietā *D pret Latviju* izpildei īstenotajiem pasākumiem angļu valodā: [https://hudoc.exec.coe.int/?i=DH-DD\(2025\)343E](https://hudoc.exec.coe.int/?i=DH-DD(2025)343E) un [https://hudoc.exec.coe.int/?i=DH-DD\(2024\)1351E](https://hudoc.exec.coe.int/?i=DH-DD(2024)1351E), kā arī EP Ministru komitejas lēmumu par līdz šim paveikto: [https://hudoc.exec.coe.int/?i=CM/Del/Dec\(2025\)1531/H46-24E](https://hudoc.exec.coe.int/?i=CM/Del/Dec(2025)1531/H46-24E).

lietā Tiesa atzīmēja, ka atbildīgās iestādes bija informētas par iesniedzēja iepriekšējās sadarbības faktu, viņa stāvokli ieslodzījuma vietā, kā arī viņam izvirzītās apsūdzības būtību un ar to saistītajiem riskiem, taču nebija rīkojušās pietiekami, lai iesniedzēju pasargātu. Tiesa asi kritizēja ilgo, neefektīvo un birokrātisko procedūru, kādā atbildīgās iestādes pārbaudīja iesniedzēja iepriekšējās sadarbības ar tiesībsargājošām iestādēm faktu, norādot, ka savstarpējās koordinācijas trūkums starp policiju, prokuratūru un ieslodzījuma vietām ievērojami paildzināja pārbaudes termiņus, kamēr iesniedzējs turpināja būt apdraudēts.¹⁴² Līdzīgus secinājumus Tiesa izdarīja arī 2012.gada 17.aprīļa spriedumā lietā *J.L. pret Latviju*, kurā, konstatējot Konvencijas 3.panta pārkāpumu, Tiesa norādīja uz valsts iestāžu sadarbības trūkumu, lai pasargātu ieslodzītās personas, kuras sadarbojušās citu noziedzīgu nodarījumu atklāšanā, no vēlākas fiziskas izrēķināšanās cietumā.¹⁴³ Savukārt lietā *D pret Latviju* Tiesa turpināja paplašināt īpaši neaizsargāto ieslodzīto loku Konvencijas 3.panta kontekstā, secinot, ka iesniedzējs, kurš Latvijas ieslodzījuma vietās pastāvošajā neformālajā ieslodzīto hierarhijā piederēja zemākajai kastai, ir bijis pakļauts īpašam riskam, ka pret viņiem varētu tikt vērsta vardarbība vai radītas cita veida ciešanas no citu ieslodzīto puses.

99. Savukārt Tiesas spriedums lietā *Hanovs pret Latviju*, kurā Tiesa konstatēja gan Konvencijas 3.panta, gan citu Konvencijas normu pārkāpumu, sekoja publiski plaši kritizētajam Latvijas kompetento iestāžu lēmumam izbeigt kriminālprocesu par homofobiski motivētu uzbrukumu Denisam Hanovam un viņa partnerim 2020.gadā, tā vietā pārkāpjām piemērojot administratīvo sodu.¹⁴⁴ Šis spriedums ir pirmais Latvijas vēsturē, kur vērtēta valsts institūciju rīcība naida noziegumu izmeklēšanā, īpaši pievēršoties naida noziegumu pret LGBTI+ kopienu izmeklēšanai un sodīšanai par tiem. Šajā lietā Tiesa uzsvēra, ka valsts pienākums izmeklēt naida motivētus uzbrukumus izriet no visām Konvencijas normām, uz ko savās sūdzībās bija atsaucies iesniedzējs. Proti, no Konvencijas 3.panta procesuālā aspekta izriet amatpersonu pienākums novērst naida motivētu privātpersonu savstarpēju vardarbību un izmeklēt jebkādu iespējamo saikni starp diskriminējošu motīvu un vardarbīgu rīcību. Šāds pienākums var ietilpt arī Konvencijas 8.pantā garantētajās tiesībās uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību, kā arī Konvencijas 14.pantā ietvertajā diskriminācijas aizlieguma principā, kas paredz amatpersonām pienākumu aizstāvēt personu tiesības bez diskriminācijas. Turklāt no Konvencijas 13.panta izriet pienākums nodrošināt upurim, kurš cietis no diskriminācijas, efektīvu tiesību aizsardzības līdzekli. Lai arī Latvijai šī bija pirmā Tiesas lieta, kurā vērtēta kompetento iestāžu rīcība, izmeklējot homofobiski motivētu uzbrukumu, šādas lietas nav jaunums Konvencijas sistēmai kopumā. Tā, piemēram, lietās *Beizaras un Levickas pret Lietuvu*, *M.C. un A.C. pret Rumāniju* un *Sabalič pret Horvātiju*¹⁴⁵ Tiesa jau iepriekš bija sniegusi visaptverošu skaidrojumu par valsts pienākumiem efektīvi izmeklēt homofobiski motivētus uzbrukumus un saukt vainīgos pie atbildības. Turklāt lietā *Hanovs pret Latviju* Tiesa noraidīja argumentu, ka šī lieta būtu atšķirīga no Tiesas iepriekš skatītajām lietām, lai arī iesniedzējam netika izdarīti miesas bojājumi. Tiesa uzsvēra, ka situācijā, kad personai ir pirmšķietami pamatota sūdzība, ka tā ir bijusi mutisku uzbrukumu un fizisku draudu, kas motivēti ar diskriminējošu attieksmi, upuris, valstīm ir pienākums nodrošināt efektīvu krimināltiesisku mehānismu, kas spētu nodrošināt adekvātu aizsardzību un atturētu personas no šādas rīcības.

¹⁴² *D.F. pret Latviju* (iesniegums Nr.11160/07), 2013.gada 29.oktobra spriedums, 81.-95.rindkopa.

¹⁴³ *J.L. pret Latviju* (iesniegums Nr.23893/06), 2012.gada 17.aprīļa spriedums, 68., 87.rindkopa.

¹⁴⁴ Skatīt, piemēram, <https://www.tvnet.lv/7255669/policija-izbeigusi-kriminalprocesu-par-homofobisku-uzbrukumu-profesoram-hanovam>; <https://www.delfi.lv/161/criminal/53226771/nozieguma-sastava-trukuma-del-policija-izbeigusi-kriminalprocesu-par-uzbrukumu-denisam-hanovam-precizeta-plkst-1547>.

¹⁴⁵ *Beizaras un Levickas pret Lietuvu* (iesniegums Nr.41288/15), 2020.gada 14.janvāra spriedums; *M.C. un A.C. pret Rumāniju* (iesniegums Nr.12060/12), 2016.gada 12.aprīļa spriedums; *Sabalič pret Horvātiju* (iesniegums Nr.50231/13), 2021.gada 14.janvāra spriedums.

100. Ņemot vērā minēto, Tiesa atzīmēja, ka šajā lietā jau no paša sākuma amatpersonām bija pietiekami pirmšķietami pierādījumi, ka pārkāpēja rīcību motivēja aizspriedumi pret seksuālo minoritāti. Tā, uzsverot pienākumu apstiprināt sabiedrības nosodījumu par šādu rīcību un viest LGBTI+ kopienai piederušo personu uzticību, ka valsts iestādes tās spēs pasargāt, Tiesa norādīja, ka iesniedzēja situācija pieprasīja amatpersonām stingri un nelokāmi piemērot nacionālos krimināltiesiskos mehānismus, kas būtu spējīgi ņemt vērā pārkāpēja naidīgo motivāciju. Lai arī Tiesa atzīmēja, ka Latvijā bija krimināltiesiski mehānismi, lai aizsargātu personas no naida noziegumiem, proti, Krimināllikuma 78. un 150.pants, tomēr šajā lietā Tiesa konstatēja, ka policija un prokurori atteicās pārkāpuma veicēju saukt pie atbildības par uzbrukumu kā naida noziegumu pat pēc tam, kad iesniedzējs pārsūdzēja lēmumus amatā augstākiem prokuroriem, savās sūdzībās atsaucoties arī uz Tiesas judikatūru par šo jautājumu. Turklāt Tiesa uzsvēra, ka lēmums par labu pārkāpēja saukšanai pie administratīvās atbildības izskatāmās lietas apstākļos nebija pietiekams, lai valsts izpildītu savus Konvencijā noteiktos pienākumus. Proti, Tiesas ieskatā, šāda veida process nenodrošināja, ka valsts amatpersonas pienācīgi vēršas un efektīvi novērš homofobiski motivētus uzbrukumus, jo administratīvā pārkāpuma procesa ietvaros amatpersonas neanalizēja apsvērumu, ka pārkāpums veikts homofobisku motīvu dēļ, un gan pārkāpējam piemērotais sods, gan par attiecīgo pārkāpumu¹⁴⁶ maksimālais piemērojamais sods bija acīmredzami nesamērīgs un nepiemērots, ja salīdzina ar pārkāpēja rīcības smagumu. Tiesa atzina, ka šajā lietā izvēle par labu administratīvā soda uzlikšanai nonivelēja incidentu, izturoties pret naida motivētu uzbrukumu kā pret maznozīmīgu sabiedriskās kārtības traucējumu.
101. Pārstāvis vērš uzmanību, ka Tiesas spriedumā lietā *Hanovs pret Latviju* lietotā salīdzinoši spēcīgā un emocionālā valoda norāda, kādu prioritāti un nozīmi Tiesa piešķir valstu pienākumam efektīvi vērsties pret naida noziegumiem. Lai arī Tiesa šajā lietā nekonstatēja sistēmisku problēmu Latvijā un piekrita, ka Latvijā ir pieejami efektīvi krimināltiesiski līdzekļi, lai vērstos pret naida motivētiem nodarījumiem, EP Spriedumu izpildes departaments sākotnēji plānoja šajā lietā, līdzīgi kā lietā *D pret Latviju*, noteikt pastiprināto sprieduma izpildes uzraudzību. Šāds plāns bija pamatots ar jautājuma īpašo sensitivitāti un EP Ministru komitejas iepriekšējo praksi, kad, piemēram, Tiesas spriedums lietā *Beizaras un Levickas pret Lietuvu* tika nodots sprieduma pastiprinātai uzraudzībai. Vienīgais iemesls, kādēļ sprieduma izpildes uzraudzību nenodeva pastiprinātai uzraudzībai, ir Latvijas kompetento iestāžu un likumdevēja proaktīvā rīcība, kad apskatītais incidents tika publiski un plaši apspriests vēl pirms Tiesas sprieduma un pēc Tiesas sprieduma veikīgi tika sasaukta kompetento institūciju sanāksme, lai diskutētu par spriedumu un tā izpildei nepieciešamajiem pasākumiem. Turklāt pēc incidenta un vēl pirms sprieduma bija veikti vairāki grozījumi Krimināllikumā, izdoti vairāki skaidrojošie materiāli un praktiskas vadlīnijas, kurās uzsvērts pienākums efektīvi izmeklēt naida noziegumus un saukt vainīgās personas pie atbildības, piemērojot krimināltiesiskos mehānismus, kas papildināti arī pēc Tiesas sprieduma, norādot uz Tiesas judikatūru šajā jautājumā. Tāpat tika nodrošinātas apmācības procesa virzītājiem un citi pasākumi, lai kopumā uzlabotu naida noziegumu izmeklēšanu Latvijā.
102. Savukārt, pievēršoties Tiesas 2024.gadā pasludinātajiem nolēmumiem, kuros skatīti Latvijas vēsturiskajam kontekstam un nacionālajai drošībai nozīmīgi jautājumi, jāizceļ Tiesas spriedumi lietās *Djeri un citi pret Latviju* un *Ždanoka pret Latviju (Nr.2)*. Šie divi nolēmumi faktiski ir turpinājums Tiesas iepriekšējam dialogam ar Latviju par latviešu valodas aizsardzību un nepieciešamību pārvarēt PSRS prettiesiskās okupācijas un aneksijas sekas, kā arī par aizliegumu Saeimas vēlēšanās kandidēt personām, kuras pēc 1991.gada 13.janvāra darbojušās PSKP (LKP), Latvijas PSR Darbaļaužu internacionālajā frontē, Darba kolektīvu apvienotajā padomē, Kara un darba veterānu organizācijā, Vislatvijas sabiedrības glābšanas komitejā vai tās reģionālajās komitejās.

¹⁴⁶ Administratīvo sodu likums par pārkāpumiem pārvaldes, sabiedriskās kārtības un valsts valodas lietošanas jomā, likums, Latvijas Vēstnesis 96, 20.05.2020. Skatīt 11.pantu "Sabiedriskās kārtības traucēšana".

103. Jau 2023. gadā Tiesa pasludināja divus spriedumus – lietās *Valiullina un citi pret Latviju* un *Džibuti un citi pret Latviju* –, kas skāra personu sūdzības par 2018. gada izglītības reformas posmu, ar kuru palielināta latviešu valodas kā mācību valodas proporcija visās Latvijas izglītības iestādēs. Izvērsti par šiem nolēmumiem Pārstāvis sniedza komentāru tā pārskatā “Par Latvijas pārstāvja starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās darbu 2023. gadā”.¹⁴⁷ Šī pārskata B daļā Pārstāvis sniedza arī analīzi par visām Tiesā izskatītajām Latvijas lietām, kur bija skatīti tiesību uz izglītību jautājumi. Līdz ar to šajā Ziņojumā Pārstāvis vērš uzmanību tikai uz Tiesas judikatūras attīstību, kas ietverta spriedumā lietā *Djeri un citi pret Latviju*. Jau 2023. gada spriedumos Tiesa secināja, ka Konvencijas 1. protokola 2. pants negarantē personām tiesības iegūt izglītību tām vēlamā valodā, ja vien tā nav valsts valoda. Tāpat šajos spriedumos Tiesa secināja, ka Latvijai bija tiesības veikt pasākumus, lai aizsargātu latviešu valodas kā vienīgās valsts valodas un arī konstitucionālās vērtības statusu un izskaustu PSRS laikā izveidoto segregēto izglītības sistēmu. Turklāt 2023. gada spriedumos Tiesa arī uzsvēra, ka, ieviešot 2018. gada izglītības reformas posmu, tas bija darīts samērīgi, pakāpeniski un respektējot mazākumtautību tiesības. Arī lietā *Djeri un citi pret Latviju*, kurā Tiesa vērtēja šī reformas posma ietekmi uz pirmsskolas izglītību, Tiesa pieturējās pie šiem secinājumiem. Tomēr no Konvencijas 1. protokola 2. panta interpretācijas un piemērošanas perspektīvas Tiesa izdarīja vēl vairākus ļoti interesantus secinājumus. Pirmkārt, Tiesa norādīja, ka pirmsskolas izglītības posms, kas Latvijā nav obligāts – bērniem vecumā no pusotra līdz pieciem gadiem – neietilpst Konvencijas 1. protokola 2. panta tvērumā.¹⁴⁸ Otrkārt, Tiesa, atsaucoties uz tās iepriekš secināto, ka valstīm ir plaša rīcības brīvība, lemjot par izglītības sistēmu organizēšanu, jo īpaši attiecībā uz izglītības valodu, un Konvencijas dalībvalstu praksi, norādīja, ka valstu rīcības brīvība attiecībā uz pirmsskolas izglītības organizēšanu ir vēl plašāka. Proti, Tiesa ņēma vērā, ka ir dažādas starptautiskas rekomendācijas, kas uzsver nepieciešamību agrīnā izglītības posmā nodrošināt bērniem iespēju mācīties dzimtajā valodā, ko varētu interpretēt kā aicinājumu paredzēt valstīm šaurāku rīcības brīvību. Tomēr attiecībā uz pirmsskolas izglītību bērniem vecumā no pieciem līdz septiņiem gadiem Konvencijas dalībvalstu prakse ir ļoti dažāda. Tiesa norādīja, ka sākumskolas izglītība, kurā attīsta bērna pamata lasītprasmi un citas pamata iemaņas un nodrošina bērna pirmo pieredzi, iesaistot sabiedrībā, ir obligāta lielākajā daļā valstu. Tomēr to pašu nevar teikt par pirmsskolas izglītību, kas, lai arī paredzēta, lai sagatavotu bērnus sākumskolai, ir obligāta tikai pusē Konvencijas dalībvalstu. Līdz ar to valstu rīcības brīvība attiecībā uz šo izglītības posmu ir vēl nedaudz plašāka nekā vispārīgi attiecībā uz izglītības organizēšanu. Šāds Tiesas skaidrojums ir īpaši interesants, jo arī laikā, kad šos jautājumus izskatīja Satversmes tiesa – gan attiecībā uz 2018. gada izglītības reformas posmu, gan 2022. gada izglītības reformas posmu – procesa laikā jautājumam par to, vai valsts rīcības brīvība attiecībā uz pirmsskolas izglītības posmu ir sašaurināta, tika pievērsta pastiprināta uzmanība no procesa dalībnieku puses.
104. Visbeidzot, taču ne mazsvarīgi, jāpievēršas Tiesas spriedumam lietā *Ždanoka pret Latviju* (Nr. 2). Kā vēsta lietas nosaukums, šī ir otrā lieta sērijā par to, vai Saeimas vēlēšanu likuma 5. panta 6. punktā ietvertais liegums, kura izpildi nodrošina Centrālā vēlēšanu komisija (CVK), iesniedzējai kandidēt Saeimas vēlēšanās, nav nesamērīga iejaukšanās iesniedzējas Konvencijas 1. protokola 3. pantā garantētajās tiesībās. Arī šoreiz, tāpat kā 2006. gada Lielās palātas spriedumā,¹⁴⁹ Tiesa secināja, ka iejaukšanās ir samērīga, turklāt spriedumā vērojams Tiesas dialogs ar Satversmes tiesu, kas 2018. gadā arī jau atkārtoti vērtēja Saeimas vēlēšanu likuma 5. panta 6. punkta atbilstību Satversmes 1., 9. un 91. pantam.¹⁵⁰ Lai izprastu Tiesas 2024. gada

¹⁴⁷ Aicinājums šo gada pārskatu skatīt Ārlietu ministrijas tīmekļa vietnē: <https://www.mfa.gov.lv/lv/latvijas-parstavja-starptautiskajas-cilvektiesibu-institucijas-darba-parskati>.

¹⁴⁸ Skatīt plašāk 88. rindkopu augstāk.

¹⁴⁹ *Ždanoka pret Latviju* (iesniegums Nr. 58278/00), 2006. gada 16. marta Lielās palātas spriedums.

¹⁵⁰ Satversmes tiesas 2018. gada 29. jūnija spriedums lietā Nr. 2017-25-01, pieejams: https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2017/10/2017-25-01_Spriedums.pdf.

spriedumu, vispirms nepieciešams atsaukties uz tās 2006.gada Lielās palātas spriedumu. Toreiz Tiesa secināja, ka šāds Saeimas vēlēšanu likumā noteikts ierobežojums, ņemot vērā Latvijas vēsturisko situāciju, ir pamatots un samērīgs. Tomēr līdztekus Tiesa vērsa uzmanību, ka Satversmes tiesa savā pirmajā spriedumā par šīs normas atbilstību Satversmei bija atzīmējusi, ka Saeimai būtu jānosaka termiņš šādam ierobežojumam.¹⁵¹ Ņemot vērā minēto, 2006.gada spriedumā Tiesa norādīja, ka, lai arī tobrīd Latvija nebija pārkāpusi savu rīcības brīvību, Saeimai likumā noteiktais ierobežojums periodiski jāpārvērtē, lai ar laiku tas tiktu atcelts. Šādu secinājumu Tiesa pamatoja ar novērojumu, ka situācija Latvijā bija stabila, jo īpaši ievērojot Latvijas pievienošanos Eiropas Savienībai. Toreiz Tiesa secināja, ka Saeimas bezdarbība, nepārvērtējot šo ierobežojumu, laika gaitā varētu novest pie Tiesas atšķirīga secinājuma.

105. Tieši šāds vadmotīvs bija iesniedzējas atkārtotajai sūdzībai, ko Tiesa izskatīja tās 2024.gada spriedumā. Proti, iesniedzēja uzskatīja, ka 2018.gadā, kad viņu izslēdza no kandidātu saraksta Saeimas vēlēšanās, Saeimas vēlēšanu likuma 5.panta 6.punktā ietvertais aizliegums bija nesamērīgs, un argumentēja, ka Saeima nebija izpildījusi Tiesas 2006.gada spriedumā un Satversmes tiesas 2001.gada spriedumā uzlikto pienākumu – pārvērtēt ierobežojošo normu un ar laiku ierobežojumu atcelt. Ar šādu argumentāciju iesniedzēja vispirms vērsās Satversmes tiesā, kas 2018.gada 29.jūnijā secināja, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmei, bet pēc tam – Tiesā. Proti, savā sūdzībā Tiesā iesniedzēja apgalvoja, ka pēc Tiesas Lielās palātas 2006.gada 16.marta sprieduma ar Saeimas vēlēšanu likuma 5.panta 6.punktu joprojām noteiktais liegums kandidēt Saeimas vēlēšanās pārkāpa viņas Konvencijas 1.protokola 3.pantā garantētās tiesības uz brīvām vēlēšanām. Vērtējot iesniedzējas sūdzības būtību, Tiesa norādīja, ka iejaukšanās viņas tiesībās bija noteikta ar likumu, kuru konkrētajā lietā CVK bija interpretējusi kopsakarā ar Satversmes tiesas atziņām, kā arī piekrita valdības argumentam, ka iejaukšanās bija vērsta uz valsts neatkarības, demokrātiskās iekārtas un nacionālās drošības aizsardzību. Turklāt Tiesa atsaucās uz tās jau 2006.gada spriedumā secināto, ka Saeimas vēlēšanu likuma 5.panta 6.punktā noteiktais liegums ir vērst uz tādu mērķu sasniegšanu, kas atbilst tiesiskuma prasībām. Savukārt, pievēršoties samērīgumam, Tiesa uzsvēra četrus elementus: (1) ka ierobežojuma mērķis bija aizsargāt demokrātisko procesu integritāti; (2) ka nozīme bija tieši iesniedzējas politiskajai nostājai brīdī, kad Latvija cīnījās par savu neatkarību; (3) ka iesniedzēja nebija distancējusies no Komunistiskās partijas nedz 1991.gadā, nedz arī vēlāk; un (4) ka Konvencija neliedz valstīm likumā noteikt ierobežojošus pasākumus, kas nacionālajām tiesām ar ierasto kompetenci paredz tiesības tikai izvērtēt, vai noteikta persona ietilpst likuma regulētajā personu grupā. Tomēr, lai arī Tiesas secinājumi pēc būtības ir ļoti nozīmīgi, īpaši vērts atzīmēt Tiesas norādi, ka tā nedarbojas vakuumā un, vērtējot valsts rīcības atbilstību Konvencijai un tās protokolos, tā ņem vērā lietas kontekstu gan nacionālajā, gan starptautiskajā līmenī. Tiesa uzsvēra, ka kopš 2006.gada, kad Tiesas Lielā palāta pasludināja spriedumu lietā *Ždanoka pret Latviju*, Latvijas un Eiropas kopējā ģeopolitiskā situācija ir būtiski mainījusies. Tiesa paskaidroja, ka Latvija ir Krievijas, kas kopš 2008.gada ir iebrukusi Gruzijā un ieguvusi militāru un politisku kontroli pār daļu no Ukrainas teritorijas, kaimiņvalsts. Turklāt kopš 2022.gada 24.februāra Krievija īsteno militāru iebrukumu Ukrainā, kā rezultātā kopš 2022.gada 16.marta tā ir izslēgta no EP. Lai arī pēdējie notikumi iestājās pēc tam, kad iesniedzēja savu sūdzību Tiesā bija jau iesniegusi, Tiesa uzskatīja, ka to nav iespējams nošķirt no skaidras notikumu ķēdes, kas norisinājās pēc 2006.gada un ir izšķiroši izskatāmās lietas kontekstā. Šajā saistībā Pārstāvim ir divi novērojumi. Pirmkārt, šī konteksta uzsvēršana un Tiesas atkārtota norāde, ka tā nedarbojas vakuumā, jau iepriekš kopš Krievijas pilna mēroga agresijas pret Ukrainu ir parādījusies Latvijas un arī kaimiņvalstu lietās. Tā, piemēram, lietā *Gapoņenko pret Latviju* Tiesa jau uzsvēra līdzīgu kontekstu, noraidot

¹⁵¹ Satversmes tiesas 2000.gada 30.augusta spriedums lietā Nr.2000-03-01, pieejams: https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2016/02/2000-03-01_Spriedums.pdf#search=saeimas%20v%C4%93l%C4%93%C5%A1anu%20likuma, secinājumu daļas pēdējā rindkopa.

personas sūdzības par iespējamu Konvencijas 10.panta pārkāpumu.¹⁵² Arī lietā *Kirkorov pret Lietuvu* Tiesa atzīmēja plašāko ģeopolitisko kontekstu, Krievijai izmantojot visdažādākos veidus, lai izplatītu savu dezinformāciju un agresīvo ārpolitiku, šo apsvērumu gaismā noraidot personas sūdzības par Konvencijas 10.panta pārkāpumu.¹⁵³ Šāda tendence norāda uz Tiesas izpratni par patieso apdraudējumu Eiropas vērtībām un Eiropas valstu drošībai, ko rada Krievijas agresīvā ārpolitika un dezinformācija. Šādi apsvērumi ļāva Tiesai secināt, ka pat teju 20 gadus vēlāk Saeimas vēlēšanu likumā ietvertais liegums ir pamatots un samērīgs. Otrkārt, šie apsvērumi bija nozīmīgi, Tiesai atbildot pašai uz savu 2006.gada aicinājumu Saeimai pārvērtēt Saeimas vēlēšanu likuma normas. Proti, Tiesa norādīja, ka, lai gan citos apstākļos Saeimas salīdzinoši ierobežota rīcība, kopš 2006.gada sprieduma pārskatot Saeimas vēlēšanu likumu tikai trīs reizes, būtu nepietiekama, tādējādi vedinot drīzāk secināt, ka ir noticis pārkāpums, pašreizējos apstākļos, kad situācija Eiropā nebija salīdzināma ar to, kāda tā bija 2006.gadā, kad Tiesa to dēvēja par “stabilu”, un Latvijai bija vēl pamatotāki iemesli uztraukties par tās drošību, teritoriālo integritāti un demokrātisko iekārtu, Latvijai bija vēl plašāka rīcības brīvība, aizsargājot šīs vērtības. Līdz ar to Tiesa pārkāpumu nekonstatēja.

II.2. Konvencijas sistēmai labi zināmi jautājumi

106. Noslēgumā Pārstāvis pievēršas tiem Tiesas nolēmumiem, kas nav jaunums Konvencijas sistēmai un līdz ar to lielākā daļa no kuriem tika izskatīta Tiesas Komitejas formātā, kas izskata lietas, kas ir daļa no Tiesas labi iedibinātas judikatūras. Kopumā piecus no šādiem nolēmumiem Tiesa 2024.gadā pasludināja Komitejas formātā, bet vienu spriedumu – Palātas formātā. Turklāt lielākā daļa no šiem spriedumiem skar Konvencijas 5.pantā garantētās tiesības uz personisko brīvību un drošību. Proti, lietās *Sprūds un citi pret Latviju* Tiesa konstatēja Konvencijas 5.panta 4.punkta pārkāpumu, jo iesniedzējiem nebija nodrošinātas tiesības iepazīties ar krimināllietas materiāliem, kas pamatoja apcietinājuma piemērošanu. Lietā *Timofejevs pret Latviju* Tiesa konstatēja 5.panta pārkāpumu, jo par iesniedzēja aizturēšanas faktu nebija sagatavots aizturēšanas protokols un līdz ar to šāda nedokumentēta aizturēšana bija pretrunā Konvencijas 5.panta būtībai. Savukārt lietā *Bluks Savickis pret Latviju* Tiesa konstatēja iesniedzēja tiesību pārkāpumu, jo nacionālās tiesas nebija sniegušas pietiekamu pamatojumu nepieciešamībai iesniedzējam piemērot apcietinājumu un saprātīgu izvērtējumu par iespējamās drošības naudas apmēru. Otra lielākā lietu kategorija ir par Konvencijas 8.panta pārkāpumiem saistībā ar kriminālprocesā kratīšanas laikā izņemto ierīču neatgriešanu vai tajās glabātās informācijas kopijas neizsniegšanu to īpašniekiem. Šādus pārkāpumus Tiesa konstatēja lietās *N.B. pret Latviju* un *Rutule pret Latviju*. Savukārt lietā *Maļinovskis pret Latviju* Tiesa konstatēja Konvencijas 3.panta pārkāpumu, jo kompetentās iestādes nebija savlaicīgi izmeklējušas pret iesniedzēju, kurš bija ieslodzītais, vērsto vardarbības gadījumu.

II.2.1. Konvencijas 3.pants

107. Līdzīgi kā norādīts jau attiecībā uz Konvencijas 3.pantu saistībā ar apstākļiem ieslodzījuma vietās, Tiesas spriedums lietā *Maļinovskis pret Latviju* arī pievēršas jautājumiem, kas ilgstoši Latvijas lietās bija nokļusuši. Proti, pēc 2017.gada Tiesa nebija pasludinājusi nevienu jaunu spriedumu, konstatējot Konvencijas 3.panta pārkāpumu saistībā ar amatpersonu iespējamu vardarbību. Kā zināms, 2015.gadā tika izveidots Iekšējās drošības birojs, kas nodrošina efektīvu un neatkarīgu iespējamo vardarbības gadījumu izmeklēšanu. Pārstāvja ieskatā, tieši Iekšējā drošības biroja dibināšana ir nodrošinājusi, ka ikviena sūdzība par iespējamu amatpersonu

¹⁵² *Gapoņenko pret Latviju* (iesniegums Nr.30237/18), 2023.gada 23.maija lēmums.

¹⁵³ *Kirkorov pret Lietuvu* (iesniegums Nr.12174/22), 2024.gada 19.marta lēmums; skatīt arī *Borzykh pret Ukrainu* (iesniegums Nr.11575/24), 2024.gada 19.novembra lēmums.

vardarbību, pildot dienesta pienākumus, efektīvi un pilnvērtīgi tiek izmeklēta un atrisināta nacionālā līmenī, tādējādi samazinoties Tiesā izskatāmo lietu skaitam par šādiem jautājumiem.

108. Šajā saistībā Pārstāvis vērš uzmanību, ka Iekšējā drošības biroja dibināšana un efektīvā darbība nodrošināja vairāku Tiesas spriedumu, kuros iepriekš bija konstatēts Konvencijas 3.panta pārkāpums līdzīgos apstākļos, izpildes noslēgšanu.¹⁵⁴ Proti, EP Ministru komiteja secināja, ka Iekšējās drošības birojs nodrošina neatkarīgu un efektīvu izmeklēšanu iespējamajos vardarbības gadījumos. Tāpēc būtiski uzsvērt, ka, lai gan Tiesas spriedums lietā *Maļinovskis pret Latviju* pasludināts 2024.gadā un sūdzība iesniegta 2019.gadā Tiesas atziņas ir viennozīmīgas. Konvencijas 3.panta pārkāpuma pamatā bija notikumi pirms Iekšējā drošības biroja izveides un trūkumi izmeklēšanā periodā pirms lietas nodošanas Iekšējam drošības birojam. Līdz ar to nav nekāda pamata apšaubīt Iekšējās drošības biroja efektivitāti, kam faktiski piekrita arī EP Ministru komiteja, noslēdzot šī sprieduma izpildes uzraudzību, kurā viens no centrālajiem pasākumiem, uz ko vērsta uzmanība, bija tieši Iekšējā drošības biroja izveide 2015.gadā.¹⁵⁵ Spriedumā Tiesa kritizēja, ka salīdzinoši vienkāršo incidentu tobrīd kompetentās iestādes izmeklēja sešos piegājienos, jo uzraugošais prokurors vairākkārtīgi norādīja uz trūkumiem izmeklēšanā un pieprasīja izmeklētājiem veikt papildu izmeklēšanas darbības. Šī nepienācīgā rūpība, izmeklējot sūdzību par vardarbību pret ieslodzīto, bija pamatā Tiesas secinājumam, ka noticis Konvencijas 3.panta pārkāpums. Turklāt jāuzsver, ka Tiesa šajā lietā, atsaucoties uz savu labi iedibinātu judikatūru, atgādināja, ka tiesības prasīt kaitējuma kompensāciju no valsts un sūdzības par amatpersonu faktisko rīcību administratīvajā procesā nevarēja uzskatīt par piemērotu tiesību aizsardzības līdzekli, kas nodrošinātu vainīgo personu identificēšanu un saukšanu pie atbildības. Tāpēc iesniedzējam nebija pienākuma šos tiesību aizsardzības līdzekļus izsmelt pirms vēršanās ar sūdzību Tiesā.

II.2.2. Konvencijas 5.pants

109. Pievērsoties lietām *Sprūds un citi pret Latviju*, *Timofejevs pret Latviju* un *Bluks Savickis pret Latviju*, Pārstāvis vērš uzmanību, ka, lai gan visas šīs lietas skāra Konvencijas 5.pantu, tās tomēr ir ļoti atšķirīgas. Tā, piemēram, spriedumā *Sprūds un citi pret Latviju* Tiesa kopumā izskatīja trīs lietas, kurās iesniedzēji sūdzējās, ka viņiem pretēji Konvencijas 5.panta 4.punkta prasībām nebija nodrošinātas tiesības iepazīties ar tiem krimināllietas materiāliem, kas pamatoja nepieciešamību viņiem piemērot apcietinājumu. Iepriekš Tiesa šos jautājumus jau bija skatījusi lietā *Mikēlsons pret Latviju*,¹⁵⁶ toreiz konstatējot Konvencijas 5.panta 4.punkta pārkāpumu, jo iesniedzējam nebija nodrošinātas tiesības iepazīties ar krimināllietas materiāliem, kas pamatoja apcietinājuma piemērošanu un uz kuriem izmeklēšanas tiesnesis bija atsaucies, lemjot par labu apcietinājuma piemērošanai. Šī sprieduma izpildei 2013.gada maijā tika grozīts Kriminālprocesa likums, to papildinot ar 60.²pantu, kurā ietvertas personas, kurai tiesības uz aizstāvību, tiesības iepazīties ar tiem lietas materiāliem, ar kuriem pamatots ierosinājums piemērot ar brīvības atņemšanu saistītu drošības līdzekli, ciktāl šāda piekļuve neapdraud citu personu pamattiesības, sabiedrības intereses un netraucē kriminālprocesa mērķa sasniegšanu. Šī norma ir vairākkārt grozīta, taču tās būtība vienmēr saglabāta – nodrošināt personām, kam tiesības uz aizstāvību, tiesības iepazīties

¹⁵⁴ Skatīt, piemēram, EP Ministru komitejas rezolūcija par Tiesas sprieduma lietā *Jasinskis pret Latviju* izpildi angļu valodā pieejama: <https://hudoc.exec.coe.int/eng?i=001-203796>; EP Ministru komitejas rezolūcija par Tiesas spriedumu lietās *Holodenko pret Latviju*, *Bērziņš pret Latviju*, *Djundiks pret Latviju*, *Grimailovs pret Latviju*, *Sorokins un Sorokina pret Latviju*, *Timofejevi pret Latviju*, *Vovruško pret Latviju* izpildi angļu valodā pieejama: <https://hudoc.exec.coe.int/eng?i=001-187382>; EP Ministru komitejas rezolūcija par Tiesas sprieduma lietā *Emars pret Latviju* izpildi angļu valodā pieejama: <https://hudoc.exec.coe.int/eng?i=001-213102>.

¹⁵⁵ Skatīt Latvijas iesniegto rīcības ziņojumu par Tiesas sprieduma lietā *Maļinovskis pret Latviju* izpildi, angļu valodā pieejams: [https://hudoc.exec.coe.int/?i=DH-DD\(2024\)1453E](https://hudoc.exec.coe.int/?i=DH-DD(2024)1453E); EP Ministru komitejas rezolūcija angļu valodā pieejama: <https://hudoc.exec.coe.int/?i=001-243598>.

¹⁵⁶ *Mikēlsons pret Latviju* (iesniegums Nr.46413/10), 2015.gada 3.novembra spriedums.

ar krimināllietas materiāliem, kas pamato apcietinājuma piemērošanu. Turklāt Tiesa ir atzinusi, ka nepieciešamība nodrošināt efektīvu izmeklēšanu kriminālprocesā var pieprasīt, ka noteikta daļa informācijas, kas iegūta kriminālprocesā, tiek turēta noslēpumā, lai novērstu personu pretdarbošanos kriminālprocesa mērķiem, piemēram, ietekmējot lieciniekus vai pierādījumus. Tomēr šo leģitīmo mērķi nedrīkst sasniegt ar būtiskiem aizstāvības tiesību ierobežojumiem. Tāpēc ir svarīgi, lai personai būtu nodrošināta piekļuve tiem materiāliem, kas pamato ierosinājumu piemērot apcietinājumu un ko izmeklēšanas tiesnesis ņems vērā, izlemjot jautājumu par apcietinājuma piemērošanu. Arī lietā *Sprūds un citi pret Latviju* Tiesa norādīja uz šo Tiesas judikatūrā izvirzīto pamatprincipu. Šajā spriedumā Tiesa konstatēja iesniedzēju tiesību pārkāpumu, jo viņiem izsniegtie lietas materiāli nebija pietiekami, lai viņi varētu efektīvi īstenot savu aizstāvību. Tiesa īpašu uzmanību vērta uz to, ka iesniedzēji bija lūguši iepazīties ar tiem lietas materiāliem,¹⁵⁷ kurus vēlāk par pamatu apcietinājuma piemērošanai izmantoja izmeklēšanas tiesnesis, taču viņiem tos neizsniedza. Šajā saistībā būtiski atzīmēt, ka ar iepriekš aprakstītajiem grozījumiem Kriminālprocesa likumā tika nodrošināta sprieduma lietā *Mikelsons pret Latviju* izpilde, jo līdz grozījumu izdarīšanai Kriminālprocesa likumā nebija skaidras norādes par personas, kurai tiesības uz aizstāvību, tiesībām iepazīties ar krimināllietas materiāliem, kas pamato apcietinājuma piemērošanu. Šobrīd, tas ir, pēc šiem grozījumiem Kriminālprocesa likumā Tiesa spriedumā *Sprūds un citi pret Latviju* nenorāda, ka trūkumi būtu konstatēti Kriminālprocesa regulējumā, bet pēc rūpīgas analīzes jāsecina, ka tieši normu piemērošana praksē bija pamats Tiesas identificētajam pārkāpumam.

110. Savukārt lietā *Bluks Savickis pret Latviju* Tiesa konstatēja Konvencijas 5.panta 1.punkta pārkāpumu, jo tiesas nebija pietiekami pamatojušas nepieciešamību iesniedzējam piemērot apcietinājumu. Interesanti atzīmēt, ka lielākā daļa sūdzību, par ko Tiesa iepriekš bija pasludinājusi spriedumus, konstatējot Konvencijas 5.panta 1.punkta pārkāpumu pamatojuma trūkuma dēļ, bija iesniegtas līdz 2013.gadam. Pirms Tiesas sprieduma lietā *Bluks Savickis pret Latviju* Tiesa bija pasludinājusi lēmumus lietās *Višņevskis un citi pret Latviju*¹⁵⁸ un *Gapoņenko pret Latviju*,¹⁵⁹ abos lēmumos noraidot sūdzības kā acīmredzami nepamatotas, jo nacionālo tiesu sniegtais vērtējums bija pietiekams, lai pamatotu nepieciešamību piemērot apcietinājumu. Tas norāda, ka Latvijas tiesām ir pietiekami resursi, zināšanas un prasmes, lai nodrošinātu, ka ikvienā lēmumā par apcietinājuma piemērošanu tiktu iekļauts ne tikai vērtējums par pamatotu aizdomu esību, bet arī citi pietiekami iemesli tā piemērošanai. Šiem piemēriem būtu jākalpo kā iedvesmai arī turpmāk, lemjot par apcietinājuma piemērošanu, lai nodrošinātu tādā pamatojuma kvalitāti, kas ir spējīgs izturēt Tiesas kontroli. Atbilstoši labi iedibinātai Tiesas judikatūrai, kas izvērsti apskatīta arī Biroja sagatavotajā materiālā par Konvencijas 5.panta piemērošanu¹⁶⁰, kā arī Augstākās tiesas apkopojumā par Konvencijas 5.panta piemērošanu¹⁶¹ pamatotu aizdomu esība ir obligāts priekšnoteikums, lai piemērotu turpmāku apcietinājumu, tomēr ar to nepietiek. Proti, tas ir obligāts priekšnoteikums, lai vispār apsvērtu apcietinājuma piemērošanu, taču kompetentajām institūcijām jābūt citiem pietiekamiem un pamatotiem apsvērumiem, kādēļ personai jāpiemēro apcietinājums. Tas attiecas gan uz procesa virzītāja motivāciju, gan uz izmeklēšanas tiesneša vai tiesas lēmumu par apcietinājuma sākotnējo piemērošanu un jebkuru apcietinājuma pagarinājumu.

¹⁵⁷ *Sprūds un citi pret Latviju* (iesniegumi Nrs.66499/17 un citi), 2024.gada 24.oktobra spriedums. Attiecībā uz konkrētiem materiāliem, ko iesniedzējiem izsniedza, bet kas nebija pietiekami, lai izpildītu Konvencijas 5.panta 4.punkta prasības, aicinām skatīt Tiesas spriedumam pievienoto tabulu, kurā kopsavilkuma veidā apkopoti lietas faktiskie apstākļi.

¹⁵⁸ *Višņevskis un citi pret Latviju* (iesniegumi Nrs.35328/17 un citi), 2021.gada 25.marta lēmums.

¹⁵⁹ *Gapoņenko pret Latviju* (iesniegums Nr.30237/18), 2023.gada 23.maija lēmums.

¹⁶⁰ Skatīt Ārlietu ministrijas tīmekļa vietnē: <https://www.mfa.gov.lv/lv/media/3885/download?attachment>.

¹⁶¹ Skatīt Tiesas tīmekļa vietnē: https://www.at.gov.lv/files/uploads/files/6_Judikatura/Tiesu_prakses_apkopojumi/2024/ECT_judikaturas_atzinas_apcietinajums_2024.docx.

111. Atbilstoši Tiesas judikatūrai nepietiek ar vispārējām atsaucēm uz krimināllietas dokumentiem, lai pamatotu apcietinājuma nepieciešamību. Turklāt, lemjot par apcietinājuma nepieciešamību Tiesa ir pieļāvusi šādus iemeslus kā pamatojumu: (1) bēgšanas risks; (2) risks, ka persona brīvībā varētu pretdarboties kriminālprocesa mērķu sasniegšanai un ietekmēt tiesas spriešanu; (3) risks, ka tā brīvībā varētu izdarīt atkārtotu noziedzīgu nodarījumu; (4) risks, ka tā brīvībā varētu apdraudēt sabiedrību.¹⁶² Turklāt šiem riskiem ir jābūt tieši pamatotiem un nepietiek ar abstraktām, vispārējām un stereotipiskām frāzēm.¹⁶³ Piemēram, ja apcietinājuma piemērošana ir pamatota ar nozieguma smagumu un risku, ka persona šādu rīcību varētu atkārtot, pamatojumam jābūt skaidrotam ar konkrētu iespējamo apdraudējumu konkrētās lietas apstākļos, ņemot vērā, piemēram, personas iepriekšējo rīcību un raksturu, kā arī, piemēram, iepriekšējo sodāmību.¹⁶⁴ Tāpat, piemēram, ja risks ir saistīts ar to, ka persona varētu atkārtoti izdarīt noziedzīgu nodarījumu, jābūt skaidram pamatojumam par to, kādu noziedzīgu nodarījumu persona varētu atkārtoti izdarīt un kas par to liecina.¹⁶⁵ Ja risks ir saistīts ar personas bēgšanu, lēmumā jābūt skaidrotam, kas tieši apliecina iespējamo bēgšanu, un nepietiks, piemēram, ar norādi, ka personai nav deklarētas dzīvesvietas.¹⁶⁶ Šie visi apsvērumi jāsniedz, ņemot vērā personas raksturu, vērtības, dzīvesvietu, nodarbošanos, tai pieejamos resursus, ģimenes saites un saites ar valsti, kā arī citus apsvērumus.¹⁶⁷ Turklāt ar laiku apcietinājuma piemērošanas pamatotība, kas saistīta ar iespējamu personas pretdarbošanos kriminālprocesa mērķu sasniegšanai, sarūk, jo prezumējams, ka, laikam ritot, izmeklēšanas darbības turpinās un pierādījumi ir fiksēti un iegūti. Tāpēc, atsaucoties uz šo apsvērumu, laikam ritot, kompetentajām institūcijām jāsniedz arvien vairāk iemeslu, kas liecina par nepieciešamību piemērot apcietinājumu.¹⁶⁸ Lai arī šie Tiesas judikatūrā labi iedibināti principi ir labi pazīstami ikvienam, ņemot vērā, ka 2024.gadā pasludinātajā spriedumā lietā *Bluks Savickis pret Latviju* Tiesa atkārtoti norāda uz trūkumiem tiesnešu lēmumos, vērtīgi uz tiem lieku reizi atsaukties. Turklāt Tiesa spriedumu pieņēma Palātas sastāvā, lai arī spriedums pasludināts vienbalsīgi, kā arī sprieduma 49.rindkopā uzsvēra tās iepriekšējo judikatūru Latvijas lietās par Konvencijas 5.panta 1. un 3.punkta piemērošanu.

112. Vienlaikus spriedumā lietā *Bluks Savickis pret Latviju* papildus Tiesas vērtējumam par apcietinājuma pamatojumu interesantas atziņas iekļautas arī par drošības naudas apmēra vērtējumu. Proti, Tiesa norādīja, ka Konvencijas 5.panta 3.punktā ietvertie noteikumi ir saistīti ar nepieciešamību nodrošināt personas klātbūtni tiesas sēdē, nevis nodrošināt iespējamu zaudējumu atlīdzināšanu.¹⁶⁹ Tādēļ drošības naudas apmērs ir jānosaka, ņemot vērā personai pieejamos līdzekļus (aktīvus) un spēju samaksāt šo summu, lai nodrošinātu, ka iespēja par tās zaudēšanu varētu būt pietiekama, lai atturētu personu no mēģinājuma bēgt.¹⁷⁰ Tā kā lietas pamatā bija Konvencijas 5.pantā garantētās tiesības uz personisko brīvību, kas ir fundamentāla vērtība, Tiesa uzsvēra, ka kompetento institūciju vērtējumam par piemērotāko drošības naudas apmēru ir jābūt tikpat rūpīgām kā nosakot, vai nepieciešams apcietinājums kā tāds.¹⁷¹ Turklāt drošības naudas apmēram jābūt pamatotam tieši lēmumā par tās noteikšanu.¹⁷² Visi šie apsvērumi ir daļa

¹⁶² Vispārējs Tiesas judikatūras apskats angļu valodā pieejams: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_5_eng, skatīt 41.lpp.

¹⁶³ Piemēram, *Merabishvili pret Gruziju* (iesniegums Nr.72508/13), 2017.gada 28.novembra Lielās palātas spriedums, 222.rindkopa.

¹⁶⁴ *Clooth pret Beļģiju* (iesniegums Nr.12781/87), 1991.gada 12.decembra spriedums.

¹⁶⁵ *Panchenko pret Krieviju* (iesniegums Nr.45100/98), 2005.gada 8.februāra spriedums.

¹⁶⁶ *Sulaoja pret Igauniju* (iesniegums Nr.55939/00), 2005.gada 15.februāra spriedums.

¹⁶⁷ *Becciev pret Moldovu* (iesniegums Nr.9190/03), 2005.gada 4.oktobra spriedums.

¹⁶⁸ *Urtāns pret Latviju* (iesniegums Nr.16858/11), 2014.gada 28.oktobra spriedums, 35.-36.rindkopa.

¹⁶⁹ Piemēram, *Neumeister pret Austriju* (iesniegums Nr.1936/63), 1968.gada 27.jūnija spriedums, 14.rindkopa.

¹⁷⁰ *Gafa pret Maltu* (iesniegums Nr.54335/14), 2018.gada 22.maija spriedums, 71.rindkopa.

¹⁷¹ Piemēram, *Piotr Osuch pret Poliju* (iesniegums Nr.30028/06), 2009.gada 3.novembra spriedums, 39.rindkopa; arī *Kolakovic pret Maltu* (iesniegums Nr.76392/12), 2015.gada 19.marta spriedums, 74.rindkopa.

¹⁷² *Georgieva pret Bulgāriju* (iesniegums Nr.16085/02), 2008.gada 3.jūlija spriedums, 15. un 30.-31.rindkopa.

no Tiesas labi iedibinātas judikatūras, taču līdz šim Latvijas lietās izklāstīti un izvērsti vērtēti nebija. Tomēr izskatāmajā lietā, lai arī sākotnēji nacionālās tiesas bija sniegušas pietiekamu vērtējumu par iespēju iesniedzēju atbrīvot pret drošības naudu, vēlāk tās nebija īstenojušas pietiekamu rūpību, vērtējot, vai iesniedzēju būtu iespējams atbrīvot pret drošības naudu, kā arī to, kāds būtu piemērotākais drošības naudas apmērs. Proti, aptuveni septiņus mēnešus pēc iesniedzēja apcietināšanas Rīgas pilsētas tiesa bija paudusi gatavību atbrīvot iesniedzēju pret drošības naudu un noteica to 25 000 EUR apmērā. Nosakot šo apmēru, tiesa atsaucās uz vairākiem apsvērumiem un paskaidroja, kādēļ mazāka summa nespētu nodrošināt, ka iesniedzējs izpildītu savus procesuālos pienākumus un neatkārtotu savas darbības. Rajona tiesa atsaucās uz noziedzīgā nodarījuma dabu un smagumu, kā arī ietekmi uz sabiedrību, piemērojamā soda smagumu par konkrēto noziedzīgo nodarījumu, kā arī ļoti augsto risku, ka iesniedzējs varētu atkārtot savas darbības. Turklāt tiesa ņēma vērā, ka iesniedzējam nebija ienākumu, transportlīdzekļu vai nekustamā īpašuma, taču pamatoja, kādēļ iesniedzēja piedāvātais drošības naudas apmērs – 12 000 EUR – nebūtu pietiekams. Savukārt vēlāk tiesas atsaucās uz saviem iepriekšējiem lēmumiem, nesniedzot atkārtotu izvērtējumu par piemēroto drošības naudas apmēru un iesniedzēja spējām to apmaksāt, vienlaikus noraidot iesniedzēja piedāvājumu, ka drošības nauda varētu būt 5000 vai 6000 EUR, vai arī vienkārši noraidīja iesniedzēja lūgumus aizstāt apcietinājumu ar drošības naudu, norādot, ka šāds drošības līdzeklis nebūtu piemērota alternatīva apcietinājumam. Tieši šie pēdējie lēmumi bija par pamatu pārkāpuma konstatēšanai izskatāmajā lietā.

113. Pievēršoties Tiesas spriedumam lietā *Timofejevs pret Latviju*, atmiņā nāk Tiesas 2020. gada spriedums lietā *Zelčs pret Latviju*.¹⁷³ Šajā lietā Tiesa savā 2020. gada spriedumā konstatēja Konvencijas 5. panta 1. punkta pārkāpumu, jo iesniedzēja vienu stundu un 38 minūtes ilgā aizturēšana automašīnā, kamēr tika veikts alkohola tests un sagatavoti protokoli par administratīvā pārkāpuma izdarīšanu, nebija balstīta likumā. Proti, Tiesa norādīja, ka gadījumā, ja tiek ierobežota personas brīvība, Konvencijas 5. panta 1. punkts noteic, ka aizturēšanai ir jānotiek saskaņā ar likumu. Likuma normai, uz kuras pamata notiek personas aizturēšana, ir jābūt ne tikai skaidrai, lai nodrošinātu vienveidīgu tās piemērošanu, bet arī saprotamai tai personai, pret kuru šī norma tiek piemērota. Tā kā lietā bija strīds par to, kas kalpoja par pamatu iesniedzēja aizturēšanai – Latvijas administratīvo pārkāpumu kodeksa (LAPK) 252. panta otrā daļa vai LAPK 256. pants –, nebija pietiekamas skaidrības par to, kāds bija iesniedzēja aizturēšanas likumiskais pamats, tādējādi neskatot nemaz pārējos lietas aspektus un konstatējot iesniedzēja tiesību pārkāpumu. Savukārt lietā *Timofejevs pret Latviju* Tiesa vērtēja iesniedzēja sūdzību par viņa ievietošanu pašvaldības policijas transportlīdzeklī uz divām stundām, kamēr sagaidītu Valsts policiju, kas bija kompetenta uzsākt administratīvā pārkāpuma procesu par transportlīdzekļa vadīšanu alkohola reibumā. Iesniedzējs norādīja, ka par šo aizturēšanu netika sagatavots aizturēšanas protokols, tādējādi pārkāpjot viņa Konvencijas 5. pantā garantētās tiesības. Tiesa piekrita šim novērojumam, uzsverot, ka nedokumentēta personas aizturēšana ir Konvencijas 5. pantā garantēto tiesību vissmagākais pārkāpums. Šajā lietā atšķirībā no lietas *Zelčs pret Latviju* Tiesa pievērsās Likuma “Par policiju” 19. panta ceturtajai daļai, uz kuras pamata pašvaldības policijas darbinieki bija aizturējuši iesniedzēju, norādot, ka neatkarīgi no tā, vai šī norma *expressis verbis* paredz pienākumu sagatavot aizturēšanas protokolu, šāds pienākums kompetentajām iestādēm izriet no Konvencijas 5. panta. Turklāt jāatzīmē, ka šāds pienākums izriet arī no Administratīvās atbildības likuma 71. panta.

II.2.3. Konvencijas 8. pants

114. Noslēgumā jāmin divi Tiesas spriedumi, kuros konstatēts Konvencijas 8. panta pārkāpums: *N.B. pret Latviju* un *Rutule pret Latviju*. Abās šajās lietās iesniedzējas uzskatīja, ka kriminālprocesa

¹⁷³ *Zelčs pret Latviju* (iesniegums Nr. 65367/16), 2020. gada 20. februāra spriedums.

ietvaros viņu dzīvesvietā, kas bija arī šo iesniedzēju profesionālās darbības vieta, veiktā kratīšana un dažādo elektronisko ierīču izņemšana bija pretrunā viņu tiesībām uz privātās dzīves un korespondences neaizskaramību. Lai arī abās lietās iesniedzējas sūdzējās par izmeklēšanas tiesnešu lēmumiem, ar kuriem tika sankcionēta kratīšana un priekšmetu izņemšana, tikai lietā *Rutule pret Latviju* Tiesa konstatēja trūkumus. Abās lietās Tiesa, vērtējot šīs iesniedzēju sūdzības daļas, atsaucās uz tās iepriekšējiem secinājumiem lietā *Vinks un Ribicka pret Latviju* un atgādināja, ka, vērtējot, vai iejaukšanās tiesībās uz privātās dzīves neaizskaramību ir pieļaujama un nerada Konvencijas 8.panta pārkāpumu, ir jāņem vērā tas, vai iejaukšanās ir bijusi noteikta ar likumu, vērsta uz leģitīma mērķa sasniegšanu un samērīga, turklāt jāvērtē, vai skartajai personai ir nodrošinātas pietiekamas procesuālās garantijas pret patvaļīgu iejaukšanos tās tiesībās.¹⁷⁴ Papildus lietā *Rutule pret Latviju* būtisks apsvērums bija tas, ka iesniedzēja bija juriste, kas vairākām personām sniedza juridisko palīdzību. Lai arī abās lietās Tiesa nevērtēja, vai iejaukšanās iesniedzēju tiesībās bijusi noteikta ar likumu un vērsta uz leģitīma mērķa sasniegšanu, jo par to lietā nebija strīdu, vērts atminēties Tiesas secinājumus lietās *Vinks un Ribicka pret Latviju* un *Močuļskis pret Latviju*. Visās šajās lietās Tiesa atzina, ka kratīšanas likumiskais pamats ir skaidri noteikts Kriminālprocesa likumā un nav šaubu par iejaukšanās likumisko pamatu.¹⁷⁵ Tādējādi no Tiesas līdzšinējās judikatūras izriet, ka process, atbilstoši kuram izmeklēšanas tiesnesis sankcionē kratīšanu un priekšmetu izņemšanu, atbilst likumības prasībām. Turklāt izmeklēšanas tiesnešu lēmumi līdz šim vienmēr Tiesas praksē attiecībā uz Latviju atzīti arī par tādiem, kas vērsti uz leģitīma mērķa – noziedzīgu nodarījumu izmeklēšana, citu personu tiesības – aizsardzību. Vienīgais aspekts, par ko lietās *N.B. pret Latviju* un *Rutule pret Latviju* bija strīds, bija – vai iejaukšanās ir bijusi samērīga, un šajā izvērtējumā noteicošs bija izmeklēšanas tiesnešu lēmumu tvērums un kompetento amatpersonu rīcība to izpildē.

115. Attiecībā uz iesniedzējas lietā *N.B. pret Latviju* sūdzībām Tiesa uzsvēra, ka izmeklēšanas tiesnesis bija sniedzis atļauju veikt kratīšanu un izņemt dokumentus un priekšmetus, kas saistīti ar kapitālsabiedrībām, kuru rīcība bija kriminālprocesa priekšmets un kam lietā bija pierādījuma vērtība. Lai arī Tiesa atzīmēja, ka šis lēmums bija formulēts samērā plaši, tas bija balstīts uz saprātīgām aizdomām par iespējamu noziedzīgu nodarījumu un priekšmetiem vai dokumentiem, kas varētu būt iesniedzējas rīcība. Tāpat Tiesa uzsvēra, ka tiesneša lēmums paredzēja pietiekami precīzas robežas tam, kādus priekšmetus amatpersonas bija tiesīgas izņemt. Līdz ar to šajā aspektā Tiesa trūkumus nekonstatēja. Vienlaikus Tiesa konstatēja iesniedzējas tiesību pārkāpumu lietā *N.B. pret Latviju* tieši tādēļ, ka vienu no izņemtajām ierīcēm – iesniedzējas datoru – viņai ilgstoši neatgriezta, lai viņa varētu turpināt savu profesionālo darbību. Lai gan Tiesa piekrita, ka kratīšanas laikā var nebūt praktiski iespējams veikt datora apskati un ekspertīzi, kompetentās iestādes nebija sniegušas skaidrojumus tam, kādēļ dators netika atdots 15 mēnešus, un pamatojušas, ar kādām grūtībām piekļūt datorā esošajai informācijai iestādes saskarās. Tāpat Tiesa uzsvēra, ka datoru iesniedzējai neatgriezta arī pēc tam, kad tiesu izmeklēšanas eksperti bija secinājuši, ka datorā esošajai informācijai praktiski nav iespējams piekļūt, jo tā bija kriptēta. Citiem vārdiem – ilgstošā un nepamatotā iesniedzējas datora turēšana, Tiesas ieskatā, būtiski ietekmēja viņas privāto dzīvi un tādēļ nebija nodrošināts saprātīgs līdzsvars starp kriminālprocesa interesēm un iesniedzējas privātumu.
116. Savukārt lietā *Rutule pret Latviju* Tiesa secināja, ka izmeklēšanas tiesnesis nebija pietiekami pamatojis, no kā izrietēja secinājums, ka iesniedzējas dzīvesvietā varētu atrasties priekšmeti, kam kriminālprocesā varētu būt pierādījuma vērtība. Tiesas ieskatā, iztrūka arī pamatojums, kādēļ kratīšana nepieciešama un tieši kas lietas materiālos apliecināja, ka tieši iesniedzējas dzīvesvietā

¹⁷⁴ *Vinks un Ribicka pret Latviju* (iesniegums Nr.28926/10), 2020.gada 30.janvāra spriedums, 101.-104.rindkopa; salīdzināt ar *Naumenko un RIX Shipping pret Latviju* (iesniegums Nr.50805/14), 2022.gada 23.jūnija spriedums.

¹⁷⁵ Turpat, izņemot *Naumenko un SIA RIX Shipping pret Latviju*, arī *Močuļskis pret Latviju* (iesniegums Nr.71064/12), 2020.gada 17.decembra spriedums.

varētu būt iegūstami pierādījumi. Turklāt, kā atzīmēts jau iepriekš, šajā lietā Tiesa pievērsa īpašu uzmanību apstāklim, ka iesniedzēja civilprocesos bija juridiskās palīdzības sniedzēja (pārstāve) vairākām sabiedrībām, pret kurām bija vērsti kriminālprocess. Tomēr par spīti faktam, ka amatpersonas par to bija informētas, tas neatspoguļojās nedz izmeklēšanas tiesneša lēmumā, kas būtu pieprasījis arī papildu samērīguma izvērtējumu, lemjot par izņemamajām ierīcēm, nedz arī amatpersonu, kas īstenoja kratīšanu, rīcībā – tās šo nebija ņēmušas vērā, tostarp arī vērtējot, vai un kurā brīdī iesniedzējai būtu atgriežami izņemtie priekšmeti vai tajos glabātā informācija. Līdzīgi kā lietā *N.B. pret Latviju* arī šajā lietā papildu apsvērums, kas noveda līdz secinājumam, ka noticis iesniedzējas Konvencijas 8.pantā garantēto tiesību pārkāpums, bija tas, ka viņai ilgstoši arī neatgriezta izņemto datoru vai uz tā glabāto informāciju, un arī kompetentās iestādes, vērtējot, kurā brīdī informācija vai pati ierīce būtu atgriežama, neņēma vērā iesniedzējas profesionālo darbību kā juristei.

117. Visbeidzot attiecībā uz Tiesas spriedumu lietā *Rutule pret Latviju* vērts pievērsties Tiesas secinājumu salīdzinājumam ar Tiesas iepriekš izdarītajiem secinājumiem lietā *Močuļskis pret Latviju*, kur Tiesa vērtēja kratīšanas pamatotību un samērīgumu kontekstā ar advokāta-klienta noslēpuma aizsardzību. Lai arī ir atsevišķas līdzības abiem šiem Tiesas nolēmumiem, būtiski uzsvērt, ka lietā *Rutule pret Latviju* iesniedzēja nebija zvērināta advokāte, bet gan juriste. Latvijas tiesību sistēmā tieši zvērināts advokāts bauda īpašas privilēģijas un profesionālā noslēpuma aizsardzību. Sekojoši pēc Tiesas sprieduma lietā *Močuļskis pret Latviju*¹⁷⁶ tika grozīts Kriminālprocesa likums, papildinot to ar jaunu 184.¹pantu “Kratīšana advokāta darba vietā, dzīvesvietā vai transportlīdzeklī”, kas paredz īpašu procedūru un līdz ar to arī procesuālās garantijas, ja kratīšana notiek attiecībā uz advokātu. Tā atbilstoši jaunajam regulējumam advokāts procesuālās darbības veicējam norāda uz tādiem priekšmetiem, kas satur informāciju par likumā aizsargāto profesionālo noslēpumu, un ne vēlāk kā 24 stundas pēc kratīšanas pabeigšanas var iesniegt papildu informāciju vai iebildumus. Turklāt kratīšanu izdara Latvijas Zvērinātu advokātu padomes pārstāvja klātbūtnē, un situācijā, kad advokāts vai pārstāvis norāda, ka priekšmeti vai dokumenti satur šo aizsargājamo informāciju, tos var izņemt, bet apskati drīkst veikt tikai tad, ja ir saņemts izmeklēšanas tiesneša akcepts. Šādi grozījumi bija pamatā EP Ministru komitejas rezolūcijai, ar kuru pabeigta sprieduma izpildes uzraudzība un spriedums atzīts par izpildītu. Savukārt attiecībā uz iesniedzēju lietā *Rutule pret Latviju* šāda procedūra nebūtu attiecināma, jo viņa nav zvērināta advokāte. Tā vietā izmeklēšanas tiesnesim, pieņemot lēmumu par atļauju veikt kratīšanu, bet kompetentajai amatpersonai, kas izpilda procesuālās darbības, jāņem vērā aspekts, ka persona ir jurists un sniedz juridisko palīdzību. Turklāt līdztekus šis apsvērums jāņem vērā, vērtējot, vai un kurā brīdī izņemtās ierīces un dokumenti vai tajos glabātā informācija ir jāatgriež personai, lai neradītu nesamērīgu ietekmi uz personas privāto dzīvi un profesionālo darbību. Par šādu interešu līdzsvarošanu sagatavots arī Tieslietu ministrijas apkārttraksts, vērsot procesa virzītāju un izmeklēšanas tiesnešu uzmanību uz šādu pienākumu.¹⁷⁷ Šajā ziņā jānorāda arī uz atšķirībām starp lietu *Rutule pret Latviju* un *Kruglov un citi pret Krieviju*,¹⁷⁸ uz kuru Tiesa atsaucās, sniedzot savu vērtējumu Latvijas lietā. Proti, lietā *Kruglov un citi pret Krieviju* Tiesa norādīja, ka valstīm ir tiesības pašām regulēt, kam to nacionālo tiesību sistēmā ir tiesības praktizēt jurisprudenci. Turklāt valstis ir brīvas savā izvēlē, kādas procesuālās garantijas nodrošināt, lai aizsargātu profesionālo noslēpumu un taisnīgu tiesas spriešanu. Ja Krievijā atbilstoši tās normatīvajam regulējumam ikvienam ir tiesības sniegt juridisko palīdzību jebkurā nacionālajā tiesvedībā un pārstāvim nav obligāti jābūt advokātu padomes loceklim, tad

¹⁷⁶ Papildus Tiesas spriedumam lietā *Močuļskis pret Latviju*, vērtīgi ielūkoties arī Tiesas spriedumos lietās *Reznik pret Ukrainu* (iesniegums Nr.31175/14), 2025.gada 23.janvāra spriedums; *Sargava pret Igauniju* (iesniegums Nr.698/19), 2021.gada 16.novembra spriedums.

¹⁷⁷ Tieslietu ministrijas 2025.gada 12.augusta apkārttraksts “Par Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2024.gada 24.oktobra spriedumu lietā *Rutule pret Latviju*”, pieejams: https://www.tm.gov.lv/sites/tm/files/media_file/TMApk%C4%81rtraksts_ECT%20Rutule%20pret%20Latviju.pdf.

¹⁷⁸ *Kruglov un citi pret Krieviju* (iesniegums Nr.11264/04 un citi), 2020.gada 4.februāra spriedums, 137.rindkopa.

Latvijas tiesību sistēma būtiski atšķiras. Tā, piemēram, Latvijā tikai advokātam ir tiesības būt aizstāvim kriminālprocesā, tikai advokātam ir tiesības pārstāvēt personu civilprocesā kasācijas instances tiesā un noteiktos strīdu veidos, tostarp lietās, kas ir piekritīgas Ekonomisko lietu tiesai vai komercnoslēpuma aizsardzību. Tādējādi nebūtu pamatoti secināt, ka abas lietas pieskaras identiskiem jautājumiem, un tāpēc arī pieeja attiecībā uz advokātu noslēpuma aizsardzību un juristu profesionālās darbības aizsardzību varētu būt atšķirīga, taču to rādīs laiks.

-Teksta beigas-